

## **Kokemuksia kasvamisesta kahden kulttuurin välissä**

– “ On ylpeä siitä, eikä yhtään häpeillä sitä, mistä oikeesti on”

Tampereen yliopisto  
Kasvatustieteiden laitos  
Pro gradu-tutkielma  
Kasvatustiede  
Teija Järvenpää  
Syyskuu 2011

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden laitos

JÄRVENPÄÄ, TEIJA: Kokemuksia kasvamisesta kahden kulttuurin välissä – ”On ylpeä siitä, eikä yhtään häpeillä sitä, mistä oikeesti on”

Pro gradu-tutkielma, 100 s., 1 liitesivu

Kasvatustiede

Syyskuu 2011

---

## TIIVISTELMÄ

Kaksikulttuuriset perheet ovat lisääntyneet viime vuosina. Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneiden nuorten aikuisten kokemuksia kaksikulttuurisesta perheestä ja monikulttuurisuudesta sekä miten monikulttuurisuus ilmenee ja miten se koetaan perheessä sekä millaisia hyötyjä ja haasteita kaksikulttuurisessa perheessä kasvamisessa nähdään. Tutkimuksen lähtökohdat nojaavat laadullinen tutkimuksen periaatteisiin. Tutkimusaineisto kerättiin keväällä ja syksyllä 2010. Tutkimusaineisto koostui viidestä kaksikulttuurisen perheen nuorten aikuisten haastatteluista, joiden toinen biologinen vanhempi on suomalainen ja toinen ulkomaalainen. Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat olivat iältään 19–26 –vuotiaita.

Tutkimuksessa saatujen tulosten perusteella voidaan todeta kaksikulttuurisen perhetaustan olevan rikkaus ja tuoneen elämään sosiaalista ja monikulttuurista pääomaa. Kahdessa kulttuurissa kasvaneet lapset omaavat sosiaalista, kulttuurista ja tiedollista pääomaa. Monikulttuurisissa perheissä kasvaneille lapsille on hyötyä omasta taustastaan. He tutustuvat jo pienestä pitäen kahteen tai useampaankin kulttuuriin, ja usein myös oppivat useampia kieliä. Haasteina puolestaan koettiin harvoja yhteydenottoja ulkomaalaisiin sukulaisiin, pitkiä välimatkoja ulkomaalaisten sukulaisten luokse ja kielimuuria kommunikoidessa sukulaisten kanssa. Myös kiusaaminen ja syrjintä mainittiin haasteiksi, joita kaksikulttuurisessa perheessä kohdataan.

Sosiaalistuminen kahteen kulttuuriin on itsestäänselvää. Suomessa syntyneet tutkittavat kokivat itsensä suomalaisiksi, eivätkä tunnistaneet perheen ulkomaalaistaustaisen vanhemman kulttuurin vaikuttaneen suoraan heidän elämäänsä. Kulttuuri koettiin itsestäänselvänä ja he kokivat, etteivät heidän ulkomaalaistaustainen vanhempi sitä ollut heille tietoisesti välittänyt. Ulkomailla syntyneet puolestaan kokivat edustavansa kumpaakin perheen kulttuuria ja elävänsä kahden kulttuurin välimaastossa. He myös pystyivät selkeästi erottamaan perheessä vaikuttavien kahden kulttuurin piirteitä toisistaan.

Avainsanat: Kaksikulttuurinen perhe, monikulttuurisuus, kasvatustiede, sosialisatio

# SISÄLLYS

<b>1 JOHDANTO</b> .....	<b>5</b>
<b>2 KULTTUURIN YHTEYS KASVATUKSEEN</b> .....	<b>6</b>
2.1 KASVATUS JA SOSIALISAATIO .....	6
2.2 KULTTUURI-IDENTITEETIN KEHITTYMINEN .....	10
<b>3 KULTTUURIN MONIMUOTOISUUS</b> .....	<b>16</b>
3.1 KULTTUURIN ILMENEMISMUOTOJA .....	16
3.2 MONIKULTTUURISUUDEN YLIRAJAISUUS .....	19
<b>4 MONIKULTTUURINEN PERHE SOSIALISAATIOYMPÄRISTÖNÄ</b> .....	<b>20</b>
4.1 MONIKULTTUURISEN PERHEEN MÄÄRITTELYÄ JA AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA .....	20
4.2 MONIKULTTUURINEN PERHE MYÖNTEISENÄ SOSIALISAATIOYMPÄRISTÖNÄ .....	23
4.3 MONIKULTTUURINEN PERHE HAASTEELLISENA SOSIALISAATIOYMPÄRISTÖNÄ .....	27
<b>5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS</b> .....	<b>34</b>
5.1 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET .....	34
5.2 METODOLOGISET RATKAISUT .....	35
5.3 TUTKIMUKSEN AINEISTO JA ANALYYSI .....	37
5.3.1 Aineistonkeruu .....	38
5.3.3 Aineiston analyysi .....	39
<b>6 ANALYYSIN TULOKSET</b> .....	<b>42</b>
6.1 TUTKIMUSHENKILÖT .....	42
6.2 KOKEMUKSIA KAKSIKULTTUURISESTA PERHEESTÄ .....	44
6.2.1 Monikulttuurisuus elämäntapana .....	44
6.2.2 Monikulttuurisen identiteetin omaksumiseen vaikuttavia tekijöitä .....	50
6.3 KAHDEN KULTTUURIN VÄLISSÄ SOSIAALISTUMINEN .....	58
6.3.1 Kaksikulttuurisessa perheessä sosiaalistumisen myönteisiä puolia .....	58
6.3.2 Kaksikulttuurisessa perheessä sosiaalistumisen haasteita .....	67
<b>7 TULKINTOJA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ</b> .....	<b>76</b>
7.1 MONIKULTTUURINEN PERHETAUSTA RIKKAUTENA .....	77
7.2 KAKSIKULTTUURINEN PERHE MYÖNTEISENÄ JA HAASTEELLISENA SOSIALISAATIOYMPÄRISTÖNÄ ...	79
7.3 JATKOTUTKIMUSAIHEITA .....	84
<b>8 TUTKIMUKSEN ARVIOINTIA</b> .....	<b>85</b>
<b>LÄHTEET</b> .....	<b>91</b>
<b>LIITE</b> .....	<b>99</b>

## **TAULUKKOLUETTELO**

Taulukko 1 Haastateltavien taustatiedot .....	43
Taulukko 2 Kokemuksia kaksikulttuurisesta perheestä .....	57
Taulukko 3 Kahden kulttuurin välissä sosiaalistuminen.....	76

## 1 JOHDANTO

Monikulttuurisuus on yhä näkyvämpi osa Suomen yhteiskuntaa. Se tuo haasteita, jotka koskettavat kaikkia yhteiskunnan jäseniä, sillä se läpäisee kaikkia yhteiskunnan rakenteita ja elämänalueita. Monikulttuuristuminen näkyy myös väestörakenteen muuttumisessa. Se on muuttunut entistä heterogeenisemmäksi ja yhä useammalla suomalaisella on juuret ulkomailla. Väestörakenteen muutoksen voi nähdä erityisesti lasten ja nuorten kohdalla. Suomalaisilla lapsilla ja nuorilla on kasvavassa määrin siteitä yli Suomen rajojen muihin maihin ja kulttuureihin. Yhteiskunnan monikulttuuristuessa myös perheistä on tullut monikulttuurisia. Yksi näkyvä ilmiö on kaksikulttuuriset avioliitot, joilla tässä tutkimuksessa tarkoitetaan suomalaisten avioitumista ulkomaalaisen kanssa. Kaksikulttuuristen avioliittojen lisääntyessä Suomeen syntyy yhä enemmän lapsia, jotka kasvavat kahden kulttuurin vaikutuksessa. Tänä päivänä yhä useammassa perheessä on vanhemmat, jotka edustavat eri kulttuureja, erilaisia etnisiä taustoja ja eri uskontoja sekä äidinkieliä. Monimuotoisuus voidaan nähdä rikkautena, mutta se tuo mukanaan myös monenlaisia haasteita. Perhe on lapsen kasvukontekstina ja kulttuurin siirtäjänä keskeinen vaikuttaja lapsen elämässä.

Kaksikulttuuristen avioliittojen määrä on kasvanut 2000-luvulla ja yhä useammat suomalaiset avioituvat ja hankkivat perheen ulkomaalaisen kanssa. Kansainväliset parisuhteet ovat melko uusi ilmiö, sillä aikaisemmin ihmisillä ei ollut paljon mahdollisuuksia tavata ja tutustua mahdolliseen aviopuolisoonsa toisesta maasta. Kansainvälisiin avioliittoihin löytyy erilaisia syitä, kuten maahanmuuttajien määrän kasvaminen, matkustamisen helpottuminen, suomalaisten kansainvälistyminen, ulkomailla työskentely sekä ulkomaille opiskelemaan lähteminen. Yleisin syy Suomeen muuttamiseen on avioituminen suomalaisen kanssa. (Jaakkola 1994, 131.) Naisten ulkomaalainen puoliso on yleisemmin yhdysvaltalainen, turkkilainen, ruotsalainen tai venäläinen. Miesten puoliset tulevat puolestaan tavallisemmin Ruotsista, Venäjältä, Virosta tai Thaimaasta. (Roos 2009, 130.) Tilastokeskuksen perhetilaston (2010) mukaan vuonna 2009 Suomessa oli 60 500 perhettä, joissa vähintään toinen puolisoista tai ainoa vanhempi oli ulkomaan kansalainen. Vuoden 2010 aikana näiden perheiden määrä lisääntyi 4 200 perheellä. Kaikista perheistä monikulttuuristen perheiden osuus on 4,2 % kaikista Suomen perheistä.

Suomessa kaksikulttuurisessa perheessä syntyneitä lapsia on tutkittu vähän, joten tutkimukselle on tilausta. Yhtenä syynä kaksikulttuuristen perheiden tutkimuksen vähäisyyteen on myös se, että kaksikulttuuriset avioliitot ovat melko uusi ilmiö Suomessa. Haluan tutkia kaksikulttuurisia perheitä, sillä ne ovat viime aikoina nousseet kiinnostuksen kohteeksi kasvatuksen kentällä. Kiinnostuin kyseisestä ilmiöstä myös, koska tuttavapiirissäni on kaksikulttuurisia parisuhteita. Monikulttuurisia perheitä on tutkittu pääasiassa vanhempien näkökulmasta ja nyt haluan saada myös perheiden lasten äänen kuuluviin ja selvittää, millaisia kokemuksia heillä on monikulttuurisesta perheestä.

Tutkimukseni tavoitteena oli tutkia kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneiden nuorten aikuisten kokemuksia kaksikulttuurisesta perheestä. Tutkimuksessa selvitettiin, millaisia merkityksiä kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneet nuoret aikuiset antavat monikulttuuriselle perhetaustalleen ja monikulttuurisuudelle, miten monikulttuurisuus ilmenee heidän elämässään ja millaisia hyötyjä ja haasteita on kasvaa kaksikulttuurisessa perheessä. Tutkimuksen yhtenä tehtävänä on antaa tietoa siitä, millaisia valmiuksia monikulttuurisesta perhe tuottaa, sillä niitä voidaan käyttää hyödyksi esimerkiksi päivähoitossa, koulussa ja työelämässä.

## **2 KULTTUURIN YHTEYS KASVATUKSEEN**

### **2.1 Kasvatus ja sosialisatio**

Jos meiltä riisuttaisiin kulttuuri ja sen vaikutus pois, mitä meistä jäisi jäljelle? Käyttäytymisivätkö ihmiset ympäri maailmaa samankaltaisesti ilman kulttuurin vaikutusta? Mikä meissä olisi samaa ja miten eroaisimme? Lapsen jäädessä ihmisten välisen vuorovaikutuksen ulkopuolelle tai vaille muiden ihmisten hoivaa ei hän pysty pelkän biologisen perimän avulla kehittymään ihmiseksi. Tästä esimerkkejä ovat niin kutsutut susilapset, jotka ovat eläneet sosiaalisen ja kulttuurisen vaikutuksen ulkopuolella. Tämän seurauksena heillä on saattanut puuttua kokonaan sellaiset tunne-elämän ja sosiaaliset taidot, joiden turvin kanssakäyminen muiden ihmisten kanssa on mahdollista. Tämä todistaa,

että ihmisen kehittyminen ja kasvaminen voi tapahtua vain olemalla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. (Keltikangas- Järvinen 1998, 100–101.)

Ihminen tarvitsee muita ihmisiä ympärilleen myös kyetäkseen omaksumaan yhteisönsä kulttuurin. Säljön (2001, 16, 33) mukaan ihminen on sosiokulttuurinen olento, jolla tarkoitetaan sitä, että ihmiset kehittyvät vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. He omaksuvat erilaisia kulttuurisia toimintoja, kehittyvät niihin osallistumisen seurauksena ja käyttävät hyväkseen kulttuurin tarjoamia välineitä. Kulttuuri opitaan ja se kehittyy sukuolvi- en aikana. Se on ihmisen rakentama ja luoma todellisuus, jonka kehitykseen yksilöt ja ryhmät osallistuvat. Yhtäältä ihmiset luovat itse oman kulttuurinsa, toisaalta myös kulttuuri tuottaa kantajansa. Se voidaan nähdä myös sosiaalisena prosessina, joka synnyttää erityisiä elämäntapoja ja niitä edustavia identiteettejä. (Ahponen 2001, 253.)

Syntymästään lähtien jokainen kuuluu johonkin kulttuuriympäristöön ja sitä edustavaan viiteryhmään, kuten perheeseen, sukuun, heimoon tai kansaan (Salminen & Poutainen 1996, 10). Ihmiset ovat sidottuja kulttuuriryhmiinsä jäsenyyden, samaistumisen sekä sosiaalistumisen kautta. Saman kulttuurijärjestelmän sisällä elävät ihmiset jakavat tiettyjä uskomuksia, arvoja, maailmankatsomuksia, normeja ja tapoja. (Liebkind 1994a, 13.) Näitä voidaan pitää välineinä, joiden avulla kyseisen kulttuurin jäsen valitsee toimintamallit viestiessään ympäristölleen ja joilla hän tulkitsee havaintojaan (Lehtonen 1993, 9). Kulttuurin välittyminen alkaa perheessä. Jo varhaislapsuudessa omaksutaan kulttuurista kumpuavat perusarvot, jolla on vaikutusta sen jäsenten käyttäytymiseen, ajatteluun ja tunteisiin. Yleensä niitä on vaikea muuttaa ja ne muodostuvat luonnolliseksi osaa maailmankatsomusta jo varhaisessa vaiheessa elämää. Lapsi oppii noudattamaan ja odottaa myös muilta tiettyjä sääntöjä ja käytöstä, joita hän on sisäistänyt perheessä ja yhteiskunnassa toimiessaan. Lapsi oppii myös sosiaalisen kanssakäymisen vivahteita, jotka ovat tyypillisiä juuri hänen sisäistämälleen kulttuurille tai etniselle ryhmälle. Kulttuurin tuottaman viitekehyksen avulla pystytään myös ylläpitämään järjestystä elinympäristössä, koska ihmiset käyttäytyvät tiettyjen, ennustettavissa olevien sääntöjen mukaan. (Alitolppa-Niitamo 1994, 21–22; Hofstede 1993, 299.) Lapsi tulee kulttuurinsa jäseneksi sosialisoinnin kautta. Kulttuuri välittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa siinä yhteiskunnassa, johon on sattunut syntymään. (Aaltonen, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 1998, 132.)

Yleisellä tasolla sosialisatiolla tarkoitetaan kokonaisvaltaista yhteiskunnallistumis- ja oppimisprosessia, jossa yksilö kehittyy yhteiskunnallisesti toimintakykyiseksi yksilöksi ollessaan interaktiossa sosiaalisen, kulttuurisen ja materiaalisen ympäristönsä kanssa. Sosiaalistamisprosessissa yksilö omaksuu laajemmin yhteiskunnassa vallitsevat ajattelu- ja toimintatavat, kuten sosiaaliseen ja kulttuuriseen perintöön perustuvat käyttäytymisnormit, uskomukset, näkemykset ja arvot osaksi hänen omaa arvomaailmaansa ja maailmankatsomustansa. Nämä takaavat riittävän yhteiskunnallisen ja sosiaalisen toiminta- valmiuden kyseisessä sosiaalisessa yhteisössä. Sosialisatio voidaan nähdä yksilön kehitysprosessina, jonka kuluessa yksilö löytää puitteet, joiden mukaan hän voi toimia yhteiskunnallisesti hyväksyttävällä tavalla. (Nivala 2011, 44; Siljander 1997, 10.) Kulttuurinen konteksti vaikuttaa myös sosialisatioprosesseihin. Tästä johtuen tapa sosiaalistua vaihtelee kulttuureittain. (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000, 127.) Sosiaalistumisen ehdot sekä edellytykset eroavat toisistaan eri kulttuureissa. Myös odotukset ja kulttuuriset normit siitä, miten lapsen tulee toimia ja millainen vastuu hänen tulee ottaa toiminnoistaan eriävät. Erilaiset odotukset ja sosiaaliset tottumukset poikien ja tyttöjen suhteen ovat myös poikkeavia eri yhteiskunnissa. (Säljö 2001, 34.)

Sosialisaatioon kuuluvat yhteisön näkökulmasta tärkeät sosiaalista kiinteyttä tuottavat prosessit, jotka samalla takaavat historiallisen jatkuvuuden. Sosialisaation tehtävä on kaksijakoinen, sillä sen tehtävänä on sekä kulttuurin ja kulttuuriperinteen siirtäminen seuraavalle sukupolvelle että sen uusintaminen. Kasvatus voidaan nähdä tietoisena yrityksenä vaikuttaa sosialisatioprosessiin. Se suuntaa ja ohjaa sosialisatioprosessia haluttua päämäärää kohti, sillä kaikkea kulttuurista ja sosiaalista perintöä ei nähdä tarpeellisenä tai toivottavana siirtää seuraavalle sukupolvelle. Tavoitteellisin kasvatustoimin omaksuttaviin toimintamalleihin ja asenteisiin voidaan vaikuttaa. Kasvatuksella ohjataan yksilön kehitystä yhteisönsä ja yhteiskuntansa toimintakykyiseksi jäseneksi. Kasvatuksen nähdään myös uudistavan yhteiskuntaa johdattamalla yksilöä sosialisatioprosessissaan aktiiviseen suhteeseen ympäristönsä kanssa, jossa yksilö ei vain sopeudu ympäröivän todellisuuden ehtoihin vaan myös vaikuttaa niihin omalla toiminnallaan. (Nivala 2011, 44; Salonen 1997, 166–169.) Kasvatus on kulttuuri- ja yhteiskuntasidonnaista. Kasvatustilanne on luonteeltaan interaktiivinen ja se edellyttää vähintään kahden ihmisen vuorovaikutusta. Se on tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään ohjaamaan kasvatettavan persoonallisuuden kehittymistä. (Paavola 2007, 19.)



Sosialisaatiosta voidaan erottaa eri vaiheita. Sosialisaatio tapahtuu ensin primaarisosialisaation kautta lähiympäristössä ja myöhemmin sekundaarisen sosialisaation kautta. Keskeisiä sekundaarisosialisaation instituutioita ovat koulu, perhe, lasten ja nuorten vertaisryhmät sekä media. Näiden instituutioiden rooli lasten ja nuorten sosialisaatiossa vaihtelevat eri yhteiskunnissa sekä eri aikoina. (Kuuskoski 2007, 104.) Kasvatusta ja sosialisaatiota tukevat instituutiot, lastenkasvatuskäytännöt sekä jokapäiväisen elämän sosiaaliset tilanteet välittävät ja vahvistavat kunkin kulttuurin arvoja ja elämänmuotoja. Sosialisaatioprosessissa yksilö oppii yhteisönsä kulttuurin ja kehittyy sen toimivaksi jäseneksi. (Talib & Lipponen 2008, 117–118.)

Ensimmäisen asteen eli primäärisosialisaatio tapahtuu perheessä. Perheen yhtenä merkittävänä tehtävänä on auttaa lasta sopeutumaan yhteiskuntaan. Lapsi kasvaa yhteiskunnan jäseneksi perheen sosiaalisen pääoman avulla eli perheen kyvyllä kasvattaa, tukea, huolehtia ja kontrolloida lasta. Vanhempien tehtävänä on kasvattaa lasta ja antaa lapselle eväitä elämää varten, opettamalla heille tietoa, asenteita, arvoja ja käyttäytymismalleja. Näitä opitaan myös muilta sukulaisilta, kavereilta ja naapureilta. (Aaltonen, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 1998, 132; Talib & Lipponen 2008, 117–118.) Ensimmäisinä elinvuosinaan lapsi viettää paljon aikaa perheen parissa. Siellä opitaan elämän perustiedot ja -taidot sekä valmiuksia, kuten muiden huomioon ottoa, sosiaalisen vuorovaikutuksen sääntöjä ja toimintatapoja sekä muita tietoja ja pelisääntöjä, joita tarvitaan yhteiskunnassa selviämiseen ja siihen osallistumiseen, sekä kieli, joita etenkin monikulttuurisessa perheessä voi olla yksi tai useampi. Perheessä syntyy vahva tunneside muihin samassa ympäristössä eläviin ja heiltä opitaan tarkkailemalla, jäljittelemällä sekä osallistumalla. Oppiminen voi olla joko tietoista tai tiedostamatonta ja tapahtuu monesti mallioppimisen kautta. (Nivala 2011, 51–51; Säljö 2001, 37–38.)

Toisen asteen sosialisaation aikana ympäristön vaikutteet tulevat mukaan, joten kasvatuksessa ole kyse enää pelkästään vanhempien kasvatuseriaateista. Sekundäärinen sosialisaatio tapahtuu kodin ulkopuolella kouluissa ja muissa laitoksissa. Lapsen kasvaessa kasvuympäristö laajenee ja hänen elämänsä astuu muita sosiaalisia ympäristöjä, kuten päiväkotia ja koulu, jotka vaikuttavat heidän elämänsä. Ensisijaisena tavoitteena on oppiminen. Lapsella ei ole vahvaa sidettä laitoksen edustajiin, koska opettajat tuntevat oppilaat vain pinnallisesti eikä heillä ei ole samanlaista tuntemusta lasten tavoista toimia ja käyttäytyä kuten heidän vanhemmillaan on. Sosiaalisen kanssakäymisen tavat kotona

ja koulussa poikkeavat toisistaan. Koulussa tavoitteena on oppia, joten toimintojen kulkua määrittää lukujärjestys ja oppiaineiden vaatimustasot. Koulussa oppiminen on usein dekontekstualisoitua eli irrotettua ihmisten arkipäiväisestä toimintaympäristöstä. (Säljö 2001, 38.) Sosialisatio on läpi koko ihmisen elämän jatkuva kehitysprosessi. Myöhemmin elämässä vaikuttavat työpaikka, opiskelu- ja työkaverit, elämäkumppani ja omat lapset. Yksilö saa jatkuvasti palautetta itsestään ja toiminnastaan sosiaaliselta ympäristöltään. Nämä palautteet muokkaavat hänen asennettaan ja näkemystä itsestään. (Aaltonen, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 1998, 132.)

Uuteen maahan ja uuden kulttuurin valta-alueelle muuttavat ihmiset ja perheet joutuvat suuren haasteen eteen pyrkiessään säilyttämään oman kulttuurisen identiteettinsä ja erityisesti yrittäessään kasvattaa lapsensa eri kulttuurien paineessa. Yleensä vanhemmat pyrkivät sosiaalistamaan lapsensa samalla tavalla kuin he itse ovat sosiaalistuneet. Vanhemmat ovat sosiaalistuneet omassa kasvu-ympäristössään katsomaan itseään, maailmaa ja omaa rooliaan siinä tietyllä tavalla. Sosialisatioprosessi alkaa heti lapsen syntymästä. Tämän vuoksi on tärkeää, että lapsella on alusta asti vahvoja ja positiivisia oman kulttuurinsa roolimalleja ympärillään. Vanhempien tavoitteet lastensa sosialisatiolle riippuvat pitkälti heidän kulttuurisesta, perheen yhteisestä ja yksilöllisestä arvo-maailmasta ja arvojärjestelmästä. (Gonzales-Mena 1997, 32, 77–79.) Monikulttuurisessa perheessä ei ihan helposti sopeuduta näkymättömään kulttuuriin, sillä se saattaa tuntua vieraalta.

## **2.2 Kulttuuri-identiteetin kehittyminen**

Nykyään kulttuuriset piirteet sekoittuvat, jolla tarkoitetaan oman identiteetin rakentamista palasista, joita kerätään sieltä täältä, joten oman kulttuurin traditioita ei välttämättä noudateta kaikkialla. Tämän vuoksi monikulttuuristen nuorten taustat ovat heterogeenisiä ja muodostuvat monimuotoisiksi. Kahden kulttuurin välissä kasvaneet henkilöt hakevat enemmän omaa paikkaansa globaalissa maailmassa, koska he joutuvat pohtimaan suhdettaan Suomeen ja suomalaisuuteen sekä muihin paikkoihin, kulttuureihin sekä kansoihin eri tavoin kuin suomalaiset lapset ja nuoret, joiden juurten ajatellaan olevan Suomessa. (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 34; Rastas 2007, 140.)

Oman kulttuurin tapoihin, perinteeseen ja kieleen samaistutaan kulttuuri-identiteetin avulla. Kulttuuri-identiteetti on osa yksilön kokonaiskäsitystä itsestään, siitä minne hän kuuluu ja mikä määrittää häntä itsestään. (Helve 2008, 281.) Se sisältää yksilön oman käsityksen muun muassa perheestä, kotiseudusta, kansasta, yhteisistä arvoista ja historiasta. Keskeinen osa kulttuuri-identiteetissä on myös tietoisuus muista kulttuureista sekä käsitys kotimaan sijoittumisesta maailmankartalle. Kulttuuri-identiteetin kehitysprosessiin liittyy samalla myös etnisen tietoisuuden kehittyminen eli ihmisen identifioituminen johonkin etniseen ryhmään. Kulttuuri-identiteetin kehittyminen on elinikäinen prosessi, joka muuttuu jatkuvasti ihmisen kerryttäessä kulttuurista pääomaa ja kokemuksia. Yksilö voi kyseenalaistaa kulttuuri-identiteettinsä ja sitä voidaan muokata uudelleen tilanteissa, joissa hän kohtaa vieraan kulttuurin, sekä tilanteissa, joissa ihmiset käyttäytyvät eri tavalla ja uskovat eri asioihin kuin hänen omassa kulttuurissaan. Lapsen kulttuuri-identiteetin kehittyminen alkaa hänen lähiympäristöstään, ja se vahvistuu vuorovaikutussuhteissa yhteisön ja kulttuurin ehdoin koko ajan. Siksi lapsen koti- ja koulu-ympäristön tarkasteleminen on tärkeää. (Aaltonen, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 1998, 133; Paavola 2007, 3; Yance & Lewis 2009, 91.)

Identiteetin kehitystä pidetään nuoruuden keskeisenä kehitystehtävänä. Siirtyessään lapsuudesta nuoruuteen nuoret joutuvat tekemään päätöksiä siitä, keitä he ovat ja mitä he haluavat tulevaisuudelta. Tällä tavalla he työstävät identiteettiään. Lapsen identiteetin kehittyminen on osittain sidoksissa molempien vanhempien sekä isovanhempien kulttuuri- ja kielitaustaan. (Oksi-Walter 2009, 103.) Kulttuuri vaikuttaa kokonaisvaltaisesti niin ihmisen fyysiseen, henkiseen kuin sosiaaliseen kehitykseen. Lapsi omaksuu ja saa herkästi vaikutteita kulttuurisesta ympäristöstään ja se muokkaa ja muovaa hänen minäkuvaansa. (Tikka 2004, 13.) Monikulttuurisessa perheessä varttuneet lapset rakentavat identiteettiään kahden maan ja kahden kulttuurin välille. Tämä tuo omat haasteensa identiteetin kehitykseen. Phinneyn (1990) mukaan perhe toimii perinteiden, arvojen sekä elämänmuodon siirtäjänä ja sen keskuudessa nuoret omaksuvat oman kulttuurinsa (Talib & Lipponen 2008, 77.) Kaikkosen (2004, 72) mukaan kulttuuri rakentaakin ihmisten identiteettiä kolmella tavalla: ensimmäiseksi kulttuuri määrittää mahdolliset tavoitteet elämälle, joiden avulla yksilö suuntaa elämänsä. Toiseksi kulttuuri määrittää sekä yksilöllisiä että sosiaalisia interaktiomalleja, joiden avulla ihminen toimii. Näiden lisäksi yksilöt saavat kulttuurista käyttöönsä ja valittavaksi erilaisia identiteettimalleja.

Monikulttuurinen identiteetti on kahden lähtökulttuurin ihmisellä luonnostaan erilainen kuin yksikulttuurisesta kansallisesta identiteetistä lähtevän ihmisen. Usein monikulttuuriseen identiteettiin liittyy myös muista kulttuureista tulevia juonteita. Yksikulttuurisessa ympäristössä varttunut ihminen voi kehittyä varsin monikulttuuriseksi ja monikieliseksi yksilöksi, mutta hänen tiensä monikulttuurisuuteen on erilainen ja lopputuloskin lienee erilainen kuin kaksi- tai monikulttuurisessa perheessä kasvaneet. (Kaikkonen 2004, 95–96.) Yhden kulttuurin perheessä kasvavalle lapselle oman kulttuurin sisäistäminen ei yleensä ole ongelma. Hän saa kulttuurimallin valmiina, eikä hänen tarvitse pohtia, miksi omassa perheessä jotkut asiat ovat erilaisia tai ne tehdään eri tavalla kuin kavereiden kotona. Monikulttuurisessa perheessä lapsi joutuu monesti itse rakentamaan oman kulttuuri-identiteettinsä. Haasteena monikulttuurisissa perheissä ovat usein äidin ja isän kulttuurien eroavaisuudet, jotka vetävät häntä eri suuntiin. Identiteetin rakentaminen kahden eri kulttuurin välimaastossa ei ole aina helppoa, sillä monikulttuuriseen perheeseen syntynyt lapsi joutuu omaa identiteettiä muodostaessaan hylkäämään, hyväksymään sekä sulattamaan kahden tai useamman erilaisen kulttuurin roolimallit ja normit. Monikulttuurisen perhe-elämän onnistuminen edellyttää perheeltä ja sen jäseniltä kärsivällisyyttä, ymmärrystä sekä tietynlaisia valmiuksia, kuten avoimuutta ja kykyä suhtautua tasa-arvoisesti omien vanhempiensa tai puolisonsa edustamaan kulttuuriin ja käyttämään kieleen. (Lähteenmäki 2004, 67.) Myös kehitysvuosien asuinmaa, siellä valitseva kulttuuri ja ympäristö vaikuttavat lapsen kehitykseen ja identiteetin rakentamiseen. Se vaikuttaa myös lasten itsensä määrittämiseen ja siihen, miten he omaksuvat perheen ja asuinmaan kulttuurit. Ne vaikuttavat lapsen minäkuvaan, sosiaalisiin taitoihin, itsetuntoon ja kulttuuri-identiteettiin. (Oksi-Walter 2009, 103.)

Monet tekijät vaikuttavat siihen, kuinka paljon vaikutteita lapsi omaksuu isän tai äidin kulttuureista. Vanhempien kasvatusten menetelmät ja perhetilanne sekä perheen jäsenten keskinäiset suhteet muokkaavat lapsen maailmankuvaa. (Tikka 2004, 18.) Lapsen kulttuuri-identiteetin rakentamiseen vaikuttavat merkittävästi myös muut perheenjäsenet, ystävät ja sukulaiset. Perheen toimintatapoja sekä lasten valintoja muokkaavat ja ohjaavat monet eri tekijät, kuten kodin ja asuinympäristön asenneilmapiiri, ympäröivä kulttuuri, vanhempien etniset taustat, perheen uskonnollinen vakaumus, perheenjäsenten luonteenpiirteet ja lapsen ikä. Varsinkin murrosikäiset lapset haluavat samaistua ympäristön ja tovereidensa kulttuuriin ja pyrkivät vähättelemään vanhempiensa eroavaa kulttuuria. (Lähteenmäki 2004, 67.) Kasvatuksella on tärkeä merkitys siihen, miten ja min-

käläiseksi yksilön identiteetti muodostuu. Charles Taylor (1995, 59–73) korostaa vuorovaikutuksen merkitystä sekä toisilta ihmisiltä saatavaa tunnustusta identiteetin muokkaamiselle. Tarvitsemme toisia ihmisiä ymmärtääksemme itseämme, sillä määrittelemme identiteettimme käymällä dialogia meille tärkeiden ihmisten meissä näkemien identiteettien kanssa.

Myös yksilölliset tekijät, kuten sisarusten väliset erot, vaikuttavat identiteetin kehittymiseen. Saman perheen sisarukset saattavat arvostaa ja painottaa vanhempiensa kulttuureissa eri asioita. Poikien ja tyttöjen suhtautuminen joihinkin kulttuuriin asioihin saattaa olla myös erilainen. (Lähteenmäki 2004, 67.) Vanhemmat eivät voi olettaa kaikilta lapsilta samanlaista identiteetin kehittymistä. Jotkut sisaruksista voivat kallistua enemmän Suomen tai asuinmaan kulttuuriin, kun taas joku sisaruksista voi kasvaa maailmankansalaiseksi ja muuttaa aikuisena maasta toiseen. Identiteetin kehittymiseen vaikuttaa myös koulutustausta, joka heijastuu lapsen tietoihin ja taitoihin. Monikulttuurisessa perheessä elävän lapsen minäkuvaan ja sen kehittymiseen vaikuttavat, onko lapsi opiskellut vain yhdessä maassa vai kahdessa, millaista koulu hän on käynyt sekä siihen, monessako eri maassa hän on opiskellut ja mitä hän pitää tärkeänä. Identiteettiä muokkaa myös asuinmaan kulttuuri sekä se minkälaisen kulttuurisen välimatkan Suomeen hän tuntee omaavansa. (Tikka 2004, 18–19).

Jukka-Pekka Litja (2009, 51) määrittelee monikulttuurisen nuoren elämismaailmaa ja identiteetin paikantamista diaspora-käsitteen avulla. Hänen käsityksensä mukaan ”diaspora on (moni)kulttuurinen kokemus, joka ei perustu yhteen kansalliseen traditioon.” Hän vertaa sitä ostoskärryihin, johon poimitaan erilaisia tapoja elää ja olla. Monikulttuurinen ympäristö antaa mahdollisuuden toteuttaa omaa monikulttuurista identiteettiä sekä muodostaa monipuolisen yhdistelmän tapoja ja kokemuksia, joiden kautta identifioi itsensä monikulttuuriseksi. Litjan tutkimuksen mukaan nuorten monikulttuurinen identiteetti ei rakennu pelkästään joko-tai-erojen tekemisen kautta, niin kuin yksikulttuurisen identiteetin vahvistamisen kohdalla usein tapahtuu. Diaspora-kokemus on pakottanut nuoria pohtimaan monikulttuurisuuteen liittyviä kysymyksiä sekä oman kulttuurisen identiteetin moniulotteisuutta. Kulttuurien sekoittumista ei koeta uhkana, vaan mahdollisuutena. Kulttuurin liittäminen osaksi itseä tapahtuu tilanteen ehtojen kautta.

Litjan (2009 52, 57–59) mukaan monikulttuurisessa perheessä kasvaneet nuoret kokevat monesti, etteivät kuulu kunnolla mihinkään kulttuuriin ja toisaalta kuuluvat moniin kulttuureihin eli he eivät halua samaistua yhteen kulttuuriseen tapaan toimia tai määrittää itseään. Hän puhuu sosiaalisesta peilaamisesta: nuori pystyy sopeutumaan erilaisiin yhteisöihin sekä tunnistamaan ympäristöstä erilaisia tapoja toimia sekä kykenee toimimaan erilaisissa sosiaalisissa konteksteissa. Nuori pyrkii olemaan joissakin tilanteissa mahdollisimman suomalainen, kun taas toisaalta hän tuntee luonnollista yhteyttä toisten monikulttuuristen nuorten kanssa. Nuorilla tuntuu olevan selkeä käsitys kulttuuripiirteistään sekä traditioista. Joskus he joutuvat peittämään kulttuurisia ominaisuuksiaan suomalaisten keskuudessa toimiessaan.

Monikulttuurisen taustan omaaville nuorille oman kulttuurisen identiteetin hahmottaminen on vaativa tehtävä, sillä heihin kohdistuvat toiminnalliset ja kuulumisen odotukset ovat usein ristiriidassa keskenään. Yhtäaikainen toimiminen usean kulttuurin piirissä tai välimaatossa ei ole aina helppoa. (Litja 2009, 49.) Globalisaation ja kansainvälistyminen mahdollistaa erilaisten kulttuuristen identiteettien muodostumisen. Identiteettiä ei saada valmiina, vaan jokainen muokkaa ja luo siitä omanlaisensa ottaen siihen aineksia eri kulttuureista. (Sulkunen 1999, 26.) Identiteetin rakentuminen on pitkä kasvuprosessi, jonka aikana lapsi ja nuori oppii läheisiltä ihmisiltä toimintatapoja, arvoja sekä asenteita, joiden varassa he pärjäävät omassa ympäristössään. Omaan kulttuuriin kuuluvien toimintatapojen ja arvojen omaksuminen on osaksi spontaania vaikutteiden omaksumista osa puolestaan määrätietoisesta opetuksen ja kasvatuksen tulosta. (Niemi 2007, 10.)

Mirja-Tytti Talib ja Päivi Lippinen (2008, 161) tutkivat maahanmuuttaja opiskelijoiden kotoutumista uuteen yhteiskuntaan. Tutkimukseen osallistuneet nuoret ja nuoret aikuiset kokivat omaksuneensa kaksi kulttuuria. Se ei ole kuitenkaan yksinkertaista, koska identiteettikysymykset ovat kipeitä, vaikeita ja joskus jopa ratkaisemattomia. Tutkimuksen mukaan monikulttuurinen nuori muokkaa identiteettiään sen mukaan, millaisena muut hänet näkevät. Identiteetti muokkautuu niiden käsitteiden ja käytäntöjen välityksellä, joihin perhe, uskonto, ympäröivä yhteiskunta ja eri instituutiot kuten koulu vaikuttavat. Tutkimukseen osallistuvat nuoret neuvottelivat identiteettiinsä liittyvistä asioista monella eri taholla, kuten kotona, koulussa, yliopistossa, kaveripiirissä ja julkisissa tiloissa. (Talib & Lippinen 2008, 161.)

Ihminen voi omaksua useita kulttuureja tai erilaisia etnisiä piirteitä. Tällöin tyypillistä on, että yleensä samaistutaan vain osittain johonkin kulttuuriin. (Liebkind 1994 b, 24.) Kahden kulttuurin välissä elävät ihmiset saattavat omaksua heidän elämässään vaikuttavista kulttuureista heille itselleen sopivia piirteitä, joiden mukaan he toimivat. Nuoret eivät enää määrittele itseään kulttuurien tai etnisten kategorioiden kautta, vaan he osallistuvat yhteisöihinsä ihmisinä, jotka voivat vapaasti valita heille itselleen parhaiten sopivia elämisenmuotoja. (Talib & Lipponen 2008, 11.) Ihmiset elävät kulttuurien ristiallokoissa, heidän tulee tulkita erilaisia kulttuurisia malleja, improvisoida, jopa luopua tai rikkoa joitakin sääntöjä (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 29).

Brottveitin (1999, 128) tutkimus kuvaa hyvin erilaisia vaihtoehtoja samaistua kulttuureihin. Hän on tutkinut Norjaan adoptoitujen lasten asenteita omaa alkuperäänsä ja ulkonäköään kohtaan. Hän tunnisti tutkimustuloksistaan kolme selkeästi erilaista adoptoidun etnisen identiteetin ilmenemismuotoa. Nämä olivat ”kaksois-etninen”, ”kosmopoliittinen” sekä ”norjalainen”. Sloth (2006, 256) toisti tutkimuksen tanskalaisten Koreasta adoptoitujen keskuudessa ja sai samansuuntaisia tuloksia. Hänen mukaansa näissä jokaisessa esiintyy vielä lisäksi varma ja epävarma mukautumistapa (Sloth 2006, 255). Ryhmä, jonka Brottveit määritteli kaksois-etnisen identiteetin omaavaksi, huomioi paljon alkuperäänsä sekä eksoottisen ulkonäkönsä seurauksia ja samaistui osittain omaan etniseen ryhmäänsä (Brottveit 1999, 128). Heistä osa oli integroinut identiteettiinsä aineksia molemmista kulttuureista tasapuolisesti, kun taas osa keskittyi enemmän synnyinmaansa kulttuuriin (Sloth 2006, 255). Toinen ryhmä halusi pitää etäisyyttä norjalaisuuteen, mutta ei myöskään samaistunut alkuperäiseen kulttuuriinsa. He olivat avoimia maailmalle ja pystyivät olemaan tekemisissä monien erilaisten etnisten ryhmien kanssa, ilman että itse samaistuivat mihinkään etniseen ryhmään. Tämä ryhmä nimitettiin kosmopoliittiseksi. (Brottveit 1999, 128.) Epävarmat kosmopoliitit eivät pystyneet asettautumaan mihinkään, he etsivät aina jotain, eivätkä tunteneet kuuluvansa mihinkään. Varmuutta tuntevat kosmopoliitit taas olivat avoimia uusille vaikutuksille ja pitivät yksilöllistä identiteettiä tärkeämpänä kuin kansallista identiteettiä. (Sloth 2006, 255.) Norjalaisen identiteetin omaavat pitivät alkuperäänsä merkityksettömänä ja painottivat olevansa täysin norjalaisia. (Brottveit 1999, 128.)

Monikulttuurisissa perheissä kasvaneiden lasten sanotaankin luovat perheen kolmannen kulttuurin, johon ottavat vaikutteita molempien vanhempien kulttuureista. Se sisältää

sekoituksen perimää, erilaisia tapoja toimia, selviytymismalleja sekä tietotaitoa. Kolmas kulttuuri kehittyy lapsen eläessä kahden kulttuurin välimaastossa. Kolmannen kulttuurin omaksuminen riippuu henkilön omista valinnoista sekä siitä, millaisen identiteetin tasapainon hän saavuttaa myöhemmin elämässään. (Lähteenmäki 2004, 67; Tikka 2004, 16.) Ensimmäinen kulttuuri määrittyy vanhempien kulttuurista tai lapsen omasta kansalaisuudesta käsin. Toinen kulttuuri tai toiset kulttuurit määrittyvät niistä maista käsin, joissa lapsi on elänyt. Kolmas kulttuuri puolestaan asettuu ensimmäisen ja toisen kulttuurin tai toisen kulttuurin välimaastoon. Kolmas kulttuuri kehittyy kansainvälisen elämän myötä tasapainottamaan lapsen kulttuurista kokemuksia ja se vaatii muuton kulttuurista toiseen. (Tikka 2004, 14–15.)

### **3 KULTTUURIN MONIMUOTOISUUS**

#### **3.1 Kulttuurin ilmenemismuotoja**

Käsitteenä kulttuuri on monimuotoinen. Vuosien saatossa sen merkitys on muuttunut ja laajentunut. (Ikäläinen, Martiskainen & Törrönen 2003, 18.) Forsanderin (1994, 7-8) mukaan kulttuuri koostuu jonkun ryhmän käyttäytymismalleista, elämäntavoista ja perinteistä sekä ihmisten tavoista hahmottaa ja tulkita maailmaa. Näiden lisäksi se voidaan nähdä ihmisen moninaisena ajatteluna sekä toimintana, kuten elämänmuotoina, arvoina, uskomuksina ja toiminnan tuotteina. Alitolppa-Niitamon (1994, 18 - 19) mukaan kulttuuri voidaan myös nähdä tapana ajatella, tuntee sekä tiettyyn yhteiskuntaan tai yhteisöön kuuluvien elämäntapana. Se on monitahoinen kokonaisuus, joka muodostuu niistä moraalikäsitteistä, tiedoista, uskomuksista, tavoista ja tottumuksista, joita ihminen yhteisönsä jäsenenä on omaksunut. Kaikille määritelmille on kuitenkin yhteistä kulttuurin kollektiivisuus eli sitä pidetään ihmisen luomana, ajattelemana sekä ilmaisemana. Se on ihmisen toiminnan tulos, joka välittyy oppimisen ja kokemusten kautta ihmiseltä ja sukupolvelta toiselle. (Knuutila 1994, 13, 31; Kupiainen & Sevänen 1994, 7; Räsänen 2002, 98.)



Kulttuuri voidaan jakaa ”näkyviin” ja ”näkymättömiin” ilmenemismuotoihin. Monesti kulttuuria kuvataan jäävuori-metaforalla, jolloin sen ymmärretään koostuvan jäävuoren huipusta eli näkyvästä osasta sekä veden alapuolella olevasta osasta, joka on muilta näkymättömissä. Suurin osa ilmenemismuodoista on lyhytaikaisen tarkastelun ja tutustumisen perusteella näkymättömissä ja paljastuu vasta kyseisen kulttuurin arkea eläessä. Suhteellisen helposti havaittavia ja ulospäin näkyviä kulttuurin ilmenemismuotoja ovat esimerkiksi erilaiset traditiot, pukeutuminen, kieli sekä käytöstavat sekä ihmisen asumiseen, ruokailuun ja kanssakäymiseen liittyvät ulkoiset muodot. Nämä ovat kulttuurin osia, joita toisen kulttuurin edustaja oppii tunnistamaan ja joihin hän voi ottaa osaa. Pinnan alla piilee kuitenkin tiedostamattomia kulttuurisia ilmenemismuotoja, kuten arvot, uskomukset, valtarakenteet, uskonto, viestintätyylit, ihmissuhteet, asenteet, tunteiden ilmaisu, näkemys itsestä sekä aikakäsite. Näitä kulttuurin ulkopuolisen henkilön on vaikea havaita, sillä ne saattavat olla tiedostamattomia jopa kulttuurin edustajalle. Kulttuurin näkymättömän osan ymmärtäminen vaatii siihen kasvamista lapsuudesta lähtien. Lapsi sisäistää nämä kulttuuriset koodit kasvunsa aikana usein pohtimatta tai arvioimatta niitä. Yleensä kulttuurin tiedostamattomat osat ovat myös niitä tekijöitä, jotka useimmin saattavat aiheuttaa ongelmia kulttuurien välisessä viestinnässä. Näiden näkyvien ja näkymättömien ilmenemismuotojen välisestä vuorovaikutuksesta syntyy tietyn yhteisön kulttuuri, sen kollektiivinen todellisuus. (Salo-Lee 1998, 7; Salminen & Poutanen 1996, 8-9.)

Kulttuuri ei ole pysyvää. Järvinen (2004, 28) tuo väitöskirjassaan esille kulttuurin määrittelyn vaikeuden. Kulttuuri elää ajan mukana, joten sen uudelleen määrittely on paikallaan aika ajoin. Kulttuurin jatkuva muutos johtuu lisääntyneestä ihmisten- ja kulttuurien välisestä kanssakäynnistä. Kulttuurien kohdatessa se rikastuu ja moninaistuu (Räty 2002, 44). Kulttuuria on sidoksissa esiintymiskontekstiinsa sekä kytköksissä ympäristöönsä sekä sen erilaisiin sosiaalisiin todellisuuden ilmiöihin. Kansainvälistyminen on hankaloittanut kulttuurin määrittämistä entisestään kulttuurien sekoittuessa ja saadessa vaikutteita toisiltaan. Ihmiset joutuvat myös sopeutumaan näihin kulttuurin muutoksiin, joista käytetään nimitystä akkulturaatio. Akkulturaatiotutkimus on kiinnostunut yhtenä osa-alueena nimenomaan ihmisten sopeutumiskeinoista heidän ylittäessään kulttuurirajoja. (Liebkind 1994 b, 25.) Tänä päivänä ihmisten liikkuvuuden lisääntyessä kulttuuri käsitetään dynaamisena, alati muuttavana prosessina, joka syntyy ja tuotetaan yhteisöjen ja yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa. Näkemys kulttuuri on dynaamisuudesta

tarkoittaa sitä, että näkökulmat ja tavoitteet muuttuvat aikakauden, arvojen ja tilanteen mukaisesti. Kulttuurit eivät ole selvärajaisia, vaan ne ovat jatkuvasti liikkeessä olevia, limittäisiä ja ovat paikasta ja ajasta riippuvia. (Mikkola 2001, 24.)

Monikulttuurisuuden voidaan myös ymmärtää usealla eri tavalla asiayhteydestä riippuen. Käsitteenä se on monimerkityksellinen, mutta ilmiönä se koskettaa meitä jokaista. Monikulttuurisuuden määrittämistä hankaloittaa tosiasia, että se on tuotu suomenkieleen muualta ja se on muodostunut Suomen oloista poikkeavissa oloissa. Ilmiönä se sisältää aina jälkiä kulttuurisesta kontekstista, historiasta sekä sosiaalisista suhteista, jotka vallitsevat kyseisessä kulttuurissa. Tämän takia niitä ei voi sellaisenaan käyttää muissa maissa, vaan jokaisen maan tulisi luoda itselleen sopivat käsitteet ja niiden määritelmät. (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 10, 18.) Yksinkertaisimmillaan sillä tarkoitetaan eri kulttuurien tasa-arvoista rinnakkaiseloä. Nykyään on kuitenkin vallalla 1990-luvulta alkaen yleistynyt käsitys, jonka mukaan monikulttuurinen yhteiskunta tarkoittaa monimuotoisiin identiteetteihin perustuvaa yhteiskuntamuotoa. (Huttunen, Löytty, Rastas 2005, 21–22; Martikainen, Sintonen & Pitkänen 2006, 13 – 15.) Esimerkiksi Kupiaisen (2003, 244) mukaan monikulttuurisuudella tarkoitetaan yhteiskunnallista tilannetta, yksilöidentiteettiä, taiteen ja kulttuurien suuntauksia tai kulttuurirelativistista asennetta. Lisäksi sitä on pidetty poliittisena ideologiana ja käytetty yhteiskuntapoliittisena ratkaisumallina etnisten jännitteiden sävyttämiin tilanteisiin. Monikulttuurisuuteen kuuluvat myös erilaiset vieraat kulttuurivaikutteet, jotka ovat läsnä arkipäivässä.

Monikulttuurisuudesta voidaan puhua syvemmillä tasolla vasta, kun eri kulttuurien edustajat elävät tasavertaisesti keskenään hyväksyen erilaisuuden ja arvostaen sitä. Tällöin erilaiset ihmiset myös arvostavat ja kunnioittavat toisiaan ja toistensa kulttuuria sekä kykenevät elämään yhteisesti sovitulla säännöillä ollen vuorovaikutuksessa keskenään. (Räty 2002, 46–47.) Tämä on ihanne tilanne, johon pyritään, mutta käytännössä sitä on haasteellista tavoittaa. Monikulttuurisuus ei ole arvovapaata, vaan se pohjaa ajatukseen ihmisten ja kansojen välisestä riippuvuudesta sekä tasa-arvoisen ja rauhanomaisen rinnakkaiselon tarpeellisuudesta. Kulttuurien välistä rinnakkaiseloä ei nähdä uhkana vaan rikkautena ja luovuuden lähteenä, mahdollisuutena oppia uusia näkökulmia toinen toisiltaan. Monikulttuurisuuden keskeisenä tavoitteena on erilaisuuden hyväksyminen ja ymmärrys siitä, että maailmassa on monenlaisia tapoja toimia, ajatella ja elää. Tavoitteena on pyrkiä kohti tasa-arvoisuutta ja toisten ymmärtämistä, sillä ryhmien eläessä

rinnakkain omissa yhteisöissään on erilaisuuden hyväksyminen miltei mahdotonta. Erilaisuuden hyväksymisen myötä monikulttuurisuuden mukanaan tuoma haaste tasa-arvon toteutumiseksi on mahdollista. (Talib 2005, 67–68.)

### 3.2 Monikulttuurisuuden ylirajaisuus

Suomi on mielletty etnisesti homogeeniseksi maaksi, vaikka se on ollut monikulttuurinen maa jo ennen 1990-luvulla kasvanutta maahanmuuttoa. Monikulttuurisuus ja globaalisuus eivät ole uusia ilmiöitä, sillä ihmisten liikkuvuus on lisääntynyt viimeisen kahden sadan vuoden aikana. (Talib & Lipponen 2008, 11.) Suomessa on asunut jo kauan erilaisia väestöryhmiä, joihin luetaan saamelaiset, suomenruotsalaiset, romanit, tataarit, juutalaiset, inkerinsuomalaiset ja eri maista saapuneet maahanmuuttajat (Hakkarainen & Vihinen 1997, 4). Nykyään Suomen voidaan todeta olevan väestöllisesti moninaisempi kuin koskaan aikaisemmin. Tämän muutoksen voidaan nähdä erityisesti lasten ja nuorten kohdalla. Suomalaisilla lapsilla ja nuorilla on yhä kasvavassa määrin siteitä yli Suomen rajojen muihin maihin ja kulttuureihin.

Nykykäsityksen mukaan kulttuurien väliset rajat ovat veteen piirrettyjä viivoja. Valtioiden rajoja ei voida pitää kulttuurin välisinä rajoina, vaan kulttuurien vaikutteet liikkuvat valtionrajojen ylitse. Jokaisen valtion sisällä elää ihmisiä, jotka ovat identifioituneet eri kulttuureihin ja nämä kulttuuriset vaikutteet kulkevat valtioiden rajojen ylitse. Monet maahanmuuttajat pitävät tiivistä yllä suhteita lähtömaahansa tai ystäviinsä ja sukulaisiinsa muualla maailmassa uuteen asuinmaahan asetuttuaan. (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 12, 34.) Anna Rastaa (2007, 247) mukaan tähän ovat vaikuttaneet kolme asiaa. 1) Maahanmuuttajilla on keskimäärin enemmän lapsia kuin muissa perheissä 2) ulkomailta adoptoitujen lasten määrä on kasvanut ja 3) yhä useampi Suomessa solmituista avioliitoista solmitaan suomalaisen ja ulkomaalaisen välillä. Näiden tekijöiden lisäksi Suomen monikulttuuristumiseen on vaikuttanut mm. 1990-luvulta alkanut aktiivinen maahanmuutto, ulkomailta opiskelu, matkailu sekä ulkomailta työskentely.

Anna Rastas (2007, 21–29) käyttää väitöskirjassaan käsitettä transnationaaliset juuret kuvaamaan tutkittaviensa ylirajaisia suhteita. Keskeisinä ajatuksina hänen mukaansa transnationaalisisissa juurissa on ”ajatus siitä, että ihmisillä on monenlaisia valtio- ja kan-

sallisuusrajat ylittäviä siteitä. Näillä siteillä on erilaisia merkityksiä ja ne määrittävät myös ihmisten mahdollisuuksia kuulua johonkin.” Hän viittaa juurimetaforalla suhteisiin, joita ihmisillä on paikkoihin, muihin ihmisiin ja kulttuureihin. Ylirajaisuus on interaktiivista, mikä tarkoittaa ihmisten välistä vuorovaikutusta, joka saa aikaan neuvottelua sekä kokemusten vaihtoa, toimintatapojen sekä ajattelun muutosta (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 33–34). Rastas tarkoittaa transnationaalisilla nuorilla ulkomailta adoptoituja nuoria tai nuoria, joiden toinen vanhempi on syntyperältään muualta kuin Suomesta. Heillä voi olla samanlaisia kokemuksia sosiaalisista kohtaamisista sekä institutionaalisista rakenteista kuin maahanmuuttajanuorilla (Paukkeri 2009, 141).

Transnationaalisuus voi näkyä monella tavalla nuoren elämässä. Virpi Kautton (2009, 67–68) tekemän tutkimuksen mukaan transnationaalinen elämä ei rajoitu vain yhteydenpitoon, perhesuhteiden tai yleensä sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen, vaan monikulttuurisen nuoren elämä on usein kulttuurin, uskonnon ja yhteisöllisyyden ylläpitämistä, jotka ilmenevät arkipäivässä, kuten käyttäytymisessä, pukeutumisessa sekä elämäntavoissa perinteiseen, valintoineen sekä mieltymyksineen. Transnationaalista verkostoa voivat vahvistaa myös fyysinen erilaisuus sekä vieraiden kielten puhuminen. Kulttuurien limittäytyessä toisiinsa tiukkarajainen määrittely nähdään melko mahdottomana.

## **4 MONIKULTTUURINEN PERHE SOSIALISAATIOYMPÄRISTÖNÄ**

### **4.1 Monikulttuurisen perheen määrittelyä ja aiempia tutkimuksia**

Yleisesti monikulttuuriseksi perheeksi ymmärretään kahdesta eri kulttuurista muuttaneiden kumppaneiden muodostama perhe, esimerkiksi suomalaisen miehen ja venäläisen naisen muodostama perhe. Yksi tapa jaotella monikulttuurista perhettä on kolmen seuraavan periaatteen mukaan. Monikulttuurisella perheellä tarkoitetaan perheitä, 1) joissa toinen vanhemmista puhuu asuin ympäristön kieltä 2) joissa molemmat vanhemmat puhuvat samaa vähemmistökieltä, mutta asuin ympäristön kieli on jokin muu tai 3) joissa molemmilla vanhemmilla on eri äidinkieli ja asuin ympäristön kieli on niistä mo-

lemmista poikkeava eli lapsi voi kehittyä kolmen kielen vaikutuspiirissä. (Oksi-Walter 2009, 99.) Tämä tutkimus painottaa ensimmäistä vaihtoehtoa eli perheitä, jossa toinen vanhempi puhuu asuinympäristön kieltä eli tässä tapauksessa suomea ja toisena kielenä perheessä vallitsee ulkomaalaistaustaisen vanhemman kotimaan kieli.

Yksilön ja ryhmän välinen suhde sekä monet muut kulttuurin perusasiat opitaan perheessä (Hofstede 1993, 87). Perhe on elämämme ensimmäinen ryhmä. Perheenmuodot ja – kulttuurit sekä käsitykset perheestä vaihtelevat kulttuureittain, yhteiskunnittain sekä eri historiallisina aikoina (Auvinen 1995, 7). Yhteisön sosiaalinen ja taloudellinen organisoituminen sekä elinympäristön ekologia ovat muokanneet historian myötä vanhemmuutta, perhe-elämää ja lastenkasvatuksen muotoja. Kasvatuksessa vanhemmat korostavat niitä kulttuurisia tekijöitä ja arvoja, joita ovat omassa sosialisatiossaan omaksuneet. Yhteiskunta ei kuitenkaan ole muuttumaton, vaan kulttuuriset käsitykset ja arvot muuttuvat jatkuvasti. Tämän muutoksen myötä myös vanhempien kasvatuskäsitykset muuttuvat. Eri kulttuureissa yksilöiden välinen yhteys ja erillisyys saavat erilaisia arvoituksia ja merkityksiä. Kulttuurisia eroja, jotka liittyvät yksilön liittymiseen ja erillisyyteen yhteisössä kuvataan termeillä yksilökeskeisyys ja yhteisöllisyys. (Alitolppa-Niitamo 2010, 48–49.) Individualistisessa eli yksilökeskeiselle yhteiskunnalle tyypillistä on, että yksilö asettaa omat päämääränsä yhteisön edelle, avioliitto nähdään kahden kauppana. Tyypillinen perhemalli on ydinperhe. Yksilökeskeiseksi yhteiskunnaksi luetaan kuuluvan muun muassa Länsi- ja Pohjois-Eurooppa ja Yhdysvallat. Yksilöllisessä yhteiskunnassa yksilön etu menee ryhmän edun edelle. Perhe muodostuu vanhemmista ja lapsista. Muut sukulaiset asuvat muualla ja heitä tavataan harvoin. Näissä ydinperheissä painottuu yksilön ”minä” ja yksilöä määritellään hänen henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella. Kasvatuksen päämääränä on itsenäistyminen mahdollisimman nopeasti. (Hofstede 1993, 78.)

Kollektiivisella yhteiskunnalla tarkoitetaan yhteiskuntaa, jossa ryhmän etu menee yksilön edelle ja perheen ymmärretään koostuvan monista yhdessä elävistä läheisistä ihmisistä. Vanhempien lisäksi suurperheeseen kuuluvat myös isovanhemmat, sedät ja tädit. Lapset kasvavat käsitykseen ”meidän” ryhmän jäsenenä. Oma ryhmä on identiteetin tärkein lähde ja ainoa turva elämässä. Yksilön ja hänen elinympäristönsä ryhmien välille muodostuu riippuvuussuhde. Afrikassa, Aasiassa sekä Latinalaisessa Amerikassa vallitsee kollektiivinen eli yhteisökeskeinen perhekulttuuri. (Hofstede 1993, 77–78.) Kollektiiv-

tiivisessa yhteiskunnassa yhteisön tarpeet ja päämäärät koetaan tärkeämmäksi kuin yksilön tavoitteet. Perheessä kaikki pitävät huolta toisistaan ja kantavat vastuun. Tyypillistä on myös, että lasten varttuessa heidän vastuunsa vanhempien huolehtimisesta kasvaa, esimerkiksi Italiassa vanhemmilla on velvollisuus elättää lapsensa siihen asti kunnes he menevät naimisiin. Vastaavasti myös lapsilla on velvollisuus pitää omaisistaan huolta kun he ovat vanhuksia. (Alitolppa-Niitamo 2005a, 26.) Kollektiivinen ja individualistinen kulttuuri muovaa niitä tapoja, miten vanhemmat sosiaalistavat lapsensa yhteiskuntaan (Phinney, Ong & Madden 2000, 528).

Tässä tutkimuksessa monikulttuurisen perheen sijaan käytetään käsitettä kaksikulttuurinen perhe. Monikulttuurinen perhe on laaja käsite ja pitää sisällään maahanmuuttaja- ja pakolaisperheet sekä perheet, joihin on adoptoitu lapsi ulkomailta. Kaksikulttuurisella perheellä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa perhettä, jossa toinen vanhemmista on suomalainen ja toinen ulkomaalaistaustainen. Kahden kulttuurin avioliitoista ja perheistä sekä kaksikulttuuristen perheiden lapista ei ole tehty paljon tutkimusta Suomessa. Tämän vuoksi kirjoitan teoriaosuudessa yleisesti monikulttuurisista perheistä, sillä kokemukset monikulttuurisesta ja kaksikulttuurisesta perheestä saattavat saada samanlaisia piirteitä.

Kaksikulttuurisen perheen tutkiminen sijoittuu kasvatustieteessä perhetutkimuksen kentälle. Lisäksi tutkimus voidaan sijoittaa kulttuuritutkimuksen kentälle. Perheen näkökulma tutkimuksessa on kriittistä perhetutkimusta, sillä kriittinen perhetutkimus pyrkii kyseenalaistamaan perheen yksiselitteisyyttä laajentamalla käsitettä. Keskustelun keskiössä on perheen käsite. Pysyvä ajattelu perheestä on se, että perhe mielletään yksityiselle alueelle, kotiin julkisen vastakohtaksi heteroseksuaaliseksi ydinperheeksi, johon muun yhteiskunnan muutoksen ajatellaan vaikuttavan. Monipuolisempaan perhetutkimuksen vaatii perheen käsitteen laajentamista, hajottamista ja tarkentamista. (Forsberg 2003, 10–12.) Kaksikulttuurinen perhe poikkeaa perinteisestä perheideaalista ja samalla laajentaa perheen käsitettä.

Aihe on ajankohtainen, sillä kaksikulttuurisia perheet lisääntyvät vuosi vuodelta. Tutkimusta tehdessä huomasin, että kaksikulttuurisista avioliitoista ja perheistä on tehty vähän tutkimusta, vaikka aihe on suosittu Pro Gradu ja opinnäytetöissä. Suomessa kahden kulttuurin väliset avioliitot ovat melko tuore ilmiö, kun taas ulkomailla kaksikult-

tuuriset avioliitot ovat saattaneet olla suvussa jo sukupolvien ajan. Monikulttuurisia ja kahden kulttuurin välissä elävistä lapsista ja nuorista on tehty tutkimusta ulkomailla, mutta näistä tutkimuksista saatuja tuloksia ei voida suoraan yleistää koskemaan Suomen oloja johtuen kulttuurien eroavaisuuksista. Yhdysvaltalaisessa kontekstissa eri väestöryhmien kohtaamisten historia ja sosiaalisten suhteiden nykyinen arki ovat varsin erilaisia kuin Suomessa. Muissa maissa tehtyjä tutkimuksia kaksikulttuurisista avioliitoista ei ole otettu tarkasteltavaksi tässä tutkimuksessa, koska ainakin Yhdysvalloissa tutkimukset koskevat pääasiassa eri rotujen ja etnisten ryhmien välisiä avioliittoja, jotka nojaavat kyseisen maan historiaan ja ovat kulttuurisidonnaisia. Huttusen, Löytyn ja Rastan (2005, 18) mukaan monikulttuurisuuteen liittyvät käsitteet on tuotu Suomeen muualta ja ne ovat kehittyneet Suomen tilanteessa poikkeavissa oloissa. Eri maissa ilmiöitä tai kysymyksiä jäsenetään usein myös eri käsittein.

Suurin osa aikaisemmista tutkimuksista koskettaa maahanmuuttajia nuoria, jotka ovat muuttaneet Suomeen vanhempiensa kanssa joko lapsuudessa tai murrosiässä. Maahanmuuttajien, etnisiin vähemmistöihin ja ulkomaalaisten jälkeläisiin kuuluvia lapsia ja nuoria käsittelevää tutkimus keskittyy pääasiallisesti monikulttuuriseen identiteettiin ja rasismien kokemiseen. Suomalaisissa tutkimuksissa on oltu kiinnostuneita mm. kaksikielisyyden ja kaksoiskansalaisuuden merkityksestä sekä siitä, millaista sosiaalista ja kulttuurista pääomaa siteet Suomen ulkopuolelle voivat tarjota nuorelle.

#### **4.2 Monikulttuurinen perhe myönteisenä sosialisatioympäristönä**

Monikulttuurinen perhe tarjoaa mahdollisuuksia laajentaa omaa persoonallisuuttaan sekä oppia ymmärtämään itseään paremmin. Monikulttuurinen ja monikielinen tausta voi olla nuorelle sekä rikkaus että ristiriitojen lähde. Monikulttuurisessa perheessä eläminen avartaa maailmankuvaa ja kasvattaa kulttuurisesti tietoiseksi maailmankansalaiseksi. (Oksi-Walterin 2009, 9.) Kasvaminen monikulttuurisessa perheessä vaikuttaa myös lapsen kulttuuri-identiteetin kehittymiseen, minäkuvaan ja arvomaailmaan, sillä lasta ympäröivä kulttuurinen ja sosiaalinen ympäristö muokkaa hänen ajatteluaan ja ymmärrystään maailmasta. On tärkeää, että lapsi tulee tietoiseksi vanhempansa kulttuurista lähevistä tavoista. Tämä avaa mahdollisuuksia oppia arvostamaan sekä ymmärtämään toisesta kulttuuritaustasta tulevaa vanhempaan ja hänen kulttuuria. Tällä tavoin lapselle

kehittyy myös useampia ja vaihtoehtoisia keinoja selviytyä erilaisista tilanteista. (Tikka 2004, 11.)

Interkulttuurinen osaaminen, usean kielen taitaminen ja monikulttuurisen todellisuuden ymmärtäminen ovat lisääntyneet globalisaation aikana. Nämä ovat tulevaisuuden pääomia, joiden arvo kasvaa jatkuvasti (Talib & Lipponen 2008, 163). Kulttuurien tuntemus ja kielitaito ovat ajan hengessä vaadittavia ja arvostettuja kompetensseja, joita monikulttuurisen nuoren oletetaan omaavan. Olennaisimmiksi ominaisuuksiksi ja taidoiksi on erilaisissa kulttuurienvälisissä kohtaamistilanteissa havaittu toisen huomioon ottaminen, käytöksen joustavuus sekä viestintä- ja kulttuuriherkkyys. (Harinen & Ronkainen 2003, 312.) Rotheramin ja Phinneyn (1987) tutkimuksen mukaan kahdessa kulttuurissa kasvaneet lapset omaavat enemmän kognitiivista joustavuutta, luovuutta ja sopeutuvuutta sekä hallitsevat roolinvaihtokykyä kuin yhdessä kulttuurissa kasvaneet (Liebkind 1994c, 166).

Kulttuurienväliset kompetenssit ohjaavat yksilöä toimimaan tehokkaasti kulttuurienvälisissä tilanteissa. Ne sisältävät ihmisen psykososiaalisia ominaisuuksia, kuten perspektiivin vaihtokyvyn, vuorovaikutuskyvyn, reflektiokyvyn, monitulkinnallisuuden sietokyvyn, kyvyn kunnioittaa erilaisuutta, empatiakyvyn ja eettisyyden kyvyn. Tärkeänä ominaisuutena pidetään kykyä nähdä erilaisia perspektiivejä ja kykyä vaihtaa perspektiivejä. Tällainen ihminen kykenee näkemään maailman toisen ihmisen silmin ja tarkastelemaan omaa perspektiiviään ulkoapäin. Vieraan perspektiivin ymmärtäminen antaa mahdollisuuden oman näkökulman uudelleen näkemiseen. Reflektiokyvyllä tarkoitetaan ominaisuutta tunnistaa omassa ja vieraassa käyttäytymisessä olevia piirteitä ja tekijöitä, analysoida niitä ja pohtimaan niiden perusteita ja itseään sekä käyttäytymistään. Monikulttuurisen elämän reflektiivisyys toteutuu erikulttuuristen ihmisten yhdessä tapahtuvana toimintana, mutta omaa reflektiokykyä voi jokainen edistää myös kriittisen ajattelun avulla. (Kaikkonen 2004, 148–149.)

Kulttuurienvälistä kompetenssi ei nähdä vain luettelona taitoja, joita henkilöllä tulisi olla ja jotka olisivat sellaisenaan siirrettävissä tilanteeseen kuin tilanteeseen, vaan se edellyttää sopeutumiskykyä ja valmiutta toimia monenlaisten ihmisten kanssa. Kulttuurien välisesti tehokas henkilö pystyy sopeutumaan erilaisiin tilanteisiin ja toimimaan menestyksekkäästi hyvinkin erilaisten ihmisten kanssa. Olennaisimmiksi ominaisuuks-



siksi ja taidoiksi erilaisissa kulttuurienvälisissä kohtaamistilanteissa on havaittu käytöksen joustavuus, toisen huomioon ottaminen sekä viestintä- ja kulttuuriherkkyys. Kulttuurienvälisen kompetenssien peruslähtökohtana on ihmisen pyrkimys toimia eettisesti ja kehittää eettisyyttään. Olennaista on, että yksilöstä löytyy kykyä kunnioittaa erilaisuutta ja toisia henkilöitä. Kunnioittamiseen liittyy erilaisuuden suvaitseminen. Se näkyy monenlaisten identiteettien hyväksymisenä ja niiden luonnollisena pitämisenä. Empaattisuus on myös yksi tärkeä ominaisuus. Hän pystyy kuvittelemaan, miltä toisesta ihmisestä tuntuu, asettua toisen elämäntilanteeseen ja kokea emotionaalisesti esimerkiksi toiseen kohdistuvaa epäoikeudenmukaisuutta. Tämä edellyttää myös tunteiden käsittelykykyä. (Kaikkonen 2004, 148.) Monikulttuurinen rikkaus näkyykin lapsessa luontaisena kykyä asettua toisen asemaan. Lapselle syntyy syvällisempi ymmärrys erilaisuutta kohtaan. Usein monikulttuurisessa ympäristössä kasvaneista lapsista tulee suvaitsevaisia, avoimia muita kulttuureja ja uskontoja kohtaan sekä joustavia. He voivat rikastuttaa muiden elämää, sillä he omaavat tietoja ja taitoja kahdesta tai useammasta kulttuurista, joita he voivat jakaa myös muille. (Lähteenmäki 2004, 68.) Tällaisia kulttuurisia taitoja ja valmiuksia opitaan jo vauvasta asti varttuessa monikulttuurisessa perheessä.

Yhtenä monikulttuurisen perheen eduista voidaan pitää kaksikielisyyttä. Ihmiset käyttävät kieltä ajattelunsa, ongelman ratkaisun välineenä sekä kommunikaation toisten kanssa. Kieleen koodautuu koko fyysinen ympäristö sekä henkinen kulttuuri, kuten historia ja kirjallisuus. Äidinkielen merkitys on huomattava identiteetin, sosiaalisten suhteiden ja kognitiivisessa kehityksessä. Kieli on myös sosialisointin yksi tärkeimmistä kohteista ja välineistä. Sen avulla yksilö rakentaa vuorovaikutustaan, yhdistyy ryhmään ja samalla kulttuuriin. (Oksi-Walter 2009, 99, 105.) Kieli ja kommunikaatio on kulttuurinen tapa ilmaista ajatuksia ja itseä, joten kulttuuriset tavat ja arvot kiinnittyvät kieleen ja kommunikaatioon automaattisesti. Kulttuuri siis ilmenee ja sitä ilmaistaan kielen avulla, joten oppiessaan äidinkieltä, lapsi oppii myös kulttuuriaan. Sen avulla lapsi oppii ymmärtämään merkityksiä, nimeämään tunteita, käyttämään mielikuvia ja hahmottamaan ympäröivää maailmaa. Äidinkielen kautta lapsi oppii merkityksiä, joiden takana on aina jokin ajatus tai tunneilmaisu. Kommunikaatiossa siis pelkkä kielen osaaminen ei vielä ratkaise, vaan ratkaisevaksi vuorovaikutussuhteessa nousee merkitysten ymmärtäminen, eli on nähtävä kokonaisuus yksittäisten kielellisten ilmausten takaa. Myös identiteetin kehittämisessä kieli on merkittävä tekijä, sillä sen avulla lapsi tulee tietoiseksi omista juuristaan. Tämä vahvistaa hänen itsetuntoaan ja identiteettiään. Sen avulla opitaan ta-

vat ilmaista asioita ja tunteita sekä tapoja ja rituaaleja käyttäytyä muiden ihmisten kanssa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Niemi 2007, 10; Paavola 2007, 34–35.)

Monikulttuurinen rikkaus lapsen kehityksessä näkyy myös siinä, että kahden kielen rakenteet rikastuttavat lapsen ajattelu- ja päättelykapasiteettia, sillä kaksikielisellä lapsella kehittyy monipuolisia kognitiivisia taitoja. Kaksikielinen kokee yksikielistä enemmän maailmaa. Kun yksikielinen kokee maailman yhdellä kielellä, voi kaksikielinen kielensä kautta ymmärtää myös toista kulttuuria paremmin. Kielen tuottamat kognitiiviset hyödyt perustellaan ajattelutaidoilla, esimerkiksi kaksikielisillä voi olla kaksi tai useampi käsite jollekin kohteelle tai asialle. Kahden kielen hyötynä nähdään heidän kykynsä laajentaa paremmin ajatustensa kirjoa sekä ajattelemaan joustavammin ja luovemmin. Haasteina mainitaan muun muassa se, että kaksikielisyyttä käytetään liian usein selityksenä lapsen ongelmille, vaikka varsinaiset kahteen kieleen liittyvät ongelmat ovat yleensä väliaikaisia. Aloittaessaan koulun lapsi saattaa jonkin aikaa kärsiä jonkinlaisista ymmärtämisvaikeuksista, mutta ongelmat tasoittuvat, kun toisen kielen taito kasvaa. (Paavola 2007, 44.)

Johanna Leinonen (2003, 7-8) on tutkinut toisen maailmansodan jälkeen Pohjois-Amerikkaan muuttaneita suomalaisia siirtolaisnaisia ja heidän sopeutumistaan Pohjois-Amerikkaan. Hänen tutkimuksen mukaan käytännöllisistä syistä siirtolaisten ei ole helppo ollut opettaa lapsilleen kotimaansa kieltä. Jotkut päätyivät ratkaisuun, etteivät edes yrittäneet opettaa lapsilleen suomen kieltänsä. Koska perhe asuu täysin suomenkielisessä ympäristössä, on toisen kielen ylläpito hankalaa. Varsinkin lapsena ei haluta erottua joukosta puhumalla vierasta kieltä. Kielen ylläpitämistä vaikeuttaa se, ettei kodin ulkopuolella ei yksinkertaisesti ole mahdollisuutta puhua toista kieltä, mikä väistämättä heikentää motivaatiota kielen ylläpitämiseen.

Vanhemmat, jotka puhuvat vähemmistökieltä tarjoavat puhumalla omaa äidinkieltään lapselle monipuolisesti kieleen liittyvää kulttuuria. Näkymätöntä kulttuuriperintöä siirtyy lapselle kielen avulla ja sen kautta välittyvät kulttuurin normit, elämäntavat ja suhtautumistavat, jotka ovat kiinteästi sidoksissa kieleen ja kulttuuriin. Aidosti kaksikielisessä ja – kulttuurisessa kontekstissa lapsi kasvaa silloin kun vanhemmilla on keskenään eri kieli. Lapsi kasvaa jo perheen keskellä alusta alkaen kahden kulttuurin vaikutuspiirissä. Perheen vähemmistökieli jää yleensä vähemmälle, mutta sen merkitys kasvaa, sil-

lä se tarjoaa lapselle kieleen sidottua kulttuuria. Vähemmistökulttuuri välittyy lapselle vielä paremmin, jos perheet ovat tekemisissä samaan vähemmistöryhmään kuuluvien muiden perheiden ja ihmisten kanssa. Lapsen on tärkeä tietää kummankin vanhemman juurista sekä kielestä, koska se luo lapselle turvallisuutta ja edistää hänen identiteetin kehitystä. (Oksi-Walter 2009, 99–100)

### **4.3 Monikulttuurinen perhe haasteellisena sosialisatioympäristönä**

Lapsen kasvatusta voi olla haastavaa monikulttuurisessa avioliitossa kahden kulttuurin kohdatessa. Erityisesti vanhempien omat kulttuurit sekä kulttuurisidonnaiset arvot tulevat voimakkaasti esille kasvattaessa lasta. Jokaisella kulttuurilla on sille ominaiset tavat, tottumukset, menetelmät ja uskomukset kasvattaa lapsia. Kunkin kulttuurin edustaja toimii sen mukaan, minkä uskoo olevan parhaaksi lapselle. Tästä voidaan myös erotella kulttuurissa vallitsevia arvoja, jotka ovat tiukasti sidoksissa kasvatukseen. Useat kasvatuskäytännöt periytyvät sukupolvelta toiselle, eikä sen vuoksi ole aina mahdollista saada selityksiä siihen, miksi tietty asia tehdään juuri toimitulla tavalla. (Gonzalez-Mena 1997, 7-14.)

Lapselle kahden kulttuurin yhteensovittaminen voi olla haasteellista. Kouluikäisillä ja varsinkin murrosikäisillä lapsella on tarve olla samanlainen kuin muut sekä käyttäytyä ympäristön odotusten mukaisesti. Monikulttuurisessa perheessä kieli, pukeutuminen ja koko arkinen elämä voi poiketa ympäristöstä. (Oksi-Walter 2009, 114–115.) Omaa erilaisuuttaan ja etnistä taustaa saatetaan hävetä ja se yritetään salata ystäviltä sekä ympäristöltä ja toista äidinkieltä voidaan hävetä. Salaamista kuitenkin vaikeuttaa monesti vierasperäinen nimi, joka saattaa paljastaa lapsen kulttuurisen taustan. Etnisen identiteetin salaaminen voi johtaa jatkuvaan epävarmuuteen ja pelkoon etnisestä taustan paljastumisesta. Monikulttuuristen nuorten pyrkimyksenä saattaa olla herättää mahdollisimman vähän huomiota muiden seurassa. Se voi johtaa myös syyllisyyteen, alemmuudentunteeseen sekä kantaväestöä että omaa etnistä ryhmä kohtaan sekä häpeään, varautuneisuuteen tai epävarmuuteen sosiaalisissa kontakteissa. Nuoret saattavat kärsiä voimakkaista identiteettiriidoista, vaikka he olisivatkin sulautuneet ulkoisesti. Nämä voivat pahimmillaan johtaa mielenterveysongelmiin sekä kantaväestöstä ja omasta etnisestä ryhmästä eristäytymiseen. (Jaakkola 1994, 140–141.)

Kaikki avioliitot ja perheet kohtaavat vaikeuksia. Monikulttuurisuuden tuomat vaikeudet saattavat olla haasteellisia. Romano (1997, 35–36) on listannut 19 haastetta, jotka ovat useimmiten ongelmakohtia monikulttuurisessa avioliitossa: 1) arvot, 2) ruoka ja juoma, 3) seksi, 4) miehen ja naisen roolit, 5) aika, 6) asuinpaikka, 7) politiikka, 8) ystävät, 9) talous ja raha-asiat, 10) sukulaiset, 11) sosiaaliluokka, 12) uskonto, 13) lasten kasvatusta, 14) kieli ja kommunikaatio, 15) stressiin ja konflikteihin liittyvät reaktiot, 16) sairaus ja kärsimys, 17) etnosentrisyys, 18) omasta kotimaasta poismuuttanut puoliso ja 19) kuolemasta ja avioerosta selviytyminen. Viertola-Cavallari (2004, 11–12) listaa monikulttuurisen perheen kompastuskiviksi arvot, sukupuoliroolit, seksi, ystävät, sukulaiset, uskonto ja lasten kasvatusta. Seuraavaksi luonnehdin tämän tutkimuksen kannalta muutamia keskeisimpiä näistä aiheista.

### *Arvot*

Arvot ovat elämän keskiössä ja muokkaavat lähes kaikkea toimintaamme. Arvot ovat kulttuurisidonnaisia ja ne tuovat esille sen, miten kukin kulttuuri määrittelee hyvän ja pahan, oikean ja väärän. Ne kertovat, keitä olemme, mihin uskomme ja miten käyttäydymme ja arvioimme käyttäytymistä: ne ohjaavat valintojamme ja tekojamme. Arvot opitaan ja sisäistetään perheessä usein tiedostamattomasti ja yhteiskunta vahvistaa niitä, joten ne ovat tulos kaikesta oppimastamme ja sosialisatioprosessissa sisäistämistämme. (Romano 1997, 37–38.) Eri kulttuureista tulevien henkilöiden arvomaailmat sekä kulttuuriset käsitykset lasten kasvatuksesta voivat poiketa toisistaan monella tavalla. Tavat ja perinteet, tottumukset, uskonnolliset käsitykset, maailmakuva sekä käsitys oikeasta ja väärästä voivat olla erilaiset. (Liebkind 1994 b, 21.) Näiden käsitysten yhteensovittaminen saattaa hankaloittaa lasten kasvattamista. Eroavuus arvoissa, rooliodotuksissa ja -käsityksissä saattavat aiheuttaa ristiriitoja. Keskinäiset valtasuhteet ja vastuun jakautuminen saattaa aiheuttaa eripuraa, esimerkiksi kasvatuskysymyksissä, perheen ajan käytöstä sekä kodinhoidosta. Pariskunnalla saattaa olla myös erilaiset ratkaisukeinot ja –strategiat ongelmien selvittämiseen. Pariskunnalla, joka jakaa keskenään samanlaisen arvomaailman, on paremmat mahdollisuudet saavuttaa tasapaino ja toimivuus perhe-elämässä kulttuurieroista huolimatta. (Novitsky 2005, 81.)

## *Asuinpaikka*

Monikulttuurisessa perheessä tehdään päätös asuinpaikasta, missä maassa ja kaupungissa perheen on sopivinta asua. Missä tahansa perhe päättääkin asua, joku joutuu aina sopeutumaan vallitsevaan kulttuuriin ja sopeuttamaan omaa itseään ja elämäntapaansa ympäristöön paremmin vastaavaksi. Jotkut monikulttuuriset pariskunnat tapaavat toisen kotimaassa ja jäävät sinne asunmaan, jolloin vieras maalaisellakin on jo jonkun verran kokemusta maan tavoista ja kykyä elää maassa. Jotkut parit tapaavat yhden puolison kotimaassa ja muuttavat sitten toisen kotimaahan, jolloin muuttava osapuoli joutuu opettelemaan itselleen täysin vieraita ja uusia toimintamalleja sopeutuakseen ympäristöön ja tullakseen hyväksytyksi uudessa maassa. Kolmas vaihtoehto on, että pari tapaa ja jää asumaan, tai muuttaa, kolmanteen maahan, jossa molemmat ovat keskenään tasa-arvoisessa asemassa ja joutuessaan sopeutumaan yhtä lailla. Useat monikulttuuriset perheet pitävät tätä parhaana ratkaisuna. (Romano 1997, 71.) Perheen asuinpaikan valitseminen ei ole yhdentekevää monikulttuurisen perheen lapsille. Se vaikuttaa myös lasten itsensä määrittämiseen ja siihen, miten he omaksuvat perheen ja asuinmaan kulttuurit. Kehitysvuosien asuinmaa, siellä vallitseva kulttuuri ja ympäristö ovat arvokkaita lapsen kehitykselle ja identiteetin rakentamiselle. Ne vaikuttavat lapsen minäkuvaan, sosiaalisiin taitoihin, itsetuntoon ja kulttuuri-identiteettiin. (Oksi-Walter 2009, 103.)

Kotimaastaan poismuuttanut puoliso on haastavassa roolissa. Muutto voi olla haasteellista, sillä henkilö vaihtaa tutusta elämästä ja ympäristöstä uuteen ja vieraaseen, jossa kaikki on opeteltava alusta. Omasta kotimaastaan muuttava puoliso joutuu tekemään tiettyjä uhrauksia, kuten luopumaan perheestään, ystävistään, joskus ammatistaan ja usein kielestään. Aikuisiällä sopeutuminen uuteen kieleen, ruokiin, ilmastoon, asuinolosuhteisiin, lakeihin, elintasoon ja poliittiseen ilmapiiriin saattaa olla vaikeampaa kuin avioliiton alkuvaiheessa osaa kuvitellakaan. Uudessa maassa on usein vaikea saada ystäviä ja tulla hyväksytyksi osaksi yhteisöä, sillä maahanmuuttajaa pidetään aina enemmän tai vähemmän ulkomaalaisena. (Romano 1997, 155.) Muussa kuin omassa kulttuurissa elävän vanhemman on usein vaikea saada itseään näkyväksi ja selviytyä ympäröivän yhteiskunnan monenlaisista haasteista, siten kuin kotimaassaan selviytyisi. Tämä näyttäytyy lapselle usein tilanteina, joita hän ei oikein osaa tulkita. Toiseen maahan muuttanut aikuinen voi joutua kyseenalaistamaan aiemmin oppimaansa radikaalisti. Muuttaessa toiseen maahan ei aiemmin opittua ja sisäistettyä sekä itsestään selvänä pidet-

ty rooli, normi tai käyttäytymistapa välttämättä enää toimikaan odotetulla tavalla uudessa ympäristössä. Hän joutuu oppimaan uuden kotimaansa pätevät säännöt, normit ja roolit sekä hahmottamaan uuden yhteiskunnan toimintaperiaatteet ja osittain sopeutumaan niihin. Vanhemmuus ja kasvatuseriaatteet joutuvat myös muutokseen. Maahanmuuttajavanhemmat kasvattavat lapsiaan tilanteessa, josta heillä ei ole aikaisempaa kokemusta. He joutuvat ohjaamaan lapsiaan ja tekemään valintoja tilanteessa, jossa aiemmat roolimallit ja normit eivät välttämättä toimi. (Alitolppa-Niitamo 2005b, 45. )

Kummatkin puoliset tuovat monikulttuuriseen perheeseen mukanaan omat perhetaustansa sekä – kulttuurin, joita integroimalla pyritään samaan yhteiselo sujuvaksi. Vanhempien erilaiset kulttuuriset taustat voivat aiheuttajaa konflikteja avioparin kesken, mutta toisaalta kulttuuriset eroavaisuudet voivat antaa mahdollisuuksia kasvaa ihmisenä sekä rikastuttaa yksilöä sekä tarjota laajemman näkökulman yhteiskuntaan. Tämän tuloksena monikulttuurisessa perheessä kasvaneista lapsista tulee kaksikulttuurisia. (Yancey & Lewisin 2009, 77.) Monesti vanhemmat haluavat antaa lapsilleen saman minkä he ovat itse kokeneet tai saaneet vanhemmiltaan. Tällainen kulttuurin siirtäminen saattaa katketa, kun asutaan tai muutetaan ulkomaille. Monikulttuurisessa perheessä tämä tarkoittaa, että perheen vähemmistö kulttuurin edustaja, ei välttämättä pysty välittämään lapsilleen sellaisia kulttuuriperinteitä, mihin hän on tottunut, koska perheen asuinmaan kulttuuri ja valtakulttuuri vaikuttavat enemmän perheen kasvatuskulttuuriin kuin lähtömaan perinteet. Ulkomailta hän ei saa kulttuurisesta ympäristöstä tukea kasvatuseriaatuksilleen, joten oman kulttuuriperinnön siirtäminen voi katketa kokonaan tai se voi vaikeutua. (Tikka 2004, 35.) Erilaisten kulttuurien kohtaamisesta on todettu aiheutuvan paljon ennakkoluulojen ja arvojen aiheuttamia ristiriitoja. Kulttuurinen tietous auttaa kasvattajaa onnistuneen kohtaamisen luomisessa. Käsitys omista kulttuurisista juurista ja tieto muista kulttuureista auttaa kasvattajaa tekemään valintoja kasvattaessaan lasta kahden kulttuurin välimaastossa. (Talib 1999, 241.)

### *Uskonto*

Monikulttuurisen perheen yhtenä haasteena voidaan pitää perheessä vallitsevaa kahta erilaista uskontoa. Uskonnot ovat monesti sekoittuneet kulttuuriin tai ainakin niitä voi olla vaikea erottaa toisistaan. Usein saattaa olla vaikeaa määrittellä missä uskonto loppuu ja kulttuuri arvoineen alkaa. Ongelmia syntyy, kun parin uskonnot eroavat tai toisen

käyttäytyminen on ristiriidassa toisen uskonnon kanssa. Lisäksi useimpien uskontojen yhteyteen on muotoutunut erityinen tapakulttuuri, jolloin varsinaisten uskonkysymysten rinnalle tulevat eroavat käsitykset muun muassa rahasta, lapsista, ruuasta, perhesuhteista tunteiden ilmaisutavoista, miehen erityisosoituksista ja naisen asemasta (Viertola-Cavallari 2004, 11). Molemminpuolinen kunnioitus monikulttuurisessa parisuhteessa toisen uskontoa kohtaan on välttämätöntä, muttei aina riitä. Jotkut uskonnot kieltävät muiden uskontojen arvon tai vaativat toisen puolison kääntymystä tai edellyttävät, että lapset on kasvatettava kyseiseen uskontoon. Vaikka toinen tai molemmat puoliset eivät pitäisi itseään kovin uskonnollisina saattaa uskonnon piiristä kuitenkin nousta kiistanaiheita. Eri uskontojen välisille avioliitoille on lisäksi yleistä, että parin vanhemmat, sukulaiset ja ystävät eivät hyväksy avioliittoa ja saattavat jopa kääntää selkensä ”väärauskoi- sen” kanssa avioituneelle. Uskontojen välisille avioliitoille on yleistä myös vaihtoehtoisesti 1) toisen puolison kääntyminen toisen uskoon, 2) molempien puolisoitten jatkaminen omassa uskonnossaan minimoiden ristiriitaa tuottavat aihealueet avioliitossa, tai 3) molempien puolisoitten vieraantumisen omasta uskonnostaan, jolloin he joko liittyvät kolmanteen uskontoon tai lakkaavat harjoittamasta mitään tiettyä uskontoa. Kun perheeseen syntyy lapsia, herää monen vanhemman uskonnollisuus uudelleen tarpeena kasvat- taan lapsi oman perinteen mukaan ja keskustelu uskonnosta viriää uudelleen. (Romano 1997, 107–111.) Ratkaisevaa joka tapauksessa on, miten erilaisuuksien kanssa toimitaan. Jos pariskunta kykenee luomaan yhteisen uskonnollisen elämän, jossa on elementtejä molempien uskonnoista, on kuin he olisivat samanuskoisia. (Viertola-Cavallari 2004, 11.)

### *Kommunikaatio*

Monikulttuurisen avioliiton alkuvaiheessa kommunikaatio nähdään harvoin ongelmallisenä, koska molemmat puoliset luonnostaan käyttävät aikaa ja vaivaa omien näkemystensä, mielipiteidensä ja ajatustensa ymmärrettäviksi tekemisessä. He myös näkevät vaivaa ymmärtääkseen puolisoaan ja tämän kulttuuria. Kuitenkin molemmat osapuolet pitävät huomaamattaan omaa kommunikointitapaansa universaalina, selvänä ja oikeana. Molemmat luulevat toisen tarkoittavan samaa, mitä he itse tarkoittaisivat jos sanoisivat samoin. Vasta myöhemmin he huomaavat, ettei tämä pidäkään paikkaansa ja alkavat miettiä ymmärtävätkö he toisiaan lainkaan. Vaikeuksia voi tulla konkreettisestikin yh-

teisen kielen löytämisessä ja toinen puoliso voi olla toistuvasti alakynnessä joutuessaan toimimaan itselleen vieraalla kielellä, joka toiselle on äidinkieli. (Romano 1997, 131.)

Suurimmat huolenaiheet monikulttuuristen perheiden lasten kasvatuksessa kohdistuvat lasten kaksi- tai monikulttuuriseen identiteettiin ja kaksikielisyyteen. Useat vanhemmat murehtivat, että lapselle aiheutuu ongelmia, jos hänellä ei ole selkeitä ja vahvoja juuria yhdessä kulttuurissa. Toiset ovat sitä mieltä, että moninaisten kulttuurien, kielien ja ilmapiiirien kokeminen on lapselle vain hyväksi, eivätkä juuret ole niin merkittäviä ihmisille. Monikulttuuristen perheiden vanhemmat voivat myös kokea lastensa olevan maailmankansalaisia, joiden on helpompi sopeutua globalisoituvaan maailmaan kuin monokulttuuristen ikätovereidensa. Lasten kasvattaminen onkin todellinen testi perheen vanhemmille siitä, kuinka he ovat onnistuneet ratkaisemaan ja oppineet käsittelemään toistensa ja kulttuuriensa eroja. Lasten kanssa aiheet nousevat aina esiin ja ne on kohdattava silmästä silmään. Erot sinänsä eivät ole merkityksellisiä, vaan se miten ne onnistutaan käsittelemään. (Romano 1997, 125, 129.)

Lapsen syntyminen perheeseen muuttaa perheenrakennetta ja arkea. George Yanceyn ja Richard Lewisin (2009, 72) mukaan on kolme lähestymistapaa, millä lailla lasta, joka on syntynyt monikulttuuriseen perheeseen, voidaan kasvattaa ajattelemaan. Ensimmäinen tapa on vähentää rotuajattelua ja kasvattaa lapsi ajattelemaan, että on osa ihmisrotua, eikä yleistä rotua. Toisen lähestymistavan mukaan lapsi voidaan kasvattaa ja yhdistää hänet vähemmistöryhmään tai kolmanneksi kasvattaa hänet kummankin vanhemman kulttuureihin. Lewis ja Ford-Robertson (2007) tutkivat rotujenvälisen avioliittojen ja lasten kasvatuksen monimutkaisuutta. He löysivät sekä sisäisiä että ulkoisia paineita, joita perheeseen ja lapsen kasvatukseen kohdistuu. Sisäisillä paineilla tarkoitetaan sitä, ettei lasta ole tutustutettu kummankin vanhemman kulttuuriin tai hänellä on kokemusta vain toisesta kulttuurista, joka perheessä vallitsee. Ulkoisia paineita asettaa puolestaan yhteiskunta ja organisaatiot, jotka pakottavat vanhemmat ja lapset valitsemaan vain toisen kulttuurin. Tämä yleensä voi saada aikaan identiteettiongelmia monikulttuurisen perheen lapsessa. (Yancey & Lewis 2009, 72.)



### *Poikkeava ulkonäkö*

Monikulttuurisia lapsia kohtaavat monenlaiset haasteet, joita ei ole yhden kulttuurin lapsilla. Lapsilla, joilla toinen vanhempi on ulkomaalainen, saattaa kohdata vastoin käymisiä poikkeavan ulkonäkönsä vuoksi. Anna Rastas (2007) on tarkastellut tutkimuksessaan lasten ja nuorten arjessa esiintyvistä rasismista, miten erilaisuus arjen kohtaamisissa rakentuu ja miten lapset ja nuoret kertovat erilaisuuden kokemuksistaan. Hänen tutkimukseensa osallistuvilla lapsilla ja nuorilla on siteet sekä Suomeen että jonnekin muualle. Osalla heistä toinen vanhempi on suomalainen ja toinen muualta tai he ovat ulkomailta adoptoituja. Tutkimus osoittaa, että rasistisen puheen ohella nuoret kokevat katseet ja eleet merkityksellisiksi. Tuijottaminen ja sanattomat viestit olivat asia, josta haastateltavat nuoret puhuivat paljon. Toisaalta liian lähelle tuleminen, tungettelevat kysymykset ja kommentit ulkonäöstä koettiin nuorten keskuudessa negatiiviseksi myös silloin, kun niiden sävy oli myönteinen. Nuorilla oli myös kokemuksia etäisyyden ottamisesta, jolla erilaisuus osoitettiin nuorelle itselleen ja samalla koko ympäristölle. Nuoret kertoivat haastatteluissa, kuinka kaupoissa myyjät kieltäytyivät palvelemasta, bussissa kukaan ei istu viereen tai koulussa jätetään yksin. Erilaisuutta korostavat kommentit ja suorat rasistiset kielelliset hyökkäykset ovat osa nuorten arkea. (Rastas 2007, 97.)

Rasismien kokemukset saattavat jättää jälkensä nuoreen, sillä lapsena ja nuorena koettu rasismi vaikuttaa läpi elämän. Se heijastuu koulunkäyntiin, ystävyys-suhteisiin, itsetuntoon ja turvallisuudentunteeseen. Lisäksi se vaarantaa lasten ja nuorten oikeuden turvalliseen kasvu-ympäristöön ja heikentää heidän mahdollisuuksiaan elää täysipainoista elämää ja toteuttaa itseään yhteiskunnan yhdenvertaisina jäseninä. Rasismien ja syrjinnän seuraukset yksilölle, yhteisölle ja koko yhteiskunnalle voivat olla vakavia. (Perho & Godoy 2009, 132.)

Mielenkiintoisen näkökulman monikulttuurisuuden hyötyihin ja haasteisiin tuovat David C. Pollock ja Ruth E. Van Reken (2001, 19), jotka ovat tutkineet kolmannen kulttuurin lapsia. Kolmannen kulttuurin lapset määritellään henkilöiksi, jotka ovat viettäneet merkittävän ajan heidän kehitysvuosistaan heidän kummankin vanhemman kulttuurin ulkopuolella. He rakentavat suhteita kulttuureihin, joissa elävät, mutta eivät kuitenkaan ole täysivaltaisia jäseniä. Adoptoituja, maahanmuuttaja- ja pakolaislapsia sekä kaksikulttuurisissa perheissä kasvaneita lapsia kutsutaan kolmannen kulttuurin kasvateiksi

(third culture kid, TCK) tai globaaliksi paimentolaiseksi (global nomad). Tutkimuksen mukaan näiden ”kolmen kulttuurin lapsille” on kehittynyt erityisiä monikulttuurisia taitoja, kuten kielellisiä ja sosiaalisia taitoja sekä taito seurata ja tulkita tilanteita sekä kyky asettua toisen asemaan. Pollock ja Van Reken listasivat hyötyjä ja haasteita, joita kolmannen kulttuurin lapset kohtaavat elämänsä aikana. Hyötyjä ovat avara maailmankatsomus, kolmiulotteinen kuva maailmasta ja monikulttuurinen rikkaus. Haasteita puolestaan ovat epäselvä uskollisuus, kivulias todellisuuden kuva ja tietämättömyys kotikulttuurista. He asettavat nämä edut ja haitat vastakkain.

Avaralla maailmankatsomuksella tarkoitetaan sitä, että kokemus vieraassa kulttuurissa asumisessa opettaa erilaisia filosofisia ja poliittisia tapoja katsoa maailmaa. Ja he oppivat jo varhaislapsuudessa, että on enemmän kuin yksi tapa katsoa maailmaa ja näkevät asioissa monta eri puolta. Tämän vastakohtana, haasteena on epäselvä uskollisuus, jolla tarkoitetaan sitä mille maalle heidän tulisi olla uskollisia poliittisesti, isänmaallisesti sekä minkä maan arvot heidän tulisi omaksua. Tulisiko heidän kannattaa heidän kotimaansa vai isäntämaan politiikkaa? Millaisia arvoja he hyväksyvät elämänsä aikana? Kolmannen kulttuurin lapset saavat kolmiulotteisen kuvan maailmasta eläessään eri kulttuureissa. Kaikki on heidän käsinkosketeltavissa. Eri aistien kautta he saavat erilaisia kokemuksia eri kulttuureista ja saavat olla osa sitä ja myöhemmin lukiessaan sanomalehtiä tai katsoessaan uutisia he voivat eläytyä tilanteisiin, joita kokivat kyseisessä maassa. Vastakohtana tälle on kivulias todellisuuden kuva, joka tulee siitä, kun uutiset kertovat sodista, kaappauksista ja luonnon katastrofeista. Ne voivat tapahtua ihmisille ja paikoille, jotka he tuntevat. (Pollock & Van Reken 2001, 79–89.) Nämä vastakkaisuudet kuvaavat hyvin todellisuutta, joita kolmannen kulttuurin lapset kokevat elämässään.

## **5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS**

### **5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset**

Tutkimukseni tarkoituksena on kuvata nuorten aikuisten kokemuksia elämisestä kaksikulttuurisessa perheessä sekä etsiä vastauksia siihen, mitkä tekijät tuottavat eroa näihin

käsityksiin ja kokemuksiin. Pohdin millaisia merkityksiä kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneet nuoret aikuiset luovat monikulttuurisesta perhetaustastaan ja monikulttuurisuudesta, miten monikulttuurisuus ilmenee elämässä ja millaisia hyötyjä ja haasteita on kasvaa kaksikulttuurisessa perheessä. Tutkimusongelmat muotoutuivat seuraavaan muotoon.

- 1) Millaisia kokemuksia nuorilla aikuisilla on kasvamisesta kaksikulttuurisessa perheessä ja miten monikulttuurisuus ilmenee heidän elämässään?
- 2) Millaisia hyötyjä ja haasteita on kasvaa kaksikulttuurisessa perheessä?

## **5.2 Metodologiset ratkaisut**

Tässä tutkimuksessa käytetään kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisen tutkimuksen valinta tässä tutkimuksessa perustuu tutkimuksen tavoitteisiin, sillä tutkimuksen tarkoituksena on tutkia tutkittavaa ilmiötä kokonaisvaltaisesti sekä hahmottaa tutkimukseen osallistuvien yksilöiden omia tulkintoja ja tutkittavalle ilmiölle antamia merkityksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 41.) Laadullinen lähestymistapa on oikeutettua, sillä aiheen moniulotteinen luonne vaatii tutkimusmenetelmän, jonka avulla ilmiötä voidaan tarkastella monipuolisesti. Täten sitä ei ole mahdollista kuvata pelkästään kyselylomakkeella tai muilla kvantitatiivisilla metodeilla, sillä jokaisen haastateltavan käsitys ilmiöstä nähdään yksilöllisesti merkityksellisenä.

Eskolan ja Suorannan (1998, 61) mukaan laadullisessa tutkimuksessa oleellista on pyrkimys kuvata jotakin tapahtumaa, ymmärtää tiettyä toimintaa tai tarjota teoreettisesti mielekäs tulkinta tutkittavasta ilmiöstä. Alasuutari (1999, 77) puolestaan määrittelee laadullisen tutkimuksen merkkien tulkitsemiseksi sekä uusien johtolankojen tuottamiseksi. Näiden vihjeiden ja tulkintojen avulla pyritään päättämään jotain sellaista, jota ei paljaalla silmällä ole havaittavissa. Olennaista kvalitatiiviselle tutkimukselle on, että suositaan metodeja, joissa tutkittavien asioille antamat tulkinnat pääsevät esille (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2005, 152, 155).

## *Teemahaastattelu*

Valitsin tutkimusaineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun eli puolistrukturoidun haastattelun. Haastattelujen pyrkimyksenä oli päästä lähemmäksi kaksikulttuuristen nuorten kokemusmaailmaa ja kiinni erityisesti monikulttuurisuuteen ja kaksikulttuurisen perheeseen liittyviin kokemuksiin ja tuntemuksiin. Kvale (1996, 105) korostaa haastattelun olevan sopiva tutkimusmenetelmä, kun tarkastellaan ihmisten asioille antamia merkityksiä ja pyritään kuvaamaan heidän kokemuksiaan ja ymmärrystään sekä selvittämään ja käsittelemään yksityiskohtaisesti heidän näkökulmiansa maailmasta ja erilaisista ilmiöistä.

Valitsin teemahaastattelun myös, sillä sen avulla voidaan saavuttaa syvällisempiä ja monipuolisempia tuloksia ja se antaa haastateltavalle vapauden kertoa omin sanoin vapaasti aiheesta tutkijan johdattelematta häntä (Eskolan ja Suorannan 1998, 87). Teemahaastattelulla saadaan täsmällistä tietoa kohteena olevasta ilmiöstä, mikä on oleellista kuvailevassa tutkimuksessa. Vahvuutena haastattelussa on, että tarvittaessa lisäkysymyksillä pystytään tarkentamaan tutkittavien vastauksia, toistaa kysymys, oikaista mahdollisia väärinkäsityksiä ja haastateltavat pystyvät täsmentämään kysymyksiä, jos he eivät niitä ymmärtäneet. Tällä tavalla varmistetaan tutkittavien omien tulkintojen esiintuleminen. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Valitsin haastattelun myös siksi, että tutkimusaiheeni oli aihepiiriltään vähän tutkittu. Aihepiiri oli melko haasteellinen haastateltaville, koska kaikki tutkittavat eivät olleet aikaisemmin mietineet monikulttuurisuuteen liittyviä asioita.

Teemahaastattelun avulla päästään lähelle haastateltavien kokemusmaailmaa, ja teemojen avulla pyritään löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 77). Teemahaastattelulle on ominaista, että käsiteltävät teemat ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkkaa järjestystä ja muotoa ei ole asetettu etukäteen. Esihaastattelussa huomaisin, ettei teema auenneet haastateltavalle, joten muotoilin teemojen alle tarkentavia kysymyksiä. Esihaastateltava kertoi myös, että olisi helpompi vastata kysymyksiin, jos aihealueiden alla olisi selkeitä kysymyksiä. Teemahaastattelun avulla halusin tarjota haastateltaville mahdollisuuden keskustella aiheesta luonnollisesti. Tavoitteena teemahaastattelussa on käydä läpi haastateltavien kanssa samat teemat ja aihealueet, mutta kysymysten järjestys, laajuus ja muoto voivat vaihdella haastattelutilanteesta riip-

puen. Tärkeää on saada tutkittavan tulkinnat asioista esiin sekä heidän asioille antamat tulkinnat ja heidän asioille antamat merkitykset esiin. (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 11; Eskola & Vastamäki 2001, 26; Hirsjärvi & Hurme 2001, 48; Eskola & Suoranta 1998, 86.) Tämä vapauttaa haastattelun tutkijan näkökulmasta ja tuo tutkittavien oman äänen kuuluviin.

### 5.3 Tutkimuksen aineisto ja analyysi

Tutkimusaineisto koostui viidestä kaksikulttuurisen perheen nuorten aikuisten haastatte- luista, joiden toinen biologinen vanhempi on suomalainen ja toinen ulkomaalainen. Kolmen haastateltavan ulkomaalaistaustainen vanhempi oli isä ja kahden oli äiti. Haas- tateltavat olivat iältään 19- 26-vuotiaita ja yksi heistä oli mies. Heidän ulkomaalaistaus- taiset vanhempansa olivat kotoisin Kreikasta, Filippiineiltä, Buthanista ja Taiwanista.

Punnitsin pitkään käsitettä, jonka avulla voisin nimetä tutkimukseni heterogeenistä koh- dejoukkoa välttyäkseni väärinymmärryksiltä. Mietin monia mahdollisuuksia, mutta jot- kut käsitteet olisivat rajanneet tutkittavia kohdejoukon ulkopuolelle. Pitkän pohdinnan jälkeen päädyin käyttämään käsitettä *kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneet nuoret aikuiset*, koska toisenlaiset käsitteet olisivat joko tuottaneet kohdejoukolle, kuten 'mo- nikulttuuriset nuoret', sellaisia ominaisuuksia, joita en katsonut voivani olettaa tai olisi- vat saattaneet kyseenalaistaa heidän identiteettiänsä suomalaisena. Hankaluuksia oli myös löytää oikea käsite perheen ulkomaalaistaustaiselle vanhemmalle. 'Maahanmuut- taja' -käsite olisi antanut henkilöstä aivan eri kuvan tai kyseenalaistanut hänen suoma- laisuuttaan. 'Ulkomaalainen' olisi ollut tähän tarkoitukseen liian löyhä käsite, sillä laa- jan määritelmän mukaan ihmisestä tulee ulkomaalainen, kun hän astuu oman maansa ulkopuolelle. Suomeen ulkomaalaisia on tullut monesta eri syystä, eikä heitä tämän vuoksi voida pitää homogeenisenä ryhmänä. Ulkomaalaisten määrän lisääntyessä on pysyvästi Suomessa asuvista ulkomaalaisista alettu käyttää nimitystä maahanmuuttaja. (Räty 2002, 11.) Päädyin käyttämään perheessä asuvasta ulkomaalaisesta vanhemmasta käsitettä ulkomaalaistaustainen vanhempi, sillä hän asuu pysyvästi Suomessa sekä pu- huttaessa ulkomaalaistaustaisesta henkilöstä otetaan huomioon myös henkilön alkupe- räinen kansalaisuus (Nieminen 2004,10).

### 5.3.1 Aineistonkeruu

Tutkimushenkilöiden etsinnän aloitin keväällä 2009. Haastateltavien etsiminen oli työläs prosessi, sillä aluksi näytti siltä, etten tule löytämään tarpeeksi haastateltavia. Kriteerinä haastateltaville oli, että heidän tuli olla nuoria aikuisia, joiden vanhemmilla oli eri kulttuuritaustasta, toinen Suomesta ja toinen ulkomailta. Se, kumpi vanhemmista oli ulkomaalaistaustainen, ei ollut merkitystä. Nuorilla aikuisilla tässä tutkimuksessa tarkoitetaan iältään noin kaksi- kolmekymmentävuotiaita nuoria aikuisia. Kaikki haastateltavat löytyivät ns. lumipallomenetelmällä kyselemällä ystäviltäni ja tutuilta, tuntevatko he tutkimukseeni haastateltavaksi sopivia henkilöitä. Tiedustelin myös haastateltaviltani, tuntevatko he henkilöitä, jotka sopisivat haastattelukriteereihin. Osan haastateltavistani tapasin henkilökohtaisesti vapaa-ajallani, esimerkiksi yhden haastateltavan kohtasin lounasravintolassa, jossa kerroin ystävälleni gradunaiheesta. Hän osoitti mielenkiintonsa aihetta kohtaan ja osallistui haastatteluun. Tiedostelu tuotti tulosta ja löysin viisi haastateltavaa.

Tutkimusaineiston hankin talvella 2010. Otin yhteyttä haasteltaviin sekä sähköpostin että sosiaalisen median (Facebookin) (ks. liite 1) kautta. Lähetin haastattelupyynnön yhdeksälle henkilölle, joista viisi vastasi minulle myöntävästi. Neljä heistä eivät halunneet osallistua tutkimukseen, koska kokivat tutkimuskysymykset liian henkilökohtaisina ja vaikealta vastata. Haastattelun teemat rakentuivat teoreettisen ymmärryksen pohjalta tutkimuksen pääteemojen ympärille. Myös lukemani lähdekirjallisuus ja aiemmat tutkimukset ovat vaikuttaneet haastatteluteemojen ja -kysymysten muotoutumiseen. Parantaakseni informaation saantia valmistelin haastatteluja varten teemaluettelon käsiteltävistä aiheista. Näiden teema-alueiden alle listasin kysymyksiä, jotka esitin haastateltaville (ks. liite 2).

Ennen varsinaisia haastatteluja tein esihaastattelun testatakseni laatimani haastattelurungon toimivuutta sekä sen vastaavuutta tutkimuskysymyksiin. Päätin sisällyttää esihaastattelun aineistooni, koska se meni hyvin ja haastattelurunkoon tekemäni muutokset olivat pieniä. Esihaastattelun jälkeen muokkasinkin haastattelurunkoa lisäämällä muutaman kysymyksen sekä muotoilemalla muutamia kysymyksiä ymmärrettävämpään muotoon. Tutkimus käsitteli haasteellista aihetta, joten tutkittavien oli hyvä pohtia kysymyksiä ennakkoon. Esihaastateltavani ehdottikin, että lähettäisin haastattelukysymykset haasta-

teltaville ennen haastattelua, jotta he voisivat rauhassa tutustua aiheeseen. Jokainen haastateltava kertoikin, että oli parempi, että he saivat tutustua kysymyksiin jo ennen haastattelua, vaikka pitivät kysymyksiä vielä tämän jälkeen haasteellisina vastata. Haastateltavien vastaukset vaihtelivat laajuudeltaan ja osa heistä tarvitsi tukea keskustelun eteenpäinviemiseksi haastavien kysymysten vuoksi.

Lähetin haastattelurungon haastateltaville joko sähköpostitse tai Facebookissa pari päivää ennen haastattelua. Selostin viestissä tutkimukseni tarkoitusta, tavoitteita ja haastattelun kestoa. Haastateltavat saivat itse valita mieluisan haastattelupaikan, että he tunsivat olonsa haastattelussa mukavaksi. Haastattelut tein rauhallisessa ympäristössä: kaksi haastattelusta tein yliopistolla ryhmätöhuoneessa ja kolme haastattelua kotonani. Ennen haastattelua kerroin haastateltaville, että tulen käsittelemään tietoja luottamuksellisesti vain omaan tutkimustarpeeseeni, enkä tule paljastamaan kenenkään henkilöllisyyttä. Ulkopuoliset tekijät eivät häirinneet haastatteluja muuten, paitsi yksi haastateltava oli tunnin myöhässä haastattelutapaamisesta. Haastattelut kestivät 40 minuutista 75 minuuttiin. Haastattelujen alussa pyrin kysymään helppoja kysymyksiä mahdollisen jännityksen laukaisemiseksi ja pyrin itse luomaan haastatteluun mukavan ja rennon tunnelman. Tällaisen esipuheen funktiona on luoda miellyttävä ja vapautunut ilmapiiri keskustelijoiden kesken (Eskola & Vastamäki 2001, 30). Jokainen haastattelu eteni luontevasti keskustellen, mutta välillä kysymykset osoittautuivat joko liian hankaliksi, itsestään selviksi tai henkilökohtaisiksi, jolloin keskustelun kulku takelteli. Kunkin haastateltavan kanssa käytiin samat sisältöalueet läpi, mutta kysymysten esittämisjärjestys saattoi poiketa edellisestä haastattelusta. Järjestys saattoi poiketa esimerkiksi silloin, kun haastateltava innostui jostakin teemasta ja asia rönsyili moneen suuntaan. Lisäksi esitin jatko- ja lisäkysymyksiä tarkentaakseni vastausta. Nauhoitin kaikki haastattelut haastateltavien suostumuksella.

### **5.3.3 Aineiston analyysi**

Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on luoda selkeyttä aineistoon niin, että tutkittavasta ilmiöstä voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä sekä tuottaa uutta tietoa (Eskola & Suoranta 1998, 137; Tuomi & Sarajarvi 2009, 88). Analyysin te-

keminen liittyy tutkimuksen kaikkiin vaiheisiin laadullista aineistoa käsiteltäessä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108).

Tässä tutkimuksessa aineisto analysoitiin sisällönanalyysia käyttäen. Sisällönanalyysilla tarkoitetaan tulkintaan ja päättelyyn perustuvaa laadullista analyysitapaa. Tutkimusaineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoituksena on muodostaa selkeä ja tiivis kuvaus ilmiöstä kadottamatta kuitenkaan sen sisältämää informaatiota. Sisällönanalyysin avulla pyritään kytkemään tulokset aiheesta koskevaan laajempaan kontekstiin ja muihin tutkimustuloksiin. Aineiston käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto ensin hajotetaan osiin yhtäläisyyksiä ja eroja etsien, käsitteellistetään ja lopuksi järjestetään uudelleen uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. Analyysin tarkoituksena on informaatioarvon lisääminen, jolla tarkoitetaan sitä, että hajanaisestakin aineistosta pyritään luomaan mielekäs, selkeä ja yhtenäinen informaatiokokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103, 108–110, 113.) Laadullisen aineiston sisällön analyysia voidaan suorittaa aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti tai teoriaohjaavasti. Tässä tutkimuksessa käytettiin teoriasidonnaista analyysiä eli teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Teoriasidonnaisesta analyysistä erotetaan karkeasti kolme prosessia, jotka ovat aineiston pelkistäminen, ryhmittely ja abstrahointi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108, 117.) Aineistosta haluttiin saada selville sekä haastattelun teemoihin liittyviä asioita että muita monikulttuuriseen perheeseen liittyviä näkemyksiä ja käsityksiä. Pyrin löytämään keskeisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun sekä tutkimusongelmien mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75).

### *Haastatteluaineiston analyysi*

Aineiston analyysissä lähdin liikkeelle aineiston alkuperäisilmaisuksen pelkistämisestä tutkimusongelmien mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Nostin esille tutkimukseni kannalta olennaisia asioita ja niitä ilmaisevia lauseita yksittäisiksi ilmaisuiksi sekä karsin tutkimustarkoitusta vastaamattoman aineiston pois. Varmistaakseni haastattelujen autenttisuuden säilymisen aloitin aineiston analysoinnin litteroimalla haastattelut sanatarkasti auki, miten haastelutilanne kunkin haastateltavan kohdalla eteni. Yhteensä haastattelumateriaali kertyi 85 liuskaa. Litteroinnin jälkeen tulostin tekstin paperille, jolloin kokonaisuuden hahmottaminen ja merkintöjen tekeminen oli helpompaa.



Systemaattinen lukeminen auttoi saamaan haastatteluista mahdollisimman aidon kuvan haastateltavien kokemuksista sekä etsimään tekstistä kohtia, joissa haastateltava toi esiin kokemuksiaan kaksikulttuurisesta perheestä ja sen mukanaan tuomista eduista ja haitoista sekä monikulttuurisuuden ilmenemisestä elämässä. Uusintalukemisen tarkoituksena oli näkökulmien tarkentaminen ja kaksikulttuuristen nuorten aikuisten ajatusten ja käsitysten syvällisempi esille saaminen. Perehdyin haastatteluihin lukemalla niitä useita kertoja läpi huomatakseni myös teemoja, jotka nousivat esille varsinaisen haastattelurungon ulkopuolelta.

Haastatteluaineiston jäsentämisen aloitin pelkistämällä aineistoa pilkkomalla sen osiin ja tuomalla esiin tutkimuskysymysten kannalta merkittävät asiat. Koodasin ilmaukset lähinnä haastattelurungon teemojen mukaisesti ja uusintalukemisen jälkeen myös aineistosta erottuviin teemoihin. Jotkut ilmaukset koodautuivat aluksi useamman teeman alle, mutta jäsenyivät myöhemmässä vaiheessa jonkun lopullisen teeman alle. Osa lopullisista teemoista löytyi suoraan haastattelurungosta, mutta jotkut teemat haastatteluaineistosta. Merkitsin teemoja erivärisillä kynillä sekä kirjoitin alleviivatuista kohdista keskeisen käsitteen sivun reunaan, jolloin haastatteluteemoihin sisältyneet teemat oli helppo löytää. Analyysiyksiköksi määritin ajatuskokonaisuuden, koska niiden sisältämä informaatioarvo oli kattavampi kuin esimerkiksi yksi lause, sillä moniin haastateltavan kokemuksiin liittyy mieleen painuneita tapahtumia, joita hän kuvaa useilla lauseilla. Sen jälkeen keräsin ajatuskokonaisuudet omiksi tiedostoiksi tallentamalla samaan teema-alueisiin liittyvät vastaukset Microsoft Wordiin, jolloin niistä oli helpompi etsiä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Kunkin teoriataustaisen teeman alle sijoitin kaikki siihen liittyvät kokemukset ja käsitykset.

Seuraavaksi avasin haastattelut muodostuneiden teemojen perusteella uudelleen. Jäsentelin aineistoa koodaamalla eli poimimalla pelkistetyistä ilmauksista tiettyä aihetta käsittelevät yhtäläisyydet ja eroavaisuudet, joiden perusteella ryhmittelin samaan teemaan liittyvät ilmaukset alaluokiksi ja nimesin ne sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Sisällönanalyysin periaatteita soveltaen klusteroinnin jälkeen siirryin abstrahoimaan aineistoa muodostamalla teoreettisia käsitteitä aineistosta eli muodostin käsitteistä yläluokkia etsimällä eri alaluokkia yhdistäviä tekijöitä teoreettisen tietämyksen ja aineiston avulla.

## 6 ANALYYSIN TULOKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneiden nuorten aikuisten kokemuksia kaksikulttuurisesta perheestä ja monikulttuurisuudesta. Mielinkiinto kohdistuu miten kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneet nuoret aikuiset kokevat monikulttuurisuuden ja miten monikulttuurisuus ilmenee ja miten se koetaan perheessä sekä millaisia hyötyjä ja haasteita kaksikulttuurisessa perheessä kasvamisessa nähdään.

Tässä luvussa tarkastelen analyysin löydöksiä tutkimuskysymyksiin mukaisesti vastaamalla tutkimuskysymyksiin. Ensimmäinen tutkimuskysymys koskee kaksikulttuuristen nuorten kokemuksia monikulttuurisessa perheessä kasvamisesta ja monikulttuurisuuden ilmenemistä heidän elämässään. Toisessa tutkimuskysymyksessä pohditaan millaisia hyötyjä ja haasteita kaksikulttuurisessa perheessä kasvamisessa kohdataan verrattuna yksikulttuuriseen perheeseen. Tutkimustulosten selkeyttämiseksi jokaisen luvun jälkeen keskeiset tulokset esitetään yhteenvedona taulukon muodossa. Aineiston tulkinnan perusteena käytän sitaatteja, jotka esitetään tekstissä sisennettynä. Tutkimukseen osallistuneet henkilöt eivät esiinny omilla nimillään, vaan nimet on muutettu tutkimuseettisistä syistä.

### 6.1 Tutkimushenkilöt

Tutkimusaineisto koostui viiden kaksikulttuurisen perheen nuoren aikuisen haastatetuista. Näiden toinen biologinen vanhempi oli suomalainen ja toinen ulkomaalainen. Kolmen tutkittavan ulkomaalaistaustainen vanhempi oli isä ja kahden oli äiti. Tutkittavista kahdella oli kaksoiskansalaisuus. Kolmen haastateltavan ulkomaalaistaustainen vanhempi oli muuttanut Suomeen avioliiton myötä. Haastateltavista kolme on syntynyt ja asunut Suomessa koko elämänsä, kaksi heistä oli asunut Kreikassa, mutta myöhemmin lapsuudessaan muuttanut Suomeen. Haastateltavat olivat iältään 19–26-vuotiaita ja yksi heistä oli mies. Taustat olivat Euroopasta ja Aasiasta; Kreikasta, Filippiineiltä, Bhutanista ja Taiwanista.

*Ada* on 25 -vuotias nainen, jonka elämään kuuluu läheisesti monikulttuurisuus, sillä kaksikulttuurisen perheen lisäksi hänellä on ulkomaalainen poikaystävä. Hän on asunut koko elämänsä Suomessa. Hänen isänsä syntyi Bhutanissa ja muutti Suomeen ollessaan kaksikymppinen. Adan lisäksi perheeseen kuuluu pikkusisko.

*Elena* muutti äitinsä ja siskonsa kanssa Suomeen Kreikasta ollessaan 9-vuotias. Hänen isänsä on kreikkalainen ja äiti suomalainen. Elena on 19-vuotias ja hänellä on kaksoiskansalaisuus.

*Kimi* on 24-vuotias suomalainen mies, jonka äiti on kotoisin Taiwanista. Hän on asunut koko elämänsä Suomessa. Kimin äiti on asunut jo kolmisen vuosikymmentä vuotta Suomessa. Kimillä on pikkusisko.

*Lisa* on naimisissa oleva 26-vuotias nainen, jonka äiti on kotoisin Filippiineiltä. Hänen äitinsä muutti Suomeen kolmisenkymmentä vuotta sitten suomalaisen miehensä kanssa. Lisan perheeseen kuuluu kaksi pikku veljeä sekä sisarpuoli. Lisa on elänyt koko elämänsä Suomessa.

*Marietta* on 25-vuotias Kreikasta kotoisin oleva nainen. Hänen isänsä on kreikkalainen. Hän asui perheensä kanssa Kreikassa 16-vuotiaaksi asti, jonka jälkeen hän muutti Suomeen äitinsä ja siskonsa kanssa. Hänellä on kaksoiskansalaisuus.

#### **Taulukko 1** Haastateltavien taustatiedot

Nimi	Ikä	Ulkomaalaisen vanhemman kotimaa	Ulkomaalaisen vanhemman sukupuoli
Marietta	25	Kreikka	Mies
Ada	25	Bhutan	Mies
Lisa	26	Filippiinit	Nainen
Kimi	24	Taiwan	Nainen
Elena	19	Kreikka	Mies

## 6.2 Kokemuksia kaksikulttuurisesta perheestä

Muodostin aineistosta kaksi kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneiden nuorten aikuisten kokemusluokkaa kahden kulttuurin välimaastossa kasvamisesta: monikulttuurisuus elämäntapana ja monikulttuurisen identiteetin omaksumiseen vaikuttavat tekijät. Tutkimukseen osallistuvilla nuorilla aikuisilla monikulttuurinen perhetausta oli merkittävä osa elämää ja sen koettiin tuovan paljon rikkautta ja sisältöä elämään. He kokivat myös monikulttuurisesta perhetaustastaan olevan hyötyä, sillä jo pienestä pitäen he tutustuvat kahteen tai useampaankin kulttuuriin, ja usein myös oppivat useampia kieliä. Nuoret korostivat positiivista suhtautumista monikulttuurisuuteen ja monikulttuurisesta perhetaustaansa oltiin ylpeitä. Aineistosta ilmeni kaksikulttuuristen perheiden nuorten aikuisten kiinnostus omaa taustaansa kohtaan. Haastateltavien mielestä heidän monikulttuurinen perhetaustansa oli mielenkiintoinen ja se koettiin erilaiseksi. Lisäksi sen koettiin tuovan sellaista kokemusta elämään, jota yhdessä kulttuurissa kasvaneet henkilöt eivät saa kokea.

Tärkeintä [monikulttuurisessa perhetaustassa] on varmaan se, että on erilainen. En mä pienenä arvostanut sitä. Näin isompana se on ihan hienoa, että ei oo ihan samasta muotista tehnyt. On ehkä vähä sitä elämänkin kokemusta sellaseltakin saralta, mitä muilla ei välttämättä oo. Sen puolesta, että on vanhemmat, jotka on eri kulttuureista. (Kimi)

### 6.2.1 Monikulttuurisuus elämäntapana

Aineiston mukaan monikulttuurisuus elämäntapana kiteytyi monikulttuurisuuteen elämän valintojen suuntaajana ja monikulttuuristen perinteiden vaalimiseen.

#### *Monikulttuurisuus elämänvalintojen suuntaajana*

Kansainvälistyminen sekä globaalistuminen ovat nykynuorten arkea. Globaalissa maailmassa monikulttuurisia vaikutteita saadaan kaikkialta oltaessa kosketuksessa eri kulttuuria edustaviin ihmisiin ja heidän kulttuureihinsa. Tutkittavat kokivat, että monikulttuurisen perhetaustan kautta he olivat asettaneet tavoitteita elämälle. Monikulttuurisuus elämänvalintojen suuntaajana jäsensin koulutukseen ja työhön. Tutkittavien elämän va-

linnat ovat tuoneet mukanaan monikulttuurisuutta elämään. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että haastateltavat kokivat, että monikulttuurisen perhetausta oli ohjannut heitä *kouluuttautumaan* kansainväliselle alalle. Useimmat haastateltavat pitivät mahdollisena, että he muuttaisivat tulevaisuudessa pois Suomesta. Muutamat haastateltavista halusivat muuttaa hetkeksi ulkomaalaistaustaisen vanhempansa synnyinmaahan tutustuakseen siihen paremmin. He eivät välttämättä halunneet muuttaa pysyvästi pois Suomesta, mutta hetkellisesti tekemään töitä ulkomailla ja tutustumaan uuteen maahan sekä kulttuuriin. Opiskelu kansainvälistä alaa nähtiin mahdollistavan tämän. Koulutuksen nähtiin mahdollistavan myös työuran, jossa voisi hyödyntää kumpaakin kulttuuritaustaan ja kieltä sekä mahdollisesti avaisi myös työpaikkoja toisessa maassa tulevaisuudessa. Tutkittavat painottivat, että omista kokemuksista elämisestä kaksikulttuurisessa perheessä kumpusi halu opiskella alaa, jossa voidaan vaikuttaa maailman asioihin ja ihmisoikeuksiin.

Kyl mä uskon, että se on vaikuttanut varmasti muhun niiku se, että kun mä itte haluan. Mä tunnen, että sellasta, että mä haluan nähä maailman ja tavat ihmisiä. Tavallaan kun ittekin on vähän sellanen monikulttuurinen (...) Mä haluan opiskella ihmisoikeuksia ja kaikkee tommosta. Mä veikkaan, että se tulee sitä, kun on kasvanut kahessa eri kulttuurissa niin se on vaikuttanut siihen, että se on mulle niin tärkeä, että kaikki ollaan samanarvoisia eikä oo mitään merkitystä, mistä sä oot tai mihin sä uskot. Et se tausta on vaikuttanut. (Elena)

Kyllä mä sinne Kreikkaan haluaisin palata jossain vaiheessa takasi. Ja haluaisin asua siellä, mutta en tiiä olisko se sitten loppu elämän suunnitelma, että mä asuisin siellä. Elämä sitten tuo, mitä tuo tullessaan. Ehkä sillä tavalla, että en tosi pahitteeksi pistä vaikka jotain muutakin näksi. Yrittän opiskella kansainvälistä alaa niin saattais jostain muualtakin saada joskus töitä ja lähtee sille tielle koko perheen voimilla joskus. (Marietta)

Haastateltavat kokivat hyötyvänsä kaksikulttuurisesta taustasta myös taloudellisesti, sillä kaksikielisenä on pystynyt tekemään *töitä* kummankin kielen avulla. Kahden kielen osaaminen oli avannut sellaisia työmahdollisuuksia, joihin muuten tarvitsisi koulutuksen. Marietta kertoi Kreikassa asuessaan työskennelleensä matkaoppaana, vaikkei ollut opiskellut matkailualaa. Oppaana työskennellessä hänellä oli mahdollisuus käyttää kumpaakin hänen perheessä puhuttua kieltä. Myöhemmin Suomeen muuttaessaan hän on saanut tehdä keikkaluonteisesti töitä tulkkina ja kreikankielen kääntäjänä.

Sitten on tavallaan vähän myöhemmin on saanu ehkä vähän helpommin joitakin töitäkin tehty, ku osaa useamman kielen. Just sen kansainvälisyyden piikkiin,

että on ollu kielitaitoa ja tuntemusta asioista, vaikka ei ollu niiku kolutusta. Sielä Kreikassakin jossain turistikohteissa niin pystyi tekemään joitakin hommia suomenkielen piikillä. Vielä ku osas täydellistä kreikkaa. Tein matkaopashommia sun muita, ihan vaikka mitä, joita muuten joutuisi opiskelemaan. (Marietta)

Haastateltavat kokivat, että he olivat kosketuksessa monikulttuurisuuteen monella eri elämänalueella, eikä sen koettu ilmenevän pelkästään perheen tai suvun kautta. Ada kuvaili monipuolisesti, miten monikulttuurisuus on ilmentynyt hänen elämässään, jonka vuoksi esitän hänen kosketuksensa monikulttuurisuuteen eri elämänalueilla esimerkkinä siitä, miten moneen elämänalueeseen monikulttuurisuus voi vaikuttaa ja miten itse voi monikulttuurisuutta oppia. Monikulttuurisia perhetaustoja suuremman kosketuspinnan monikulttuurisuuteen hän koki tulevan työn ja ulkomaalaisen poikaystävän kautta. Hän on töissä kansainvälisessä yrityksessä ja paljon tekemisissä eri kulttuuria edustavien henkilöiden kanssa ympäri Eurooppaa. Hän kuvaili, että kommunikoidessa eri maalaisten asiakkaiden kanssa hän kohtaa paljon kulttuurisia eroavaisuuksia, miten ihmiset kommunikoivat toistensa kanssa ja miten asioita käsitellään. Hän piti ranskalaisten tapaa ottaa yhteyttä ongelmatilanteessa epäkohteliaana, sillä he liioittelivat asioita. Työskentely eri kulttuurinedustajien kanssa vaatii Adan mielestä avarakatseisuutta ja erilaisuuden hyväksymistä sekä tietämystä toisen kulttuurinedustajan kulttuurista. Myös seurustelu ulkomaalaisen miehen kanssa on tuonut hänen arkipäiväänsä kahden erilaisen kulttuurin kohtaamista. Lisäksi Ada on ollut vaihto-oppilaana. Vaihto-oppilasvuosi toi mukanaan uusia ystäviä ympäri maailmaa ja lisäsi erilaisten kulttuurien tuntemusta. Hän luonnehti, että monikulttuurisuus hänen elämässään todentuu erityisesti ulkomaalaisten ystävien kautta. Adan tavoin muilla tutkittavista oli ulkomaalaisia ystäviä, joiden kautta he olivat kosketuksessa toisiin kulttuureihin.

Suvun kautta tavallaan osaksi tulee sellaista monikulttuurisuutta. Vaihdon kautta mulle on tullu kavereita, jotka ovat ulkomaalaisia. Mä seurustelen ulkomaalaisen pojan kanssa. Tavallaan se monikulttuurisuus tulee tavallaan enemmänkin ystävien kautta kun sieltä suvun kautta. Sillai, että ite on kiinnostunut muista kulttuureista. En välttämättä tai siis en niiku pelkästään niistä omista juuristani ja siitä kulttuurista, vaan ihan niin ku ylipäätään kaikista muistakin. (Ada)

### *Monikulttuuristen perinteiden vaaliminen*

Kulttuuri ilmenee ihmisen elämässä ja toiminnoissa monella eri tavalla, mutta ulospäin saattaa näkyä vain murto-osa. Ulospäin näkyvät kulttuurin ilmenemismuodot ovat hel-

posti opittavissa, esimerkiksi erilaiset traditiot kuten ruokatavat, pukeutuminen, kieli sekä käytöstavat. Ne ovat kulttuurin osia, joita vieraskin oppii tunnistamaan ja joihin hän voi ottaa osaa. Päälepäin näkyvien kulttuuristen ilmenemismuotojen vastakohtana ovat tiedostamattomat ilmenemismuodot kuten arvot, uskomukset, valtarakenteet, uskonto, viestintätyylit, ihmissuhteet, tunteiden ilmaisu, näkemys itsestä sekä aikakäsite. Näitä ulkopuolisen on vaikea hahmottaa ja ne saattavat olla tiedostamattomia jopa kulttuurin edustajalle niin kauan kunnes ne kyseenalaistetaan. Kulttuurin näkymättömän osan ymmärtäminen vaatii siihen kasvamista lapsuudesta lähtien. (Salo-Lee 1998, 7; Salminen & Poutanen 1996, 8-9.) Oman tutkimukseni haastateltavien oli helpompi kertoa niistä kulttuurin vaikutuksista elämään, jotka olivat näkyviä, helposti opittavissa tai siirrettävissä. Tässä aineistossa luokiteltiin monikulttuuristen perinteiden ilmenemismuodot neljään luokkaan: ruokakulttuuri ja – perinteet, kodin sisustaminen, juhlat sekä musiikki ja kirjallisuus.

*Ruokakulttuuri ja – perinteet* olivat voimakkaasti mukana kaksikulttuurisen perheen arjessa. Jokaisen haastateltavan perheessä syötiin enemmän ulkomaalaistaustaisen vanhemman kotimaan perinteisiä ruokia.

Aika paljon syödään kiinalaista ruokaa. Suomalaista vähä vähemmän. Kaikki tykkää meidän perheessä kiinalaisesta, et ruuassa ehkä eniten. (Kimi)

Ruokaperinteet olivat näkyvin osa kulttuuria, joita jokainen haastateltava kertoi ulkomaalaisenvanhempansa tuoneen mukaan heidän arkeen. Ruokailua pidettiin joka perheessä sosiaalisena tapahtuma, johon jokaisen perheenjäsenen tuli osallistua. Mukaan saatettiin kutsuta myös ystäviä tai sukulaisia. Tärkeintä oli, että syötiin yhdessä. Tämän koettiin poikkeavan suomalaisista ruokaperinteistä. Muita suomalaisista ruokaperinteistä poikkeavina asioina mainittiin ruoka-aikojen erilaisuus ja se, että ruoat valmistetaan usein kotona alusta loppuun asti. Juhlia järjestäessä korostuivat ulkomaalaistaustaisen vanhemman ruokailuperinteet. Näitä hetkiä pidettiin tärkeänä ja ne olivat jääneet haastateltavien mieleen. Juhlissa tärkeää oli, että pöydät notkuivat erilaisia herkkuja. Tämän tavan haastateltavat kertoivat tulevan ulkomaalaistaustaisen vanhemman kotimaasta, jossa ruokailemista yhdessä pidetään tärkeänä ja tätä he halusivat myös lapsilleen välittää. Lisa koki ulkomaalaistaustaisen äitinsä ruokailuperinteet tärkeänä elämässään. Hän

halusi myös tilaisuuden tullen järjestää kotonaan juhlia, joissa saa vaihtaa kuulumisia perheen kanssa.

Ny mä ite kyllä tykkään kans sillai järkätä niitä kekkereitä aina. Kun on vähä tämmönen kiireinen tämä elämä nykyään niin harvemmin sit näkee, ku ei sitä ihan päivittäin tuu soiteltua ja kyseltyy kuulumisii. Kyllähän siinä sitten, ku järjestää niitä kekkereitä sitten saa taas yhteyden, miten menee muilla. (Lisa)

Ulkomailla syntyneet haastateltavat kertoivat, että he halusivat ylläpitää Kreikassa opittuja ruokaperinteitä myös Suomessa. He halusivat ruokailla yhdessä koko perheen kanssa tekemällä kreikkalaista ruokaa ja istumalla pitkään ruokapöydän ääressä vaihtaen kuulumisia. Tosin he kokivat, etteivät elintavat Suomessa mahdollista yhdessä ruokailulle aikaa. Mutta tästä huolimatta sitä vaalittiin ja sille otettiin aikaa. He myös kertoivat, että he itse ja heidän äitinsä halusivat Suomessa asuessaan ylläpitää kreikkalaisia ruokailutapoja tekemällä kreikkalaista ruokaa ja kutsumalla ystäviä ja sukulaisia säännöllisesti syömään. Ulkomailla syntyneet kertoivat myös, että asuessaan Kreikassa heidän suomalaistaustainen äitinsä halusi ylläpitää suomalaisia ruokailutottumuksia tekemällä lättyjä, leipomalla karjalanpiirakoita ja tekemällä jouluna perinteisiä suomalaisia ruokia. Tällä tavalla suomalaiset äidit välittivät suomalaista ruokakulttuuria lapsilleen. Lisäksi Marietta kertoi hänen äitinsä perustaneen kreikkalaisen ravintolan Suomeen, kun he muuttivat asumaan Suomeen. Tämä oli myös yksi tapa ylläpitää kreikkalaista ruokaperinnettä yllä Suomessa asuessa.

Nykyään täällä Suomessa sitten taas korostuu ne kreikkalaiset asiat. Tavallaan äitiltä on ollu se kreikkalaine ravintola, ni sekin toi sitä Kreikkaa lähelle täällä Suomessa asuessa. Tavallaan se ruokakulttuuri on jäänyt sitten nytten päälle. Taas sitten ku Kreikassa oltiin niin sitten sieltä äiti halus ruisleipää ja leivottiin karjalanpiirakoita aina välillä lettuja paistettiin, mitä ny ei kreikkalaiset aina tee. Se oli kans, että istuttiin ja juotiin viiniä siellä Kreikassa niiku ihan yhdessä koko perheen kesken. Syötiin niiku kaikki yhdessä ja niin pois päin. Se on jäänyt mulle tavaksi täällä Suomessakin sitten, että ku ehtii nii yrittää niiku tavallaan että oltais niiku yhdessä syömässä. Mikä täällä ei niiku taas oo välttämättä oo niin tärkeätä ihmisille (...) Ruokaperinteet on jääny sieltä. Se näkyy arjessa täällä niiku itekin yritän silloin ku ehin ja jaksan laittaa täällä. (Marietta)

Kulttuurien vaikutus elämässä näkyi myös *kodin sisustamisessa*. Kimi, Elena ja Marietta kuvailivat ulkomaalaistaustaisen vanhemman kulttuurin vaikuttavan kotona myös sisutukseen. Kotona pyrittiin luomaan perheessä vallitsevan toisen kulttuurin tunnelmaa koriste-esineillä, tekstiileillä ja huonekaluilla. Haastateltavat kertoivat sisustamisen hel-



pottavan kaipuuta toista maata kohtaan ja tuntuva kotoisen viihtyisältä. Kotiin haluttiin luoda ”Välimeren tunnelmaa” (Marietta) tai ”vähä kiinalaisempaa ilmapiiriä”. (Kimi)

Mulla on ehkä se, että yrittää sisustaa taloa ehkä vähä samalla tavalla ku siellä kreikkalaisittain tai ei ny ihan kreikkalaisittain vaan siihen Välimerelliseen tunnelmaan (...) Haluu niiku tuoda tänne sitä niiku sitä Välimeren tunnelmaa. Mutta se on niiku jäänyt, että vähä niiku kaipaa sitä tunnelmaa itekin. (Marietta)

Haastateltavat kertoivat, että ulkomaalaistaustaiselle vanhemmalle kotimaasta tuodut koriste-esineet olivat tärkeitä, koska niiden kautta omaa kulttuuria pystyttiin välittämään myös lapsille. Elena kertoi, että hänen äitinsä kotona koko keittiö on sisutettu kreikkalaisittain, mikä tuo kodintuntua.

*Juhlien* ja juhlapyhien viettoa ei korostettu. Juhlien ei koettu poikkeavan suomalaisista juhlista. Jotkut juhlat oli yhdistetty uskontoon, mutta niitä ei paljoa juhlittu Suomessa. Kimi mainitsi, että heidän perheessään ei vietetä kiinalaisia juhlia, sillä kummatkin hänen vanhemmistaan ovat ateisteja. Silloin tällöin kiinalaista uutta vuotta juhlittiin ostamalla kiinalaisia herkkuja, mutta muuten ei.

Ei oo mitään juhlia. Meidän äiti ja isä on kummatkin ateisteja ja ne on aika sillai jalat maassa. Et mitään juhlapyhiä ei kiinalaisia vietetä. Suomalaisiakin vähän maltillisemmin, ettei oo mitään hirveitä joulujuttuja tai mitään tommosia. (Kimi)

No meillä on ihan suomalaiset juhlat, ku muillakin suomalaisilla. Meillä ei oo niiku mitään muita juhlapäiviä sillä tavalla, ku mitä suomalaisillakaan on. (Lisa)

Ulkomailla syntyneet tutkittavat kertoivat, että heidän asuessaan Kreikassa, kummankin äidille oli tärkeää, että perheen jouluun tuotaisiin myös suomalaisia jouluperinteitä. Elena kertoikin, että heidän perheessään vietettiin sekalaista joulua, johon oli yhdistetty sekä kreikkalaisia että suomalaisia jouluperinteitä.

Varmaan meillä oli sellainen sekanen joulu, kumpaakin kulttuuria. Meillä oli pipareita, mutta meillä oli myös kreikkalaisia herkkuja. Meillä oli molempia. Kyllä meillä joulupukki kävi. Kun Kreikaissa joululahjat tulee uuden vuodenaattona. Me saatiin lahjat jo jouluna. Meillä oli se erilaista, että meillä oli jouluna meidän joulu, kun muut Kreikassa vietti sitä myöhemmin. (Elena)

Ulkomailla syntyneet kertoivat ylläpitävänsä kreikankielen taitoa ja kulttuuria *musiikin* kuuntelemisen sekä kreikkalaisen *kirjallisuuden* lukemisen avulla. Marietta kertoi opet-

tavansa lapselleen kreikkaa puhumalla hänelle kreikkaa sekä lukemalla hänelle kreikankielistä kirjallisuutta ja kuuntelemalla kreikankielistä musiikkia sekä laulamalla hänelle kreikaksi.

Ehkä se kreikkalainen musiikki, ku täällä on ni, sitä yrittää vähän enemmän kuunnella ku siellä, että pysyy mukana siinä. Lukee kreikkalaisia kirjoja. (Marietta)

### **6.2.2 Monikulttuurisen identiteetin omaksumiseen vaikuttavia tekijöitä**

Muodostin aineistosta kaksi luokkaa tekijöistä, jotka vaikuttivat monikulttuurisen identiteetin omaksumiseen: monikulttuurisen identiteetin rakentumisen esteitä ja monikulttuurisen identiteetin rakentumista vahvistavia tekijöitä.

#### *Monikulttuurisen identiteetin rakentumisen esteitä*

Jäsensin monikulttuurisen identiteetin rakentumisen esteet itsereflektion puutteeksi ja kosketuspinnan puuttumiseksi perheen vähemmistökulttuuriin. *Itsereflektion puutetta* pidettiin yhtenä monikulttuurisen identiteetin esteistä. Reflektio kyvyllä tarkoitetaan ominaisuutta tunnistaa omassa ja vieraassa käyttäytymisessä olevia piirteitä ja tekijöitä, analysoimaan niitä ja pohtimaan niiden perusteita ja itsessään sekä käyttäytymistään. Monikulttuurisen elämän reflektiivisyys toteutuu erikulttuuristen ihmisten yhdessä tapahtuvana toimintana, mutta omaa reflektiokykyä voi jokainen edistää myös kriittisen ajattelun avulla. (Kaikkonen 2004, 148–149.) Itsereflektion puute näkyi haastateltavissa siinä, että harvemmin he olivat pysähtyneet pohtimaan, mitä monikulttuurisuus heidän mielestään tarkoittaa. Sen määrittäminen osoittautui hankalaksi, sillä kaikki haastateltavat eivät olleet pohtineet monikulttuurisuuden merkitystä tai kahden eri kulttuurin vaikutusta elämäänsä aikaisemmin, kun taas osa oli pohtinut sitä paljon. Osa haastateltavista kertoi avoimesti monikulttuurisuuden vaikutuksista elämään, kun taas osalle tutkittavista se tuntui olevan vaikea aihe puhua, varsinkin heille, jotka olivat kokeneet elämänsä aikana negatiivisia asioita monikulttuurisesta perhetaustastaan johtuen, kuten kiusaamista tai syrjintää. Monikulttuurisuuden määrittäminen oli vaikeaa myös siksi, että se koettiin olevan niin itsestään selvä osa elämää, eikä sitä tiedostettu. Tutkittavat henkilöt kokivat monikulttuurisuuden itsestäänselvytenä elämässään. Haastateltavista kolme

totesi, etteivät he tiedosta perheessään olevan kulttuurieroja. Vastaajat eivät välttämättä kieltäneet kulttuurierojen olemassaoloa yleensä, vaan katsoivat, ettei niillä ole juurikaan vaikutusta heidän elämäänsä. Haastateltavat kokivat kulttuurille tyypillisten tapojen olevan niin itsestään selviä, ettei niitä osaa kyseenalaistaa. Kolme tutkittavista tunnisti, etteivät olleet kyseenalaistaneet alkuperäänsä, eivätkä olleet sitä tietoisesti pohtineet. Kulttuurien vaikutus on niin itsestään selvää, ettei edes huomaa, miten se vaikuttaa omiin ajatuksiin ja elämään.

Mä en osaa sanoa, mitä monikulttuurisuus mulle merkitsee. Se on mun arkielämää. Se on niin itsestään selvää siinä ni kai se merkitsee paljon, kun se on osa itseä.(...) Että niiku se on niin itsestään selvää siinä ni kai se merkitsee paljon, kun se on osa itseä. (Marietta)

Suomessa kasvaneet kaksikulttuuriset nuoret aikuiset eivät haastatteluissa maininneet monikulttuurisuuden koskettavan heidän arkeaan tai he eivät kokeneet määrittelevänsä itseään monikulttuurisuuden kautta. He kokivat, että monikulttuurisuus vaikuttaa heidän elämäänsä lähinnä omien sukujuurien ja – taustojen kautta tai oman elämäkokemuksen kautta. He myös kokivat monikulttuurisuuden melko etäiseksi omassa elämässään. Suomessa syntyneet haastateltavat myönsivät, etteivät olleet pohtineet monikulttuurisuutta tai sen vaikutusta elämään. Perheessä vaikuttava toinen kulttuuri näkyi heidän elämässään vain ajoittain, ja oma kokemus perustui enemmän suomalaisuuteen. He eivät olleet kokeneet, että elinympäristö olisi heidän toimintaansa koskaan kyseenalaistanut. Tämä käy hyvin ilmi Kimin ja Adan vastauksista.

Edustan varmaan suomalaista kulttuuria ny periaatteessa (...) Musta suomalaisen tekee varmaan se, että mä oon koko ikäni asunut täällä tai syntynytkin täällä. Se tekee musta suomalaisen. (Kimi)

Siis pidän itseäni täysin suomalaisena, vaikkei juuret ihan kokonaan suomalaiset oookkaan (...) Suvun kautta tavallaan osaksi tulee sellaista monikulttuurisuutta. Tavallaan niikun itelläkin se on ollu jo niin kaukaista tavallaan se monikulttuurisuus. Ite on kasvanut tosiaan oikestaan lähestulkoon niiku ihan normaalissa suomalaisessa perheessä. Ettei oo sillai mitkään tavat tai tälle eronnu. En mä oikeen usko, että se [perheessä vaikuttava toinen kulttuuri] tulis sillai näkyviin tai sillä olis merkitystä. (Ada)

Ada, Kimi ja Lisa ovat asuneet koko elämänsä Suomessa. He kokivat itsensä täysin suomalaisiksi ja kokivat edustavansa suomalaista kulttuuria, eivätkä he tunnistaneet tie-

toisesti itsessään toisen kulttuurin vaikutusta. He perustelivat sitä sillä, että olivat syntyneet ja kasvaneet Suomessa omaksuen suomalaiset tavat toimia. Heiltä *puuttui* konkreettinen tai toistuva *kosketuspinta perheen vähemmistökulttuuriin* tai ulkomaalaistaustaisen vanhempansa synnyinmaahan, joten suomalaisen kulttuurin omaksuminen on ollut heille luontevaa. Pelkästään Suomessa kasvaneet haastateltavat kertoivat kummankin perheen edustamien kulttuurien sekoittuvan ja sulautuvan toisiinsa, joten niitä oli vaikea tunnistaa tai erottaa toisistaan. Heidän ainut kosketuspintansa perheen ulkomaalaistaustaisen vanhemman kotimaahan ja kulttuuriin perustui ulkomaalaistaustaiselta vanhemmalta ja sukulaisilta kuultuihin kertomuksiin sekä muutamiin vierailuihin hänen kotimaahansa. Ulkomaalaistaustaiset sukulaiset olivat myös vierailleet Suomessa muutamia kertoja. Nuoret kokivat, että kontaktin puute ulkomailla asuviin sukulaisiin oli estänyt toisen perheessä vaikuttavan kulttuurin vaikutuksen heidän elämään.

Kyllä mä ihan tätä suomalaista kulttuuria edustan siis kuitenkin täällä on asuttu, eikä meidän äiti oo tuonu kuitenkaan paljoo sitä kulttuuria mukana. Siis sillai että ku ei täällä muita sukulaisii pahemmin oo, ni sit me ollaan menty isän ja isän suvun mukana sitten. Että siinä mielessä ei kauheesti oo meillä vaikuttanut elämään. (Lisa)

Haastateltavat, joilla ei ollut omaa kokemusta elämisestä ulkomaalaistaustaisensa vanhempansa kotimaassa, kokivat vaikeaksi samaistua perheessään vaikuttaviin kulttuureihin. He kokivat samaistuvansa vain yhteen kulttuuriin. Suomessa koko elämänsä asuneet ovat sopeutuneet ja sulautuneet valtakulttuurin tapoihin ja tietoihin sekä hallitsevat valtakielen ja – kulttuurin, mutta eivät tunnista yhtä hyvin perheessä vallitsevan vähemmistökulttuurin ominaispiirteitä. He myös kokivat, että heidän ulkomaalaistaustainen vanhempansa ei ole perheen arjessa merkittävästi tuonut esille synnyinmaansa kulttuuria. Tietoisuus toisesta perheessä vaikuttavasta kulttuurista tuntui olevan todella vähäinen.

Mä en voi sanoa, että isän kulttuuri hirveesti vaikuttaisi, koska mä en sitä kulttuuria kovin hyvin tunne. (Ada)

Vähemmistökulttuuri välittyy lapselle vielä paremmin, jos perheet ovat tekemisissä samaan ryhmään kuuluvien muiden perheiden ja ihmisten kanssa. Lapsen on tärkeä tietää kummankin vanhemman juurista sekä kielestä, koska se luo lapselle turvallisuutta ja edistää identiteetin kehitystä. (Oksi-Walter 2009, 99–100) Haastateltavat eivät mainin-

neet perheen tuttavapiiriin kuuluvan henkilöitä, jotka olisivat kotoisin ulkomaalaistaustaisen vanhemman kotimaasta. Tällaiset suhteet voisivat lisätä tuntemusta ulkomaalaistaustaisen vanhemman kulttuurista sekä auttaa ylläpitämään kieltä.

### *Monikulttuurisen identiteetin rakentumista vahvistavia tekijöitä*

Nykyään kulttuurien väliset rajat ymmärretään katkonaisiksi ja ohuiksi. Yksilöt voivat identifioitua useampiin kulttuuriin ryhmiin tai yhdistää omassa elämässään erilaisia kulttuurisia käytäntöjä. Rajat kulttuurien välillä eivät ole jyrkkiä, vaan ihmiset elävät monien eri kulttuurien vaikutuspiirissä, minkä vuoksi heillä saattaa olla monen eri kulttuurin tuntemusta. He ovat saattaneet sisäistää arvoja ja tapoja eri kulttuureista ja kyetä sen vuoksi toimimaan luontevasti useissa kulttuurisissa konteksteissa. (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 34; Räsänen 2002, 98.) Monikulttuurisen identiteetin vahvistaviin tekijöihin tulkitsin kuuluvaksi kahden kulttuurin arvojen ja tapojen omaksumisen, persoonan ja asenteet sekä perheen tuen.

Haastateltavista kaksi koki edustavansa perheen kumpaakin kulttuuria ja *omaksuneensa kahden kulttuurin arvoja ja tapoja*. Kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneet nuoret aikuiset - varsinkin lapsuutensa ulkomailla, toisen kulttuurin vaikutuksessa kasvaneet - eivät kokeneet itseään puhtaasti suomalaisiksi. Elena ja Marietta olivat kumpikin syntyneet Kreikassa ja muuttaneet Suomeen äitinsä kanssa, Elena yhdeksän-vuotiaana ja Marietta kuusitoistavuotiaana. Kummankin isä, isän puoleinen suku ja ystävät jäivät Kreikkaan heidän muuttaessaan Suomeen. Ulkomailla syntyneet haastateltavat mainitsivat omaavansa sekä suomalaisia että kreikkalaisia piirteitä. He olivat saaneet suoraa vaikutusta molemmista perheessä vaikuttavasta kulttuurista ja pystyivät selkeästi erottamaan niiden ominaispiirteitä. Heidän kokemuksensa kummastakin perheen kulttuureista saivat heidät pohtimaan, mikä heissä on suomalaista ja mikä toisesta perheessä vaikuttavasta kulttuurista. Heillä näyttää olevan selkeä käsitys kulttuuripiirteistä ja traditioista, joita he arvostavat. Tämä näkyi siinä, että he pystyivät selkeästi erottamaan kummankin perheessä vallitsevan kulttuurin, sekä suomalaisuuden että kreikkalaisuuden, piirteitä itsessään ja perheessä. Suomalaisina piirteinä mainittiin rauhallisuus, asiallisuus, kohteliaisuus ja nöyryys. Kreikkalaisina piirteinä puolestaan nähtiin temperamenttisuus, kiivas tunteiden ilmaisu, asioiden viimetinkaan tekeminen ja läheisyys. Nämä piirteet pyrittiin kuitenkin muokkaamaan itselle sopiviksi.

Mun luonteessa on sitä kreikkalaista hulluutta. Sitä, että jätän asiat aina viime tinkaan ja aina myöhässä. Ja sitten on taas tää suomalainen, joka pyrkii vähän enempi olemaan eurooppalaisempi. Semmosta jollakin tavalla ei välttämättä enemmän kunnioittavaa mutta jollakin tavalla asiallisempaa ja osaa olla myöskin semmoinen just se toinenkin puoli sitä. Ei välttämättä mitään kummankaan ääripäitä, ei välttämättä mitenkään hirveen temperamenttinen tai hirveen hiljainen tämmönen rauhallinen, vaan just siltä väliltä. (Elena)

Suomessa kasvaneet haastateltavat puolestaan eivät pystyneet tekemään selvää eroa suomalaisen kulttuurin ja perheessä vaikuttavan toisen kulttuurin välille.

Ulkomailla syntyneet kertoivat vanhempiensa kummankin kulttuurin olevan luonnollinen osa elämää ja omaksuneensa itselleen kummastakin kulttuurista itselle parhaat tavat, arvot ja asenteet, joita halusivat itsessään ja elämässään toteuttaa. Heidän voidaan sanoa olevan kulttuuritietoisia. Yhtäältä se tarkoittaa vieraiden kulttuurien jonkinasteista tuntemusta. Se on tietoa siitä, että eri kulttuureissa on omia tapoja, joita pidetään luonnollisina ja joiden mukaan kaikkien oletetaan toimivan. Toisaalta kulttuuritietoisuus tarkoittaa sitä, että tiedostaa oman kulttuurinsa. Kulttuuritietoisuudella tarkoitetaan tietoisuutta omista kulttuurisista juurista, kuten asenteista, traditioista, ihanteista ja normeista sekä siitä, miten kulttuuriset tekijät ohjaavat ajattelua, käyttäytymistä ja käsitystä oikeasta ja väärästä. (Salo-Lee, Malmberg ja Halinoja 1998, 124.)

Mä oon itteni sitte, että tavallaan näkee ne hyvät ja huonot puolet kummassakin paikassa ja sitten ehkä sitten osaa ymmärtää noita muitakin kulttuureja, ku on kuitenkin ne kontrastit niin pohjoinen [Suomi] ja etelä [Kreikka]. Tavallaan, ettei halua luokitella muitakaan ihmisiä. Taikka yrittää olla luokittelematta muitakin ihmisiä ja itteäänkin siinä (...) Oon yrittänyt niitä vahvuuksia kummastakin kulttuurista poimia. (Marietta)

Omassa tutkimuksessani tuli ilmi, etteivät ulkomailla syntyneet haastateltavat halunneet määritellä itseään tietyn kansalaisuuden kautta olemalla pelkästään suomalaisia tai kreikkalaisia, vaan he korostivat olevansa kotoisin kummastakin maasta. Kummatkin heistä kertoivat edustavansa kahden kulttuurin välimuotoa ja halusivat nimenomaan painottaa sitä, että ovat kahdesta maasta kotoisin. He eivät halunneet samaistua yhteen kulttuuriseen tapaan toimia ja määrittää itseä. He pikemminkin painottivat, että ovat molempien heidän perheessä vaikuttavan kulttuurin sekoitus ja elävät kulttuurien välimaastossa. He halusivat ymmärtää kumpaakin kulttuuria, niiden elämäntapoja, arvoja

ja käytöstä. He kokivat, että he eivät halua kategorisoida itseään tai muitakaan ihmisiä kansalaisuuden mukaan. Elena kertoi myös tärkeää olevan löytää kummastakin kulttuurista sellaisen välimuoto, joka on paras itselle. Hän koki omaksuneensa kummastakin kulttuurista ja elämäntavoista itselleen sopivimmat piirteet. Myös Litjan mukaan (2009, 52–53) monikulttuuriset nuoret kokevat monesti, etteivät kuulu kunnolla mihinkään kulttuuriin ja toisaalta kuuluvat moniin kulttuureihin eli he eivät halua samaistua yhteen kulttuuriseen tapaan toimia tai määrittää itseään. Oman identiteetin moniulotteisuus on pakottanut nuoret pohtimaan monikulttuurisuuteen liittyviä tekijöitä. Kulttuurien toisiinsa sekoittuminen näyttää heille olevan enemmän mahdollisuus kuin uhka. Monikulttuuriset nuoret kokevat olevansa puoliksi suomalaisia ja toisen perheessä vaikuttavan kulttuurin edustajia ja tarpeen vaatiessa kykenevänsä vaihtamaan näkökulmia riippuen siitä, missä maassa ovat eli elämään kulttuurien välimaastossa.

Ehkä mä oon sitä välimuotoa juuri. Mä yritän korostaa sitä, jos mä oon jommasa kummassa massa, esimerkiksi vaikka Kreikassa. Ja joku sanoo, että tässä on Elena ja Elena on suomalainen, niin mä aina korostan, että puoliksi suomalainen. Et mä en haluu koskaa sanoa, että mä oon niinku yhestä maasta. Et mä haluan korostaa sitä, että mä oon kahdesta maasta. En välttämättä niiku ylpeillessäni et, hei mä oon kahdesta maasta. Vaan se on mulle, et mä en oo täysin kumpaakaan, vaan mä oon sitä välimuotoa. Niiden molempien niiku sekoitus. (Elena)

Ku yritin sitä omaa minäkäsitystä etsiä, nii se ei tavallaan ollu tärkeää, että minikä maalainen on, että mä oon suomalainen tai mä oon kreikkalainen. Vähä vanhempana se on tavallaan tullu esille ettei oo minkään maalainen. Jos joku kysyy, minkä maalainen sä oot nii emmä sano, että mä oon suomalainen tai kreikkalainen, et se on niiku tavallaan, että mä en haluu niiku määritellä sitä. (Marietta)

Tutkimusaineisto osoitti, että kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneet nuoret aikuiset omaksuvat paremmin sen kulttuurin, jossa ovat syntyneet ja kasvaneet lapsuutensa. Vaikka Marietta korosti olevansa perheessä vaikuttavien kulttuurin välimuoto, hän koki silti enemmän omaksuneensa kreikkalaisia elämäntapoja ja koki olevansa mentaliteetiltään enemmän kreikkalainen kuin suomalainen. Hän perusteli sitä sillä, että oli asunut kauemmin Kreikassa kuin Suomessa.

Kaksikulttuuristen nuorten aikuisten *persoonalla ja asenteella* sekä henkilökohtaisilla ominaisuuksilla koettiin olevan myönteinen vaikutus tutkimushenkilöiden monikulttuurista identiteettiä vahvistavissa tekijöissä. Persoonaa ja asenteita jaoin edelleen luonteenpiirteisiin ja asenteisiin. Tutkittavat pitivät luonteenpiirteistä tärkeinä ennakkoluulotto-

muutta ja avarakatseisuutta. Merkittävänä pidettiin sitä, että osaa olla ennakkoluuloton ihmisiä kohtaan. Sitä kautta ymmärtää myös erilaisuutta sekä itsessä että toisissa. Ennakkoluulottomuuden kerrottiin tuovan mukanaan myös sopeutumista erilaisiin tilanteisiin sekä kunnioitusta toisia erilaisia ihmisiä kohtaan. Kaksikulttuuriset nuoret kokivat olevansa avarakatseisia, ja suvaitsevainen elämänsenne korostui tutkittavien elämässä. Avarakatseisuus toi elämään enemmän sisältöä ja auttoi ymmärtämään erilaisia tapoja toimia.

On sillai hirveen avoin niiku kaikelle erilaisuudelle tai sillai että hyväksyy kaikki erilaisuudet ehkä helpommin tai sillä sopeutuu eri tilanteisiin helpommin. Kaikkein tärkeintä on, että kunnioittaa kaikenlaisia ihmisiä. (Ada)

Tutkittavien positiivinen ja avoin asenne vahvasti monikulttuurista identiteettiä. Kun on avoin asenne perheen edustamaa kumpaakin kulttuuria kohtaan, voi omaksua kummankin kulttuurin taitoja itselleen. Positiivinen ja avoin asenne helpotti myös hyväksymään itsensä sellaisena kuin on. Kun ajattelee positiivisesti ja yrittää sitkeästi eteenpäin, vaikka epäonnistumisia tulisikin vastaan, löytyy keino selviytyä.

Haastateltavat luonnehtivat *perheen tukea* tärkeäksi muodostaessaan omaa monikulttuurista identiteettiään. Tutkittavat luonnehtivat perhettä kasvuympäristöksi, jossa lapset valmistetaan yhteiskunnan jäseniksi ja heille annetaan eväitä elämää varten. Haastateltujen nuorten aikuisten puheessa välittyivät perheen merkitys ja arvo sekä perheenjäsenten olemassa olon tärkeys. Jokainen haastateltava mainitsi, että perhe on yksi tärkeimmistä asioista heidän elämässään. Tutkimuksen nuorilla aikuisilla on erilaisia syitä pitää perhettä merkittävänä: se koettiin turvaksi sekä emotionaalisella että käytännön tasolla. Emotionaalisen tason tärkeyttä kuvasivat perheen lasten näkemykset siitä, että perheessä kuulutaan yhteen pitkän yhteisen menneisyyden vuoksi. Perheestä haetaan turvaa ja tukea elämän haasteissa ja perheen tukeen luotetaan ja uskotaan vahvasti. Useimmat tutkittavat olivat sitä mieltä, että perhe merkitsi heille läheisyyttä, yhdessä olemista ja henkistä tukea. Tutkittavien yhteenkuuluvuuden perusteena oli, että kaikki tuntevat toisensa ja heidät hyväksytään sellaisina kuin he ovat. He kuvailivat myös, että perheeseen voi aina luottaa tilanteessa kuin tilanteessa. Käytännön tasolla perheenjäseniin tukeuduttiin suuria päätöksiä tehdessä tai jos oli ongelmia tai, kun elämässä tapahtui jotain iloista.

Jos muutenkin on vähän vaikeeta ni kyllä se perhe on sellanen tärkeä tuki ja turva mun elämässä. Oikeestaan aika usein tarvitsen perhettä. Jos on jotain suuria



päätöksiä joita oon tekemässä, ni haluan kuiteskin sen vanhempiensa mielipiteen, vaikka itse asioista päättääkin. (Lisa)

Vanhempien ja lasten kesken vietetään yhdessä aikaa ja tehdään erilaisia asioita ja heidän kanssa voidaan jakaa elämän ilot ja surut sekä tarvittaessa turvautua heihin. Haastateltavat kokivat perheensä jäsenet tärkeiksi ja välit lämpimiksi. Vanhempien kanssa oli keskusteltu kiusaamisesta ja poikkeavuudesta suomalaisiin. Ulkomailla syntyneet haastateltavat kokivat Suomeen muuttaessaan, että heidän äitinsä oli ollut todella suuri tuki sopeuduttaessa Suomeen asumiseen, sillä hänen puoleensa pystyi kääntymään tilanteessa kuin tilanteessa.

**Taulukko 2** Kokemuksia kaksikulttuurisesta perheestä

Kokemuksia elämisestä kahden kulttuurin välimaastossa			
Monikulttuurisuus elämäntapana	Monikulttuurisuus elämän valintojen suuntaajana	Koulutus	
		Työ	
	Monikulttuuristen perinteiden vaaliminen	Ruokakulttuuri ja -perinteet	
		Kodin sisustus	
		Juhlat	
		Musiikki ja kirjallisuus	
Monikulttuurisen identiteetin omaksumiseen vaikuttavia tekijöitä	Monikulttuurisen identiteetin rakentumisen esteitä	Itsereflektion puute	
		Kosketuspinnan puuttuminen perheen vähemmistö-kulttuuriin	
	Monikulttuurisen identiteetin rakentumista vahvistavia tekijöitä	Kahden kulttuurin arvojen ja tapojen omaksuminen	
		Persoonaa ja asenteet	Luonteenpiirteet
			Asenne
		Perheen tuki	

### 6.3 Kahden kulttuurin välissä sosiaalistuminen

Muodostin aineistosta kaksi pääluokkaa, siitä millaisia hyötyjä ja haasteita kaksikulttuurisessa perheessä kasvamisessa kohdataan verrattuna yksikulttuuriseen perheeseen. Nämä luokat ovat kaksikulttuurisessa perheessä sosiaalistumisen myönteisiä puolia ja kaksikulttuurisessa perheessä sosiaalistumisen haasteita.

#### 6.3.1 Kaksikulttuurisessa perheessä sosiaalistumisen myönteisiä puolia

Jokainen haastateltava löysi paljon hyviä puolia kasvustaan monikulttuurisessa perheessä. Kaksikulttuurisesta perhetaustasta koettiin olevan hyötyä monella elämän eri alueella, kuten työssä, kotona ja vapaa-aikana sekä tarjoavan erilaisia elämäkokemuksia, olevan voimavara elämässä ja tuottavan sosiaalista, tiedollista ja henkistä pääomaa. Tutkimusaineiston perusteella kaksikulttuurisen perheen sosiaalistumisen myönteiset puolet voidaan jakaa sosiaalisiin ja monikulttuurisiin kompetensseihin.

##### *Sosiaalinen kompetenssi*

Aineiston mukaan kaksikulttuurisen perhetaustan sosiaalinen kompetenssi jakaantui monikulttuurisiin verkostoihin ja kommunikatiivisiin hyötyihin. Haastateltavat pitivät *monikulttuurisia verkostoja* merkittävänä tekijänä elämässä. Jokainen haastateltava koki merkittävänä asiana elämässään monikulttuurisen perhetaustan ja sen, että heillä on sukulaisia toisessa maassa tai jopa ympäri maailmaa. Tutkimukseen osallistuneet nuoret aikuiset halusivat vaalia ja kunnioittaa omia monikulttuurisia juuria. Kaikki haastateltavat tunnustivat olevansa ylpeitä perhetaustastaan.

Ainakin pitäisi muistaa olla oma itsensä ja jos tuntee, että on molemmista niin on molemmista. Eikä sitä tarvi niiku kumpaakaan hävetä, vaan olla justiin sellainen, ku on. Se on kuitenkin osa jokaista, kuitenkin jollakin tavalla, että on ylpeä siitä ja muistaa niiku esitellä eikä yhtään häpeillä sitä, mistä oikeesti on. (Elena)

Ei siihen [isän kotimaahan] oo sellasta sidettä niiku syntynyt. Mutta kyllä mä oon tavallaan niiku ylpee siitä, että ne juuret on sieltä, että sillai mä kuitenkin pidän siitä maasta ja niistä ihmisistä siellä. (Ada)

Näitä ylikansallisia siteitä voidaan kutsua Anna Rastaa (2007) mukaan myös transnationaaliksi juuriksi. Haastateltavat pitivät transnationaalisuutta merkittävänä tekijänä taustassaan, sillä jokaisen tuttavien ja sukulaisien asuu monessa eri maassa. Jokainen haastateltava piti yhteydenpitoa ulkomaalaisiin sukulaisiin tärkeänä, vaikka eivät heidän kanssaan läheisiä olleetkaan.

Ja sit, et on sukulaisia ympäri maailmaa, ettei oo pelkästään rajoittunut tähän Suomen alueelle tai Pohjoismaihin (...) No, tärkeää mun taustassa on, että on vanhemmat, jotka on eri kulttuureista, vaikka ne kulttuurit ei eroakaan paljoa toisistaan. Sitten se, että on sukulaisia ympäri maailmaa. Se on ihan siistiä. (Kimi)

Monikulttuuristen verkkojen kautta opittiin myös kulttuurin tuntemusta. Kaksikulttuurisen perhetaustan koettiin tuovan mukanaan sosiaalista pääomaa elämälle kun sen myötä mahdollistuu tutustuminen toiseen maahan sekä sen kulttuuriin ja ihmisiin. Haastateltavat korostivat kaksikulttuurisessa perhetaustassa tärkeää olevan, että on oppinut tulemaan toimeen kahdessa erilaisessa kulttuurissa. Elena piti tärkeänä, että hänellä on kaksi kotia kahdessa toisistaan poikkeavissa maissa. Hän koki oppineensa erilaisia elämäntapoja ja kahta toisistaan poikkeavaa kulttuuria.

Mä oon saanut elää molemmissa maissa ja molemmista on oppinut varmaan paljon (...) Mä oon oppinut kahta eri kulttuuria ja elämäntapoja, kun molemmilla on täysin erilaiset. No, ei ihan täysi erilaiset kuitenkin tämmöiset tavat ja on ehkä mielipiteitä ja on ehkä Kreikassa on vähän sellainen vanhoillinen tai vähän takana kuitenkin niin ehkä oppi myös sellasen eurooppamaisemman kuin tuli tänne Suomeen. Että ehkä musta olis tullut vähän semmonen vanhoillinen varmasti, jos mä olisin sinne jääny. (Elena)

Haastateltavat korostivat omasta kaksikulttuurisesta perhetaustastaan olevan paljon hyötyä, sillä heillä oli mahdollisuus tutustua jo pienestä pitäen kahteen kulttuuriin ja oppivat kahta kieltä. Näin ollen heillä on hyvät eväät vuorovaikutukseen eri kulttuureja edustavien ihmisten kanssa. Tärkeänä kaksikulttuurisena vahvuutena pidettiin *kommunikatiivisia hyötyjä*, jotka pitävät sisällään sekä kaksikielisyyden ja kulttuurisen viestinnän tunnistamisen. Tutkimuksen osallistuneet korostivat kaksikielisyyttä yhdeksi käytännöllisimmistä ja merkittävimmistä monikulttuurisista taidoista, joita kaksikulttuurinen perhetausta on heille antanut. Sitä pidettiin elämää rikastuttava voimavara, mihin kasvettiin. Molempien perheessä käytetyn kielen oppimisen kautta haastateltavat pys-

tyivät kommunikoidaan ulkomailla asuvien sukulaisten ja ystävien kanssa heidän omalla kielellään sekä sen kerrottiin helpottavan molempien kulttuurien ymmärtämistä. Kielen kautta saatiin syvempi kokemus monikulttuurisuudesta ja päästiin lähemmäksi sukulaisia.

Kieli on tärkeä osa lapsen kehitystä, koska äidinkielen avulla lapselle välittyy kieleen liittyvä kulttuurinen tapa toimia ja ajatella. Kielen avulla niin sanottu näkymätön kulttuuriperintö siirtyy lapselle, ja sen kautta välittyvät kulttuurin normit, elämäntavat ja suhtautumistavat, jotka ovat kiinteästi sidoksissa kieleen ja kulttuuriin. Perheen vähemmistökieli jää yleensä vähemmälle. Sitä olisi hyvä ylläpitää, koska se tarjoaa lapselle kieleen kuuluvaa kulttuuria. Äidinkielen rakenne muokkaa myös lapsen ajattelurakennetta, koska kaksikielisellä lapsella kehittyy monipuolisia kognitiivisia taitoja. (Oksi-Walter 2009, 99–100.) Kielen avulla lapsi oppii ymmärtämään merkityksiä, nimeämään tunteita, käyttämään mielikuvia ja hahmottamaan ympäröivää maailmaa. Kieli on myös merkittävä tekijä identiteetin kehittymisessä. Sen avulla opitaan tavat ilmaista asioita ja tunteita sekä tapoja ja rituaaleja käyttäytyä muiden ihmisten kanssa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Niemi 2007, 10.)

Oma tutkimukseni tukee näitä tutkimustuloksia. Haastateltavista kolme osasivat perheessä käytetyt kummatkin kielet. Luonnollisesti ulkomailla syntyneet ja isänsä kotimaassa eläneet, Marietta ja Elena, olivat oppineet kummatkin perheen kielet jo lapsena kommunikoidessaan vanhempiensa kanssa heidän äidinkiellillään. He halusivat ylläpitää kumpaakin kieltä. Käytännössä he kokivat kreikan kielen säilyttäminen ja ylläpitämisen haastavaksi, koska he asuvat täysin suomenkielisessä ympäristössä. Tämä minimoi mahdollisuutta käyttää sitä. Myös Leinonen (2003, 7-8) on saanut samansuuntaisia tuloksia tutkiessaan suomalaisten siirtolaisnaisten avioelämää Amerikassa. Siirtolaisnaiset halusivat välittää suomenkieltä jälkipolvelle, että he pystyisivät kommunikoidaan Suomessa asuvien isovanhempien kanssa. Kotimaankieltä ei ollut helppo opettaa lapsille, sillä kielen ylläpitämistä vaikeutti mm. se, ettei kodin ulkopuolella ollut mahdollisuutta puhua toista kieltä, mikä väistämättä heikensi motivaatiota kielen kehittämiseen ja käyttämiseen.

Ulkomailla syntyneet haastateltavat kertoivat, etteivät lapsena halunneet erottautua joukosta puhumalla vierasta kieltä, joten kreikan kielen ylläpitäminen Suomeen muuttami-

sen jälkeen oli haasteellista. Kummatkin sanoivat ylläpitävänsä kreikankieltä kommunikoidessaan siskonsa kanssa sekä soittaessaan sukulaisille ja ystäville Kreikkaan, mutta muuten puhuivat suomea. Kimi puolestaan puhuu äitinsä natiivikieltä, kiinaa äitinsä ja siskonsa kanssa, kun taas isänsä kanssa hän puhuu suomea. Kimi kuitenkin pystyi keskustelemaan sujuvasti ulkomaalaisten sukulaistensa kanssa kiinaa, mutta ei osannut sitä kirjoittaa.

Vähä osaan kiinaa. Ei sitä oo opetettu, mut se on tarttunut. Me äidin kanssa puhutaan, siis minä ja pikkusisko, vähä niinku sellasta sekasta, suomensekasta ja kiinansekasta mongerrusta (...) Sukulaisten kans puhutaan ihan kiinaa siis. Kyl mä sen verran osaan. Kaikki meistä osaa sen verran, että pystyy niiku sellasta simppeleii keskustelua pitämään yllä. Siinä ei oo niikun ongelmia. (Kimi)

Osalle haastateltavista ei ollut opetettu ulkomaalaistaustaisen vanhemman äidinkieltä. Lisa ja Ada kertoivat, että heidän kotona puhuttiin pelkästään suomea, eivätkä he osanneet perheen toista kieltä kuin muutaman sanan, eikä sitä ollut opetettu heille. He puhuivat kummankin vanhemman kanssa suomea. Tosin he kokivat, etteivät olleet jääneet mistään paitsi, vaikkei ulkomaalaistaustaisen vanhempansa kotimaan kieltä ole oppineetkaan, sillä perheen toista kieltä ei voisi käyttää kuin ulkomaalaistaustaisen vanhemman kanssa. He olivat asuneet koko elämänsä Suomessa ja uskoivat, ettei ulkomaisen vanhemman kielellä olisi käyttöä tulevaisuudessa. Lisa kertoi kommunikoiwansa englanniksi kaukaisten sukulaistensa kanssa. Tämä ei tuottanut ongelmia, sillä äidin sukulaiset osasivat hyvin englantia.

Ei me olla yhtään opeteltu sitä heidän kieltä. Et justiisa ku ei oo ollu niiku äitin sukulaisii täällä. Se ei oo sit käyttänyt sitä keskenänsä niin, ei se oo sitä sitten meillekään oo opettanut. Et jotain muutaman sanan, mutta siihen se on jääny sitten (...) Mut me puhutaan englantia keskenämme. Siellä aika hyvin melkeen kaikki osaa englantia. (Lisa)

Mun isä on puhunu mulle aina suomee. Että mulla on äidinkielenä ainoastaan suomi. Hirveetä sanoa tällä tavalla, mutta en mä välttämättä silleen niiku menettäny, etten mä sitä kieltä oppinut, koska mun isä on kuitenkin sitä suomee puhunut ja sitten on senkin se, että emmä oikeen tiiä, missä mä sitä kieltä olisin käyttänyt. Että ei oo sellasta oloo, että olis jäänyt jostain paitsi. Mut kyl mä ite nään, että jos mun lapsista tulis monikulttuurisia kyl mä haluaisin, että ne osais sitten tavallaan ne eri kielet niin. (Ada)

Kahdenkielen taitajat kokivat myös myöhemmin muiden kielten opetteluun olevan heille helpompaa ja omaksumisen nopeaa.

Niin esimerkiksi, että on ollut ne kaksi kieltä siinä, että on oppinut ne heti lapsuudesta asti. Osaa niillä selvittää (...) Tavallaan esimerkiksi käytännön elämässä on ollut hyödyllistä, että on kaksi kieltä ollut. Sitä kautta on ollut helpompi oppia muita kieliä. (Marietta)

Ja sit mä nään hyötynä sen, et osaa enemmän kieliä ja se ehkä auttaa oppimaan uusia kieliä. (Elena)

Kulttuurisen viestinnän tunnistamisen kautta haastateltavat kokivat ymmärtävänsä toisesta kulttuurista tulleita ihmisiä ja tulevansa paremmin toimeen heidän kanssaan. Ulkomailla syntyneet haastateltavat totesivat, että heidän monikulttuurinen elämännäkemyksensä helpotti heitä tulemaan toimeen sekä ymmärtämään toisesta kulttuurista tulleita ihmisiä sekä verbaalisessa että sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. He tuntevat toisen kulttuurin edustaman henkilön kulttuuriset pelisäännöt sekä kulttuuriset avainsanat, jotka ovat tärkeitä asioita toisen kulttuurin edustajan kanssa kommunikoidessa. Haastateltavat painottivat, että tunnistettaessa tällaiset kulttuuriset pelisäännöt kanssakäyminen muiden kulttuurien edustajien kanssa helpottuu, kun vältetään monilta väärinymmärryksiltä.

Mä uskon, että ne kaikki teoriassa ymmärrän. Vaikka mä en välttämättä omaksu niitä kulttuureja tai mä en välttämättä halua omaksua niitä täysin, vaan osittain. Kyllä mä ne teoriassa ymmärrän, että jos suomalainen käyttäytyy näin niin kyl mä ymmärrän, miksi se käyttäytyy niin tai kreikkalainen näin. Kyl mä ne ainakin ymmärrän. Mielestäni suht hyvin, että en ylläty, jos tapahtuu jotain sellaista, että kreikkalainen käyttäytyy jollakin tavalla. Mä ajattelen, että se on kreikkalainen et se saa olla tollanen. (Elena)

Lisäksi kommunikointia kerrottiin helpottavan molempien perheessä vallitsevien kulttuurien käyttäytymismallien sekä nonverbaalisten viestintätapojen tunteminen. Toisesta kulttuuriympäristöstä tulleen käyttäytymistä ymmärretään syvemmin, kun osataan tulkitella oikein verbaalista ja nonverbaalista viestintää, kuten eleitä, ilmeitä, katsekontaktia, koskettamista sekä fyysistä etäisyyttä. Tällaiset kulttuuriset viestintämuodot on hyvä tunnistaa, sillä ne poikkeavat eri kulttuureissa. Varsinkin Elena ja Marietta kertoivat kehokielessä ja tunteiden näytössä olevan paljon eroavaisuuksia perheessä vallitsevien eri kulttuurien välillä. Kun tuntee, miten toisessa kulttuurissa toimitaan, pystyy selviytymään kulttuurin kohtaamisen tilanteista ilman suurempia ongelmia.

Ulkomailla syntyneet kokivat, että heidän oli helppo samaistua ja tulla toimeen ulkomaalaisten ihmisten kanssa. Varsinkin henkilöiden, jotka olivat Välimeren maista, sillä he olivat lapsuudessaan omaksuneet kreikkalaiset tavat toimia. He tunsivat kulttuuriset pelisäännöt, joiden mukaan välimerellisessä kulttuurissa toimitaan.

Heti, ku näkee jonkun ulkomaalaisen sieltä etelästä, osaan heti niiku tavallaan samaistua heihin sillä tavalla. Ehkä, ku siellä on asunut pidemmän aikaa, osaa tavallaan samaistua heihin ja omaksua se heidän mentaliteetti ja ymmärtää heitä. (Matilda)

### *Monikulttuurinen kompetenssi*

Monikulttuurinen kompetenssi tarkoittaa tutkimukseen osallistuneiden kaksikulttuuristen nuorten aikuisten valmiuksia kohdata monikulttuurisuutta. Monikulttuuriseen kompetenssiin luokiteltiin kuuluvaksi maailmakatsomuksen avartuminen ja kulttuurien tuntemus. Tutkimukseen osallistuneet korostivat monikulttuurisuuden vaikuttavan *maailmankatsomuksen avartumisen* ja sen muotoutumisen. Maailmankatsomuksen avartumisesta tarkastellaan avarakatseisuuden, suvaitsevaisuuden ja perspektiivin vaihtokyvyn näkökulmasta. Keskeisinä monikulttuurisina ominaisuuksina haastateltavat korostivat *avarakatseisuutta* ja avoimuutta elämää kohtaan. Haastatteluaineiston perusteella tutkittavat pitivät monikulttuurista perhetaustaa hyvänä asiana elämässään, sillä sitä kautta he kokivat oppivansa paljon elämisen hallintaa ja asenteita kohdata erilaisia asioita elämässä. Varsinkin ulkomailla syntyneet painottivat, että he haluavat tuoda esiin molempien perheessä vallitsevan kulttuurin vaikutuksen omaan elämään ja maailmankatsomukseensa. Tämän myötä kaksikulttuuriset nuoret aikuiset kokivat olevansa avarakatseisia. Erilaisien näkökulmien huomioon ottaminen toi elämään lisäarvoa ja sitä kautta ymmärrystä erilaisuutta ja erialisia kulttuureja kohtaan. Kulttuurien eroavaisuuksien tunnistaminen nähtiin lisäävän kulttuuritietoutta ja ymmärrystä erilaisuutta kohtaan. He halusivat olla avoimia uusille asioille.

No, se varmaan justiin, että se monikulttuurisuus tekee semmoseksi avarakatseisemmaksi. Se varmaan ehkä lähinnä tulee ensimmäisenä mieleen. Se on rikkautta. (Lisa)

Aineistosta ilmeni, että kaksikulttuurisen perhetaustan myötä yksilöstä on kehittynyt *suvaitsevaisempi* ja hyväksyvämpi erilaisuutta kohtaan. Suvaitsevainen elämänasenne korostui tutkittavien elämässä. He kokivat, että monikulttuurinen tausta auttaa heitä

ymmärtämään ja hyväksymään erilaisuutta ja valtaväestöstä poikkeavia ihmisiä sekä olemaan ennakkoluulottomia muita ihmisiä kohtaan. Kaikki haastateltavat henkilöt suhtautuivat suvaitsevaisesti ja kunnioittavasti erilaisiin kulttuureihin ja ihmisiin sekä hyväksyivät toisen ihmisen sellaisena kuin hän on sekä arvostivat ja kohtelivat kaikkia samanarvoisesti. Tutkittavien puheesta kuvastui aito hyväksyminen, arvostus sekä ymmärrys monikulttuurisuutta ja erilaisuutta kohtaan.

No kyllähän se monikulttuurisuus tuo varmaan semmosta rikkautta. Se on sillai monelta kantilta kun aatellaan, ettei kaikki mee niiku sillai yhden tavan mukaan sillai niin sanotusti. On sillai hirveen avoin niiku kaikelle erilaisuudelle tai sillai että hyväksyy kaikki erilaisuudet ehkä helpommin tai sillä sopeutuu eri tilanteisiin helpommin tai sillai että ehkä se sitten vaikuttaa tai ainakin tuntuu, että olis vaikuttanut mun elämään. (Lisa)

Merkityksellisenä monikulttuurisena kompetenssina haastateltavat kokivat asioiden useamman puolen näkemisen eli perspektiivin vaihtokyvyn. Henkilö, jolla on *kyky vaihtaa perspektiiviä*, kykenee näkemään maailman toisen ihmisen silmin ja tarkastelemaan omaa perspektiiviään ulkoapäin. Vieraan perspektiivin ymmärtäminen antaa mahdollisuuden oman näkökulman uudelleen näkemiseen. (Kaikkosen 2004, 148–149.) Kyky vaihtaa perspektiiviä korostui varsinkin ulkomailla syntyneiden haastateltavien puheissa. Tutkittavat olivat oppineet jo lapsuudessa, että on enemmän kuin yksi tapa katsoa maailmaa ja he näkevät asioissa monia eri puolia. Ulkomailla syntyneet haastateltavat kertoivat pystyvänsä punnitsemaan ja pohdiskelemaan asioita ja tapahtumaa erikantilta – kahden kulttuurin näkökulmasta sekä suomalaisittain että kreikkalaisittain. He kokivat erilaisten kulttuuristen viitekehysten antavan rikkaan mahdollisuuden katsoa elämää eri näkökulmista ja auttavan ymmärtämään erilaisuutta. Lisäksi edellytetään uteliaisuutta ja nöyryyttä nähdä asioita omien, oikeampina pitämiensä tapojen yli sekä rohkeutta arvostaa omaa ja toisten kulttuureja. Haastateltavat pitivät monikulttuurisen perhetaustan mukanaan tuomia erilaisia kulttuurisia näkemyksiä voimavarana elämässään ja halusivat vaalia niitä. Ulkomailla syntyneet pitivät kykyä yhdistellä useamman kuin yhden kulttuurin piirteitä hytyinä nykypäivän yhteiskunnassa. Yksi hyöty on kyky tarkastella asioita ja ongelmia useammasta kuin yhdestä näkökulmasta. He pystyvät usein tunnistamaan tilanteessa monia näkökulmia siinä, missä monet ihmiset näkevät vain yhden näkökulman, ja he pystyvät näkemään ongelmatilanteissa kummatkin näkökulmat. He tietävät, että asiat voi tehdä monella tavalla, eikä erilaisia elämäntapoja tarvitse asettaa paremmuusjärjestykseen. Myös Verkuyten ja Pouliasi (2002) saivat samankaltaisia tulok-



sia tutkiessaan ruotsalais-kreikkalaisia lapsia ja kahden kulttuurin ilmenemistä näiden elämässä, itsetuntemusta sekä asenteita. Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että kaksikulttuuriset lapset tuntevat kuuluvansa kahteen eri kulttuuriin ja pystyvät toimimaan tilanteissa kummankin kulttuurin vaatimalla tavalla.

Mun mielestä yleensä semmonen, kyl mä luulen, että mulla sellainen [monikulttuurinen identiteetti] on, mitä mä oon verranut tämmöisiin suomalaisiin tai täysin kreikkalaisiin. Et meillä on semmoinen erilainen maailmankuva, että me ollaan koettu ne kaksi erilaista näkökulmaa, että esimerkiksi jotka on puoliksi jostain. Mut kyl mä uskon, että ei sun tarvi olla välttämättä enemmän kuin yhdestä maasta, että sä voi ihan hyvin niiku oppia sen jollakin tavalla monikulttuuriseksi ja sä näet, että asioissa on niiku toisiakin puolia eikä vain se yksi. Jos saatetaan suomalaiset näkee vain sen yhen suomalaisen näkökulman, miten suomalainen ajattelee. Niin sitten ku sä tiiät sen, esimerkiksi mun tapauksessa se, miten kreikkalainen ajattelee, niin jollakin lailla pystyy niiku tasapainottamaan ja miettii niitä molempia näkökulmia sitten (...) ja näkee sen maailman kahdella eri tavalla. (Elena)

Et saattaa tietysti jostain ominaisuudesta iskeytyä jostain kreikkalaisesta, vaikka siitä temperamentista mitä tässä on toisteltu, nii siitä voisikin Suomessa jossain tilanteessa ollakin huonoa, mutta ei silleen. Kyllä sen osaa hillitä sitten, tehä sit se suomalainen, et sen osaa sitten kuitenkin vaihtaa, kun molemmat omaksuu, nii pystyy vaihtamaan niiku sitä käyttäytymistä. Käyttäytyy tietyssä tilanteessa sillä tavalla ku toisetkin käyttäytyy. Käyttäydyt enemmän kreikkalaisittain kreikkalaisiten kaa ja suomalaisittain suomalaisten kanssa. (Matilda)

Suomalaisyntyiset haastateltavat eivät puolestaan kokeneet omaavansa perspektiivin vaihtokykyä. Tämä johtui osittain siitä, että he kokivat, ettei ulkomaalaistaustaisen vanhemman kulttuuri vaikuttanut heidän elämäänsä, eikä heillä ollut tiivistä kosketuspintaa perheessä vallitsevaan toiseen kulttuuriin.

*Kulttuurien tuntemus* sisältää sekä oman kiinnostuksen kulttuureja kohtaan että matkustamisen. Keskeisenä tekijänä tutustumisessa erilaisiin kulttuureihin haastateltavat korostivat omaa kiinnostusta ja motivaatiota kulttuureja kohtaan. Lewisin (1996, 85) mukaan voidaan puhua oman kulttuurisen horisontin laajentamisesta, joka voi tapahtua muuttamalla toiseen maahan, lukemalla erilaisia maita ja kulttuureja koskevaa kirjallisuutta sekä opettelemalla uutta kieltä. Hänen mukaansa monikulttuurisuutta voidaan oppia. Vaikka tehdäänkin niin, oma horisontti pysyy kuitenkin lähtökulttuurin mukaisena. (Lewis 1996, 85.) Myös haastateltavien tulkinnan mukaan ollakseen monikulttuurinen

ihmisen ei tarvitse pelkästään omata monikulttuurisia sukujuuria tai taustoja, vaan monikulttuurisuutta voi opetella olemalla itse kiinnostunut muista kulttuureista ja maista.

Salo-Lee, Malmberg ja Halinoja (1996, 116–117) uskovat, että yhdisteltäessä erilaisia katsomustapoja sekä kulttuurikäyttäytymistä toisiinsa voidaan saada monikulttuurista käyttäytymistä. Tähän vaaditaan herkkyyttä havaita ja tunnistaa toisen kulttuurin ominaisuuksia sekä kykyä olla joustava omien käsitystensä suhteen. Omassa tutkimuksessani tutkittavat kokivat kulttuurinen herkkyys ohjasi arvioimaan toisen kulttuurialueen ihmisiä objektiivisemmin. Erilaisiin kulttuureihin tutustuminen auttaa laajentamaan maailmankuvaa ja ymmärrystä erilaisuutta kohtaan. Haasteltavat kokivat, että molempien kulttuurien tunteminen rikastuttaa ja auttaa heitä ymmärtämään paremmin erilaisia ihmisiä ja kulttuureja. Useat haastateltavat painottivat, että kummatkin perheessä vallitsevat kulttuurit vaikuttavat maailmankatsomukseen. Kiinnostus monikulttuurisuutta ja muita kulttuureja kohtaan oli kasvanut oman elämäkokemusten ja monikulttuurisen perhetaustan myötä. Monikulttuurista taustaa arvostettiin ja se koettiin positiivisena ja elämää rikastuttavana myös siksi, että monikulttuuristen sukujuurien kautta saatiin mahdollisuus tutustua useampaan maahan sekä niiden kulttuureihin ja ihmisiin. Muiden kulttuurien tuntemisen kautta voi syventää ymmärrystä omasta kulttuurista. Useiden kulttuurien tuntemisen kautta opitaan erilaisia tapoja toimia.

No, mun mielestä monikulttuurisuus ei tarvitse tulla välttämällä tällalailta niiku itellä suvun kautta. Ettei se tarkoita pelkästään sitä. Se tarkoittaa myös sitä, muttei pelkästään. Niinku sellanen mun mielestä se, että on kiinnostunut muista kulttuureista ja tavallaan haluaa ottaa niistä niiku selvää ja näin pois päin. Sekin on niiku monikulttuurisuutta (...) Oleellista on, että on ite kiinnostunut muista kulttuureista, ei pelkästään niistä omista juuristani ja siitä kulttuurista, vaan ihan niin ku ylipäätään kaikista muistakin kulttuureista. (Ada)

Tutustuminen toisiin kulttuureihin kävi luontevasti *matkustelun* kautta. Haastatteluaineistosta ilmeni matkustelun opettavan tutkimukseen osallistuneille monikulttuurisuutta ja sen ymmärtämistä. Jokainen haastateltava näki matkustamisen ja toisissa maissa käymisen merkittäväksi tekijäksi elämässään, sillä he kokivat sen avartavan maailmankatsomusta, syventävän ymmärrystä monikulttuurisuutta kohtaan ja kehittävän kielitaitoa. Lisäksi sen todettiin opettavan toisen maan kulttuuria ja tapoja sekä erilaisissa tilanteissa selviämistä. Matkustaminen ympäri maailmaa koettiin tärkeänä asiana myös tulevaisuudessa. Tulevaisuudessa haastateltavat haluavat oppia tuntemaan erilaisia kulttuu-

reja matkustamalla ympäri maailmaa sekä lähtemällä opiskelemaan ulkomaille. Monella oli haaveena asua ulkomailla myöhemmin elämässä.

Mä haluan tutkia niitä molempia, joita mulla on ja sitten mä haluaisin nähdä muitakin kulttuureja ja kokea niitä ja matkustella ja tutustua uusiin ihmisiin (...) Et haluan tutkia erilaisia, mitä kaikkea täältä löytyy. (Elena)

### **6.3.2 Kaksikulttuurisessa perheessä sosiaalistumisen haasteita**

Perhetaustojen ylittyminen Suomen rajojen ulkopuolelle toi mukanaan myönteisiä kokemuksia, mutta aina eläminen kahden maan ja kulttuurin välissä ei ole yksinkertaista. Samalla se saattaa olla haaste koko lähipiirille. Kaksikulttuurisessa perheessä sosiaalistumisen haasteiksi täsmentyivät yhteydenpidon esteisiin ja vierasperäisyyteen.

#### *Yhteydenpidon esteet*

Yhteyttä toisessa maassa asuviin sukulaisiin pidettiin monella tavalla. Yhteydenpidon avulla vaihdettiin kuulumisia puolin ja toisin sekä muistettiin syntymäpäiviä ja juhlapäiviä. Informaatioyhteiskunta on mahdollistanut ja helpottanut nykypäivän yhteydenpidon toisiin maihin teknologian avulla. Haastateltavat pitivät Internetiä ja sosiaalista mediaa tärkeänä välineenä ystävä- ja sukulaissuhteiden ylläpitämisessä. Varsinkin nuorempien sukulaisten ja ystävien kanssa yhteyttä pidettiin lähinnä Facebookin, Messengerin, Skypen tai sähköpostin avulla. Osa haastateltavista kertoi hoitavansa suhteita toisen maan sukulaisiin ja ystäviin puhelimitse, vaikka sitä pidettiin melko kalliina vaihtoehtona. Varsinkin vanhempiin sukulaisiin pidettiin yhteyttä puhelimitse, sillä he eivät omistaneet tietokoneita, joiden avulla voisi helposti ja halvasti pitää yhteyttä. Sosiaalisia suhteita ulkomaalaisiin sukulaisiin ja ystäviin ylläpidettiin myös lähettämällä kortteja ja kirjeitä kaukaisille sukulaisille merkkipäivinä. Suhteita ulkomaalaistaustaisen vanhemman kotimaahan pidettiin yllä myös matkustelemalla ja vieraillemalla sukulaisten luona. Jokainen haastateltava oli käynyt ulkomaalaistaustaisen vanhempansa kotimaassa ja tavannut sukulaisiaan. Haastateltavien sukulaisia oli myös vierailut Suomessa. Sukulaisten tapaamista pidettiin tärkeänä ja tapaamiset olivat merkittävä osa lapsuuden muistoja.

Tutkimustulosten mukaan yhteydenpidon esteet kiteytyivät pitkiin välimatkoihin ja kielimuriin. Suurin osa haastateltavista koki pitkien välimatkojen sukulaisten ja ystävien välillä kielteisenä asiana kaksikulttuurisessa perheessä. Pitkiin välimatkoihin luokiteltiin kuuluvaksi sukulaisten tapaamiseen harvoin sekä kalliisiin matkakustannuksiin. *Pitkien välimatkojen* vuoksi sukulaisia tavattiin harvoin. Eläminen toisessa maassa kaukana sukulaisistaan ei ole helppoa ja ikävä kalvaa. Varsinkin henkilöillä, jotka olivat eläneet osan lapsuudestaan tai nuoruudestaan ulkomaalaistaustaisen vanhempansa kotimaassa, oli muodostunut vahva side lapsuuden kotimaahan ja kulttuuriin. He myös kokivat kaipuuta toiseen kotimaahansa sekä sinne jääneisiin ystäviin ja sukulaisiin. Heidän mielestään oli vaikea luoda kultaista keskitietä, miten elää kahden maan välissä, kun kummastakin maasta löytyy heille rakkaita asioita ja ihmisiä. Ulkomailla syntyneet haastateltavat kertoi vierailevansa joka vuosi isänsä ja sukulaistensa luona Kreikassa kerran tai pari vuodessa. Yleensä siellä vietetään useampi kuukausi kerralla. Ikävä ja kaipuu toista maata, sukulaisia ja ystäviä kohtaan saattaa välillä tulla, mutta tieto siitä, että sinne voi aina palata, ainakin hetkeksi takaisin, lohduttaa haastateltavia. Kahden maan välimaastossa eläessä täytyy löytyä kärsivällisyyttä odottaa sukulaisten ja ystävien uudelleen tapaamista. Elena korostikin kaipuun toiseen maahan opettaneen hänelle kärsivällisyyttä.

Ehkä haitta on se, että joutuu niiku kahen maan välillä olemaan kuitenkin. Että ainoa on, että jos sä oot yhdessä maassa ni sä kaipaat sitä toista paikkaa (...) Se ehkä että kuitenkin on rakkaita asioita kummassakin paikassa ni, miten ne vois sitten yhdistää sitten. Se on hankalaa saada sitten sellanen keskitie. Ehkä se on se isoin haitta ollut sitten. (Marietta)

Mulle on ainakin se etäisyys vaikeeta. Kun on ollut aina kaukana jostain perheenjäsenestä, nii aina ikävöi jotakuta. Se on semmonen, mihin pitää tottua. En mä oikeen muuta haittaa nää, mutta muutaku se ikävä justiin. Ainakin mun kohdalla, en mä sitten tiä sitten, onko muilla. Mutta mun kohdalla en mä muuta huonoa paljoa nää (...) Yhen kerran mä muista, että oli mennyt vuosi, että mä olin mennyt kesäkuussa ja lähtenyt elokuussa, että oli mennyt taas ens kesäkuuhun ja se oli ihan kamalaa. Et oli se kymmenen kuukautta, etten päässyt sinne, se oli ihan hirveetä. Kyl siinä aina siinä toisessa maassa pitää käydä. Sitä tulee kuitenkin ikävä. (...)Kärsivällisyyttä tää monikulttuurisuus on opettanut. Kun on kahesta eri maasta, on aina jostain niiku poissa ja on aina joku perheenjäsen jossain muualla, ettei koskaan olla samassa paikassa yhtä aikaa. Että aina se kärsivällisyys, että kyllä sä sen toisen vielä joskus näät. Sen se on ainakin opettanut, että sitä pitää olla. (Elena)

Liian tiivistä yhteydenpitoakaan ei koettu hyväksi. Yhteydenpitoa välteltiin tahallaan, sillä tutkimukseen osallistuneet ulkomailla syntyneet kokivat liian tiiviin yhteydenpito

toisessa maassa eläviin sukulaisiin ja ystäviin vaikeana. Ikävä vain kasvoi, mitä enemmän oltiin tekemisissä, koska silloin toisessa maassa asuvia sukulaisia ajatteli jatkuvasti ja tuli surulliseksi, kun heitä ei ole mahdollisuutta tavata toisiaan säännöllisesti tai silloin kun he haluaisivat.

Se on tavallaan niiku haikeeta pitää sinne yhteyttä, esimerkiksi isää, ku sitä ei nää kuitenkaan niin paljon. Haluais olla paljon enemmän sen lähellä siellä, kun se kaipaa kans, mutta tavallaan niiku sitten tavallaan välttää sitä yhteydenpitoa just sen takia, että ajattelis sitä kokoajan muuten. Tulee vain sellanen kurja olo, sellanen niiku surullinen olo, että ku ei nää häntä ja haluais vaan olla hänen lähellään, puristaa häntä sylissä. (Marietta)

Suomessa syntyneet ja elämänsä asuneet kaksikulttuurisen perheen lapset, eivät kertooneet kaipuustaan ulkomaalaisiin sukulaisiin. He eivät olleet paljoa tekemisissä ulkomaalaisten sukulaisten kanssa, vaikka heille oli tärkeää, että heillä on sukulaisia Suomen ulkopuolella.

Sukulaisten harvojen tapaamisten lisäksi tutkimukseen osallistuneet pitivät kalliita matkakustannuksia yhteydenpidon esteenä. Lentoliput olivat kalliita ja matkat olivat pitkiä. Kaikilla ei ole varaa ylläpitää sukulaissuhteita. Etäisyyden vuoksi on vaikea tutustua ulkomaalaisiin sukulaisiin ja pitkien välimatkojen vuoksi vierailut ovat jääneet vähiin.

Ehkä haittoja on tavallaan just se, että et ku sitä sukua on muualla. Ja heitä ei sitten nää samalla tavalla ku tavallisesti näkis niiku samassa maassa asuvia sukulaisia. (Ada)

On ihan kiva lähtee sitte sinne käymään aina välillä ja tietää, että hekin haluais kyllä hirveesti tulla tänne tutustumaan meihin, mutta se on hankalaa. (Lisa)

Kalliiden lentolippujen ja pitkien etäisyyksien takia he eivät voineet matkustaa säännöllisesti tapaamaan sukulaisiaan. Näiden syiden vuoksi ulkomaiset sukulaiset eivät myöskään pystyneet matkustamaan tapaamaan haastateltavien perheitä Suomeen.

Silloin ku mä käyn siellä ja isä asuu siellä edelleen, niin siihen tietysti pidän yhteyttä nin paljon ku ehtii ja pystyy. Mut on siellä tosi niiku rakkaita ihmisiä. Haluais niiku enemmän nähä heitä, mut se on vaa, ku liput on kalliit sinne, eihän siellä pääse käymään ku kerran kaks vuodessa. Se on vähän noi etäisyydet aina sellaisia hankalia. (Marietta)

Toisena yhteydenpidon esteenä pidettiin *kielimuuria*. Kommunikointi ja yhteydenpito ulkomaalaisten sukulaisten kanssa saattoi olla haasteellista, varsinkin haastateltaville, jotka eivät olleet oppineet ulkomaalaistaustaisen vanhemman kotimaankieltä. Aineistoista ilmeni, että tutkittavat, jotka olivat asuneet toisessa maassa, pitivät itse henkilökohtaisesti enemmän yhteyttä ulkomaisiin sukulaisiinsa ja kävivät säännöllisesti heitä tapaamassa kuin henkilöt, jotka eivät olleet asuneet ulkomaalaistaustaisen vanhempansa kotimaassa. Ulkomailla syntyneiden oli helppoa olla yhteydessä ulkomaalaisiin sukulaisiin, kun kommunikointi onnistui samalla kielellä. Saman ikäisiin serkkuihin ja ystäviin pidettiin enemmän itse yhteyttä. Ada ja Lisa kokivat yhteydenpidon esteeksi kielimuurin. Lisa kertoi kommunikoivansa sukulaisten kanssa englanniksi, sillä Filippiineillä he osaavat hyvin englantia. Mutta koki sen itselleen haasteelliseksi, jonka vuoksi ei paljoa ottanut yhteyttä ulkomaalaisiin sukulaisiin. Ada puolestaan sanoi, ettei ole laisinkaan yhteydessä ulkomaalaisiin sukulaisiin henkilökohtaisesti, sillä hän ei osannut heidän kieltään, eivätkä he osanneet englantia. Yhteydenotot tapahtuivat pääosin ulkomaalaistaustaisen vanhemman kautta. He eivät kokeneet tunteneensa hyvin kaukaisia sukulaisiaan ja yhteydenpito heihin oli satunnaista. Yhteyttä otettiin harvoin ja kuulumiset ulkomaalaisista sukulaisista saatiin lähinnä ulkomaalaistaustaisen vanhemman kautta.

Joo, ainaku käyn äidin luona niin silloin otetaan yhteyttä. Äiti on ehkä enemmänkin. Ainaku käy äitillä, ni me soitellaan sinne päin ja pari serkkua ni niitten kans on meseosotteet, niin niitten kans jotain lähetellään viestejä. (Kimi)

Niin aina saa isän kautta ne uutiset, jos on jotain jännää tapahtunu. Sitten näillä nuoremmilla serkuilla on facebookit nii sieltäkin pääsee sitten ottaa yhteyttä. Yleensä se on sen isän kautta. Joskus erityistapauksessa voi sitten soittaa vaikka tädille ja toivottaa hyvää syntymäpäivää taikka joulua. Silloin saattaa ite ottaa enemmän yhteyttä, mutta yleensä se on isän kautta taikka facebookki. (Elena)

### *Vierasperäisyys*

Kaksikulttuurisessa perheessä eläminen on ajoittain haasteellista ja vaatii sopeutumista erilaisuuteen. Vierasperäisyyttä pidettiin yhtenä monikulttuurisuuden haasteista ja se kiteytyi kulttuurishokkiin ja kiusaamiseen. Tapaan hahmottaa asioita ja yleensä elämää vaikuttaa se, missä kulttuurissa on kasvanut, sillä ajatus- ja arvomaailma syntyy aina vuorovaikutuksessa elinympäristön kanssa. Uudet kokemukset toisista kulttuureista suodattuvat oman maailmankatsomuksen ja arvojärjestyksen pohjalta. Näitä perittyjä kulttuuritekijöitä kannetaan aina mukana. Monet perityt tavat, merkit ja merkitykset oh-

jaavat tiedostamatta sosiaalista kanssakäymistä ja auttavat orientoitumaan jokapäiväiseen elämään. Niiden kadottaminen muutettaessa toiseen kulttuuriin on kulttuurishokki – omat ajattelu- ja käyttäytymismallit eivät yhtäkkiä toimikaan, joten niitä täytyy muokata uudelleen. (Oksi-Walter 2004, 23.) Tutkimukseen osallistuneet henkilöt, jotka olivat asuneet ulkomailla lapsuuden ja nuoruutensa kokivat *kulttuurishokin* muuttaessaan Suomeen. He kokivat kahden kulttuurin välissä elämisen jatkuvana identiteettineuvotte-luna siitä, missä määrin sopeutua suomalaiseen kulttuuriin ja missä määrin sopeutua toiseen perheessä vallitsevaan kulttuuriin. He ovat käyneet omalla tavallaan läpi sopeutumistaan kumpaankin kulttuuriin. Elenan ja Marietan muutto Suomeen on antanut uuden aspektin katsoa elämää ja muuttanut heidän maailmankatsomustaan sekä vahvistanut heitä ihmisenä sekä pistänyt heidän pohtimaan omaa monikulttuurista identiteettiä. Sopeutuminen Suomeen vei hetken aikaa, eikä sujunut ongelmitta, sillä piti opetella kieli, uudet tavat toimia ja hankkia uusia ystäviä. Omaa suomalaisille vierasta käytöstä joutui selittelemään ja samalla huomasi itse, kuinka oma käytös poikkeaa suomalaisesta.

Se ehkä ku tuli Suomeen kuustoista vuotiaana. Se on ehkä vahvistanut aika paljon, ku joutui tulemaan ihan tavallaan uuteen maailmaan. Ku äiti oli suomalainen, nii olihan siinä oppinu sen suomalaisen elämisen kans siellä Kreikassa. Siellä oli niitä suomalaisia siellä Kreikassakin, mutta sitten, ku tulee eri maahan yhtäkkiä kuustoista vuotiaana ja joutuu niiku tavallaan rakentamaan oman elämänsä alusta lähtien. Ei oo niiku mittään tuttua enää ja ihmiset ihan erilaisia, ei kettään tuttuja ja sitten niiku osas sen elämän rakentaa niiku pikkuhiljaa uusiks ja aloittamaan niiku koulut täällä Suomessa myös. Kreikan kielestä vaihtamaan suomeen (...) Siinä oli se opettelu ja kaikki ja ehkä se se on sitten muokannu tai vahvistanut siinä, että on joutunut käymään sen läpi, että on ihan niiku hypänny toiseen maailmaan siinä yhtäkkiä (...) Suomessa ihmiset ei puhu paljon mittään ja saanko mä koskettaa ihmistä vai, saako sitä edes halata, jos tekee mieli. ku oli tottunu siihen, että Kreikassa sai kosketella, kun puhu ihmisen kanssa, ja käyttää käsiä niin pois päin. Tuntu niiku täällä [Suomessa] ihmiset niiku heti alkoi paheksimaan sitä, ku teki niin. Alussa ainakin jotkut tuli sanomaan niiku miksä näin teet, miksä kosketat. Tuli sellanen niiku anteeks, emmä niiku pahalla sitä tee mä oon vaan tottunu tähän. (Marietta)

Asettuminen toiseen maahan ei ole helppoa. Varsinkin Elena koki Suomeen asettumisen haastavana ja hän vastusti muuttoa. Lapsena hän koki Suomeen muuttaessa, ettei olisi halunnut olla suomalainen, sillä hänet pakotettiin Suomeen asumaan ja näki suomalaisuudessa ja suomalaisessa kulttuurissa enemmän huonoja puolia ja kaipasi takaisin Kreikkaan ystäviensä ja sukulaistensa luokse. Hän kuitenkin koki sopeutumista autta-van, että hän oli sen verran nuori, että hyväksyi asian helpommin ja sopeutuminen uu-teen ympäristöön oli helpompaa verrattuna hänen teini-ikäiseen isosiskoonsa. Lisäksi

hän kertoi päässeensä turvalliseen luokkaan, missä oli muitakin ulkomaalaisia lapsia ja saavansa ystäviä sitä kautta. Iän myötä negatiivisuus suomalaisuutta kohtaan hälveni ja hän osasi nähdä siinä hyvät puolet.

Mä en olisi halunnut jäädä tänne [Suomeen]. Mä halusin takas. Se oli vähä niiku mitä mun isosiskolla silloin oli, mutta vähän lievempi. Mun sisko olikin teini. Sen mä muistan, että mä halusin pois. Mut mua autto ainakin hirveesti se, että mä olin neljännellä ja mä olin pieni ja mä sain kavereita, jotka heti otti vastaan ja ei ollut yksinäistä missään kohtaan. Se autto (...) Ja sit ei ollu sellaista vaikeeta teinivuotta murrosikä, että se olis ollu niin vaikeeta. Pienenä vielä hyväksyy ja oppii kaiken niin helpommin (...) Ehkä se suomalaisuus silloin murrosiässä häiritsti. Mutta siitäkin ku kasvo, niin huomaa ne hyvät puolet siitä eikä niitä huonoja enää. Eikä sillai enää halua edes ajatella. Eikä niissä oo enää mitään huonoja puolia. Se vaan on niin. (Elena)

Kulttuurishokit eivät loppuneet Suomeen muuttoon, vaan ulkomailla syntyneet haastateltavat mainitsivat kokevansa kulttuurishokin joka kerta käydessään tapaamassa ulkomaalaisia sukulaisiaan synnyinmaassaan sekä palatessaan takaisin Suomeen. Tämä tapahtui joka kerta, vaikka he tiesivät, miten kummassakin maassa toimitaan ja mikä heitä perillä odottaa. He perustelivat kulttuurishokin kokemista sillä, että suomalainen ja kreikkalainen kulttuuri ja elämäntavat poikkeavat niin paljon toisistaan, joten tottuminen erilaiseen ympäristöön vie joka kerta aikaa. Vierasta oli kulttuuristen käyttäytymissääntöjen muuttaminen yllättäen ja niihin sopeutumisen. Ristiriitaisuus voi korostua siten, että suomalaisuuden kokeminen Kreikassa voikin olla ajoittain vaikeaa tai toisinpäin. Haastateltava tunsi olevansa kreikkalainen Suomessa ja suomalainen Kreikassa. Kaksikulttuurisuus vuorottelee taas positiivisesti silloin kun haastateltu kokee olevansa kreikkalainen Kreikassa ja suomalainen Suomessa. Kulttuurishokista toipuminen vei muutamasta päivästä muutamaan viikkoon riippuen siitä, miten kauan oli toisessa maassa ollut.

Aina tulee kulttuurishokki, jos vaihtaa maata (...) Se on just sillai, että mitä pidemmän aikaa on siitä, kun on ollu viimeksi jossain, niin sitä on vaikeampi siten päästä mukaan siihen elämään. Vaikka pitää ajatuksesta, että on siellä hirveen tyytyväinen ja onnellinen, että on päässyt tapaamaan sukulaisia ja ystäviä. Se kuitenkin tuntuu aluksi oudolta ja vieraalta ja hassulta (...) Aluksi kulttuurisokki on kova, kun menee toiseen maahan. Kaipaa sitä toista maata enemmän, mutta kyllä siihen tottuu. Pitää vain sitä yhteyttä ja pitää mielessä ja tietää kuitenkin, että ne on siellä, eikä ne mihinkään mee (...) Aina tulee sitten se seuraava kerta, että sä näet niitä, että ei se oo itessään nii. (Elena)



Ulkomailla syntyneet haastateltavat kertoivat kulttuurishokin näyttäytyvän lähinnä ihmisten erilaisissa tavoissa toimia ja olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

No, just kun menee, tulee Suomeen pitkän tauon jälkeen, niin suomalaiset on hirveen hiljasia ja juo paljon ja on kännissä ja täällä on kylmä ja pimeätä ja kukaan ei sano moi ja kaikki on niin no masentuneita. Ja sit taas, ku menee Kreikkaan, kaikki on hirveetä kaaosta, kaikki kiljuu, huutaa ja tönii. Se on just semmosta, se on shokki aina. Kuitenkin niin, kyl sä tiedät, mihin sä meet, mutta se on aina kuitenkin semmonen niiku. Kunnes taas tottuu, että se on sitä toista. (Elena)

Suomessa syntyneet haastateltavat eivät kertoneet kokevansa kulttuurishokkia, vaikka kävivätkin silloin tällöin tapaamassa ulkomaalaisia sukulaisiaan.

Kaksikulttuurisissa perheissä kohdataan usein *kiusaamista* ja rasismia. Tämän vuoksi lapsuudessa ja nuoruudessa monikulttuurisuus koettiin kielteisenä kokemuksena. Haastateltavat kertoivat erottuvansa valtaväestöstä ulkonäkönsä, vierasperäisen nimen ja erilaisuuden vuoksi. Haastateltavat kertoivat, että he olivat joutuneet kiusatuiksi päiväkodissa ja koulussa erilaisen ulkonäön ja vierasperäisen nimen vuoksi. Kimille erilaisuus oli jokapäiväinen asia vielä aikuisenakin. Jo lapsuudessa hän oli kokenut olevansa erilainen ja häntä oli sen vuoksi kiusattu.

Teini-iässä joskus mua kiusattiin. Pienempänä lapsena oon kokenut erilaisuutta muihin verrattuna. Mutta kyllä niistä sitten pääsee niiku yli. Mutta kiusaaminen on varmaan se, jossa se tulee selviten esille (...) Jonkun verran mua on kiusattu. Pääpointtina siinä kiusaamisessa oli nimenomaan erilaisuus ja poikkeava ulkonäkö (...)Varmaan joka päivä koen itseni erilaiseksi. Mut ei ne haittaa sillalaila, ku siihen tottuu sitten loppujen lopuksi. (Kimi)

Tavallaan tunnistettiin se erilaisuus, ehkä se sukunimi, mikä on kreikaksi, ni monilla on ollut ennakkoluuloja sen suhteen. Kaikilla, ei nyt enää. Mä osaan itekin niiku tavallaan, että mulla ei oo mitään väliä niiku sillä, että ihmiset ajattelee mitä tahansa. (Marietta)

Muutamit haastateltavista kertoivat kiusaamisen kohdistuneen myös heidän perheenjäseniinsä, veljiin ja ulkomaalaistaustaiseen vanhempaan. Kimi ja Lisa kertoivat ulkomaalaistaustaisen vanhempansa kokeneen syrjintää ja työpaikkakiusaamista. Tämä oli vakavaa ja vaikutti myös tutkittavien elämään. Varsinkin jos vanhemman ulkonäkö poikkeaa länsimaalaisesta, kokee hän kiusaamista ja syrjintää helpommin kuin henkilö, jonka ulkonäkö muistuttaa eurooppalaista. Lapsuudessa perhetaustaa hävettiin ja sitä

yritettiin peitellä. Kimi ja Lisa kertoivat, että heitä tai heidän muita perheen jäseniä oli kiusattu pääasiallisesti erilaisen ulkonäön vuoksi. Lisa totesi, että heidän ulkomaalais-taustainen vanhempansa oli kokenut syrjintää ja kiusaamista työpaikalla, mutta ei ollut siitä tietoinen lapsuudessa, kun äiti oli peitellyt sitä. Myöhemmin aikuisena hän oli ymmärtänyt sen. Vanhemmat haluavat suojella lapsiaan tällaiselta tiedolta ja opettaa heitä selviämään elämässä.

Veljiä ehkä niiku kiusattu joskus pienempänä. Mua ei oo sillai, mutta sitte ku on nähnyt että se ei oo kivaa niin sillai niiku on ehkä avoimempi kaikkia kohtaan sitten (...) Ne veljet on vähä niiku joutunut sitä kiusaamista sitten kokea. Mutta mä en oo sitä kyllä kokenut, sellasta pilkkaamista, jota mun veljet koki, että nee-keri ja semmosta (...) Kyllähän meidän äiteekin on sillai työpaikoilla [kiusattu]. Et nyt on vasta aikuisiällä ehkä enemmänkin alkanu tiedostaa. Sillai, ku on juteltu kaikista jutuista niin siten niiku vasta on saanut tietää, että ei oo ihan helppoo sitten niiku mennä sinne töihin, jos ei oteta niiku kauheen kivasti vastaan. (Lisa)

Lapsuudessa koettu kiusaaminen erilaisuuden vuoksi oli kääntynyt aikuisena voimavaraksi. Tätä perusteltiin sillä, että omien kokemusten myötä pystyy itse samaistumaan kiusattuihin ja ymmärtämään heitä. Kimi piti tärkeänä, että oli itse kokenut kiusaamista, joten pystyi henkilökohtaisen koulukiusaamiskokemuksen vuoksi asettumaan aikuisena kiusatun asemaan ja olemaan myötätuntoinen. Hän koki sen myös ammatissaan tärkeänä. Lisäksi hän koki kiusaamisen vahvistaneen häntä, sillä hän uskalsi puolustaa itseään.

Erilaisuus on mun mielestä semmonen tietty koettelemus, mut kun sen yli pääsee se on ihan hyödyllinen (...) Ja sitten tää, että on kokenut kiusaamisen. Niin tietää, miltä niistä tuntuu, että osaa niiku suhtautua niihin. Tai tietää miltä se tuntuu, niin sitten tarvittaessa osaa asemoitua siihen kiusattavan asemaan. (Kimi)

Ruohion (2009, 29) tutkimuksen mukaan adoptoitujen nuorten erilainen ulkonäkö oli syy koulukiusaamiselle. Vaikka erilainen ulkonäkö lapsuudessa oli ollut kielteistä, nähtiin se aikuisena ”valttina” ja ympäristöltä koettiin saatavan positiivista palautetta. Itsensä suomalaisiksi kokevat monikulttuuriset nuoret aikuiset eivät nähneet eroavansa syntyperäisistä suomalaisista juuri muuten kuin peilikuvansa perusteella. Vaikka he tiedostivat oman erilaisuutensa valtakulttuurin edustajiin nähden, he kokivat oman erilaisuutensa myönteisenä ja luontevana asiana. Omasta tutkimuksestani sain samansuuntaisia tuloksia. Erilaisuus koettiin sekä myönteisenä että kielteisenä kokemuksena elämässä. Jokainen haastateltavista tiedosti erottuvansa valtakulttuurista, mutta kukaan heistä ei kokenut monikulttuurisuutta nykyään kielteisenä asiana. Kolme haastateltavista kertoi

erottuvansa valtaväestöstä lähinnä poikkeavan ulkonäön tai nimen vuoksi. Vaikka he tiedostivat oman eroavaisuutensa valtakulttuurin edustajiin nähden, he kokivat sen luontevana ja myönteisenä asiana elämässään.

Erilainen perhetausta on opettanut tutkimuksessa mukana olleille sitkeyttä, joka on tärkeä ominaisuus elämässä yleensäkin ja sopeutumisessa uuteen tilanteeseen. Vaikka Lisän ulkomaalaistaustaista äitiä oli kiusattu ja syrjitty työelämässä, hän silti jatkoi sinnikkäästi uuden työpaikan etsimistä. Lisa kertoi tämän opettaneen hänelle sinnikkyyttä ja pitkäjänteisyyttä yrittää elämässä vaikka vastoinkäymisiä tulisikin eteen. Lisa kertoi, että hän on hirveän vahva, mikä oli äidiltä opittua. Vanhemman sitkeydestä opittiin elämänasennetta, ettei heti kannata luovuttaa, vaan jatkaa sitkeästi yrittämistä.

No, varmaan ehkä sitkeeks oon tullu. Tai siis sillai, että ku äitikin on sitä kiusaamista tosin kohdannut niin silti vaan niiku kyllä toista työpaikkaa sitten haetaan, vaikka toinen paikka ei tunnu hyvälle. Semmosta niiku yrittämistä, ku ei luovuteta. Et semmosta piirrettä vois ainakin sanoa olisin siltä äidiltä oppinut. (Lisa)

Kiusaaminen on opettanut kohtelemaan ihmisiä hyväksyvämmiin sekä olemaan avoimempi erilaisuutta kohtaan.

No, se varmaan vaikuttaa siinä mielessä, että on veljiä ehkä niiku kiusattu joskus pienempänä. Mua ei oo sillai, mutta sitte ku on nähnyt että se ei oo kivaa niin sillai niiku on ehkä avoimempi kaikkia muita ihmisiä kohtaan sitten. (Lisa)

Haastateltavat painottivat, että vuosien varrella negatiiviset kokemukset ovat kääntyneet voimavaraksi, vaikeuksien kautta monikulttuurisuus oli kääntynyt elämän vahvuudeksi. Tästä seurauksena oli, että aikuisena monikulttuurinen tausta nähtiin hyötynä ja elämää opettavana kokemuksena, mitä kaikki eivät saa kokea. Valtaväestöstä poikkeaminen pitää vain ensin hyväksyä ja ymmärtää se elämää kantavana voimana. Tämä tapahtui haastateltavien mukaan iän myötä. Erilaisuutta pidettiin koettelemuksena, mutta kun siitä pääsee ylitse, niin se on voimavara ja rikkaus elämässä.

**Taulukko 3** Kahden kulttuurin välissä sosiaalistuminen

Kaksikulttuuriseen perheeseen sosiaalistuminen			
Kaksikulttuurisessa perheessä sosiaalistumisen myönteisiä puolia	Sosiaalinen kompetenssi	Monikulttuuriset verkostot	
		Kommunikatiiviset hyödyt	Kaksikielisyys
			Kulttuurisen viestinnän tunnistaminen
	Monikulttuurinen kompetenssi	Maailmankatsomuksen avartuminen	Avarakatseisuus
			Suvaitsevaisuus
			Perspektiivin vaihtokyky
		Kulttuurien tuntemus	Oma kiinnostus kulttuureista
			Matkustaminen
Kaksikulttuurisessa perheessä sosiaalistumisen haasteita	Yhteydenpidon esteet	Pitkät välimatkat	Sukulaisten tapaaminen harvoin
			Kalliit matkakustannukset
		Kielimuuri	
	Vierasperäisyys	Kulttuurishokki	
		Kiusaaminen	Ulkonäkö ja vierasperäinen nimi
			Erilaisuus

## 7 TULKINTOJA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tutkimuksen tavoitteena oli tunnistaa kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneiden nuorten aikuisten kokemuksia kasvustaan perheessä. Tutkimuksessa selvitettiin, millaisia merkityksiä kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneet nuoret aikuiset luovat monikulttuurisesta perhetaustastaan ja monikulttuurisuudesta, miten monikulttuurisuus ilmenee heidän elämässään ja millaisia hyötyjä ja haasteita on kasvaa kaksikulttuurisessa perheessä. Tutkimus on ajankohtainen, sillä Suomessa monikulttuuristen lasten ja perheiden määrä on kasvanut ja kasvaa tulevaisuudessa.

## 7.1 Monikulttuurinen perhetausta rikkautena

Tutkimusta aloittaessani oletuksena oli, että kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneet henkilöt olisivat pohtineet syvällisesti monikulttuurisuuden merkitystä ja olisivat tietoisia perheessä vaikuttavien kahden kulttuurin vaikutuksesta elämäänsä. Tutkimus kuitenkin osoitti, että osa tutkittavista ei tunnistanut perheen kummankin kulttuurin vaikutusta elämäänsä tai he eivät olleet sitä tietoisesti pohtineet. Kahden kulttuurin välissä eläminen koettiin itsestäänselvänä. Tutkimusaiheen haastavuus ja itsestäänselvyys näkyi haastattelutilanteissa, sillä haastateltavat pitivät haastattelukysymyksiä vaikeina. Haastattelussa kaksikulttuurisilta nuorilta aikuisilta kysyttiin, miten monikulttuurisuus ilmeni heidän elämässään. Joidenkin tutkittavien kohdalla kävi niin, että heidän käsitykset muuttuivat haastattelun aikana. Haastattelun alussa nuoret olivat sitä mieltä, ettei monikulttuurisuus vaikuta heidän elämäänsä laisinkaan. Myöhemmin samat nuoret toivat ilmi haastattelussa kulttuurisia tekijöitä, jotka heidän elämässään. Voidaan olettaa, että haastattelu toimi tiedostusprosessina; se, mitä haastateltava ei tiedostanut haastattelun alussa, nousi tietoisuuteen haastattelun kuluessa. Yhtenä syynä tähän voidaan aineiston perusteella tulkita olevan se, että sosiaalistuminen kahteen kulttuuriin oli piiloista ja tiedostamatonta. Tutkimustulokset osoittivat, että kahden kulttuurin välissä elämistä pidettiin itsestään selvänä, johon oli kasvanut lapsesta asti. Tutkittaville oli kehittynyt monikulttuurista tietoisuutta ja taitotietoa, mutta ne tuntuivat olevan niin syvällä identiteetissä, että kaikki haastateltavat eivät tietoisesti tunnistanee, miten ne vaikuttavat omiin ajatuksiin, maailmankatsomukseen sekä elämäntapoihin.

Tutkimustulosten mukaan perheessä vaikuttavat kulttuurit näkyvät kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneiden nuorten aikuisten elämässä ja perheessä monella tavalla. Kulttuuri jaetaan näkymättömiin ja näkyviin osiin. Näkyvät osat ovat sellaisia, joita voidaan välittää eteenpäin ja ne tunnistetaan. Kun taas kulttuurin näkymättömän osan ymmärtäminen vaatii siihen kasvamista lapsuudesta lähtien. (Salo-Lee 1998, 7; Salminen & Poutanen 1996, 8-9.) Tässä tutkimuksessa painotettiin niistä kulttuurin vaikutuksista elämään, jotka olivat näkyviä tai siirrettävissä. Monikulttuurisuus paljastui haastateltavien arkipäiväisissä asioissa esimerkiksi ruokailutottumuksissa, sisutuksessa ja juhlapyhien vietossa. Monikulttuurisen perhetaustan korostettiin myös suuntaavan elämänvalintoja, kuten koulutusalan valintaa ja kansainvälisille työmarkkinoille hakeutumista.

Huomioin arvoista tutkimuksessa oli, että lapsuudessa koetut kielteiset kokemukset kaksikulttuurisesta perhetaustasta ovat kääntyneet iän myötä vahvuudeksi. Tutkittavien arvostus monikulttuurista taustaa sekä erilaisuutta kohtaan oli kasvanut iän, elämäkokemuksen ja ymmärryksen myötä. Sen merkitys elämässä korostui ja sitä pidettiin tärkeänä osana elämäkatsomusta. Aikuisena oli ymmärretty, millainen voimavara erilaisuus ja monikulttuurinen perhetausta ovat itselle. Kun taas lapsuudessa ja nuoruudessa se oli osalle haastateltavalle rankkakin kokemus, sillä nuoruudessa oman identiteetin muodostaminen kahden kulttuurin välillä oli jatkuvaa identiteettineuvottelua siitä, missä määrin sopeutua suomalaiseen ja perheessä vaikuttavaan toiseen kulttuuriin. Toinen syy, miksi monikulttuurista perhetaustaa ei arvostettu lapsuudessa, johtui kiusaamisesta, jota sekä osa haastateltavista oli itse kokenut tai heidän ulkomaalaistaustainen vanhempi oli kokenut. Omaa taustaa yritettiin salata lapsuudessa. Tätä tulosta myötäilee Jaakkolan (1994, 140–141) tekemä tutkimus, jonka mukaan omaa erilaisuuttaan ja etnistä taustaa saatetaan hävetä ja se yritetään salata ystäviltä sekä ympäristöltä ja toista äidinkieltä voidaan hävetä, joten monikulttuurisen nuoren pyrkimyksenä saattaa olla herättää mahdollisimman vähän huomiota muiden seurassa.

Tutkimuksessa saatujen tulosten perusteella voidaan todeta kaksikulttuurisissa perheissä kasvaneiden nuorten aikuisten pitävän monikulttuurista perhetaustaansa rikkautena ja sitä oltiin ylpeitä. Monikulttuurinen tausta tarjoaa rikkaan ja positiivisen kasvuympäristön sekä erilaisia mahdollisuuksia myös tulevaisuudessa, kuten työllistymisen toisessa maassa. Merkittävänä pidettiin mahdollisuutta pienestä pitäen tutustua kahteen kulttuuriin ja kielten oppimista. Näin ollen heillä on hyvät eväät vuorovaikutukseen eri kulttuureita edustavien ihmisten kanssa. Näitä voidaan pitää myös hyödyllisinä kompetensseina tulevaisuudessa työelämässä. Lisäksi tutkittavat painottivat erilaista taustaa, joka poikkeaa muiden suomalaisten nuorten taustasta. Tämä tutkimustulos on yhden mukainen Rastas (2007, 31) saamien tutkimustulosten kanssa. Hänen mukaansa henkilö, jolla on transnationaalit juuret, eli hänellä on siteitä kahteen eri kulttuuriin, on myös parhaassa tapauksessa koko yhteiskuntaa rikastuttava voima. Hänellä on arvokasta sosiaalista ja kulttuurista pääomaa, jota ”tavallisella” suomalaisella ei ole.

Tärkeää on myös huomioida, että nykyajan lapsilla ja nuorilla on yhteiskunnan monikulttuuristumiseen liittyvää kokemusta, ja sen myötä myös näihin liittyviä tietoa ja tarvittavia taitoja enemmän kuin omilla vanhemmillaan tai aikuisilla yleensä. Tämän

vuoksi monikulttuurisessa avioliitossa syntyneiden lasten lapsuus on erilainen kuin heidän vanhempien lapsuus sekä kokemuksena että sosiaalisena rakenteena (Rastas 2007, 53). Tämä saattaa aiheuttaa lasten ja vanhempien välille ristiriitaa, sillä monikulttuurisessa perheessä elävillä lapsilla on erilaiset lapsuusmuistot ja –kokemukset kuin heidän vanhemmillaan (Tikka 2004, 7). Tärkeää monikulttuurisessa perheessä olisikin, että vanhempien kulttuurit näkyisivät lapsen elämässä luonnollisella ja positiivisella tavalla, eikä lapsen tulisi joutua valitsemaan kulttuurien välillä isän tai äidin pyynnöstä. Tärkeintä on, että vanhemmat tarjoavat myönteisiä kokemuksia omista kulttuureistaan. Kokemukset auttavat lasta ymmärtämään juuriaan ja antavat lapselle ylpeyden aiheita. Kaksikulttuurisen lapsen vanhemman tulisi auttaa lastaan käsittelemään myös erilaisuutta.

## **7.2 Kaksikulttuurinen perhe myönteisenä ja haasteellisena sosialisatioympäristönä**

Tutkimustulokset osoittivat henkilöiden, jotka olivat syntyneet ja asuneet lapsuuden ulkomailla ulkomaalaistaustaisen vanhempansa kotimaassa, pohtineen monikulttuurisuutta ja monikulttuurista identiteettiään paljon enemmän ja syvällisemmin verrattuna kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneisiin nuoriin aikuisiin, jotka olivat syntyneet Suomessa. Tämän perustella vastaajat jaettiin kahteen ryhmään: heihin, jotka kokivat itsensä täysin suomalaisiksi sekä heihin, jotka eivät halunneet määritellä itseään kansallisuuden kautta, vaan painottivat elävänsä kahden kulttuurin välimaastossa.

Ensimmäisen ryhmään kuuluvia kutsun Suomessa kasvaneiksi haastateltaviksi. Tutkimustulokset osoittivat, että elämänsä Suomessa asuneet tunsivat kunnolla vain perheensä dominoivan kulttuuriin, mikä oli valtaväestön edustama kulttuuri. He eivät tunteneet molempien maiden kulttuurisia tapoja samalla lailla, vaan olivat omaksuneet valtakulttuurin arvot, tavat ja perinteet. He eivät tunteneet kummankin kulttuurin sisältöjä tasapuolisesti, jotta olisivat pystyneet arvioimaan ja vertailemaan niitä keskenään. He perustivat näkemyksensä ulkomaalaistaustaisen vanhempansa kulttuurista vanhempansa kertomuksiin ja näkemyksiin heidän synnyinmaassaan vallitsevasta elämästä sekä omiin kokemuksiin, kun olivat ulkomailla vierailleet sukulaistensa luona. Tutkimus tulosten valossa voidaan todeta, ettei heidän ulkomaalaistaustainen vanhempi ollut tuonut omaa

kulttuuriaan juuri laisinkaan perheen arkeen. He eivät kokeneet erottuvansa tyypillisistä syntyperäisistä suomalaisista juuri lainkaan, muuta kuin poikkeavan nimen tai ulkonäön kautta. Eivätkä he olleet pohtineet monikulttuurisuutta, perheessä vallitsevien kahden kulttuurin vaikutusta elämäänsä tai kyseenalaistaneet alkuperäänsä. Suomessa kasvaneet tutkittavat kokivat sosiaalistuneensa täysin suomalaiseen kulttuuriin. Tämä johtui siitä, että heillä ei ollut henkilökohtaista kosketuspintaa perheen toiseen kulttuuriin tai sitä edustaviin henkilöihin. Nämä tutkimustulokset ovat yhdenmukaisia Lewisin ja Ford-Robertsonin (2007) saamien tutkimustuloksien kanssa. He löysivät sekä sisäisiä että ulkoisia paineita, joita perheeseen ja lapsen kasvatukseen kohdistuu. Sisäisillä paineilla tarkoitetaan sitä, ettei lasta ole tutustutettu kummankin vanhemman kulttuuriin tai hänellä on kokemusta vain toisesta kulttuurista, joka perheessä vallitsee. Ulkoisia paineita asettaa puolestaan yhteiskunta ja organisaatiot, jotka pakottavat vanhemmat ja lapset valitsemaan vain toisen kulttuurin. (Yancey & Lewis 2009, 72.)

Ulkomailla syntyneet kokivat myös sosiaalistuneensa kotimaansa kulttuuriin ja tunsivat sen vahvemmin omaksensa. Eroavaisuutena Suomessa syntyneisiin tutkittaviin voidaan pitää heidän muuttoa Suomeen, mikä sai heidät pohtimaan kummankin kulttuurin vaikutusta heidän elämään. He kokivat elämisen kahden kulttuurin välissä jatkuvana identiteettineuvotteluna siitä, missä määrin omaksua suomalaista kulttuuria ja missä määrin omaksua ulkomaalaistaustaisen vanhemman kulttuurin ominaispiirteitä. Tutkimustulokset osoittivat, että ulkomailla syntyneet haastateltavat pystyivät selkeästi erottamaan perheessä vallitsevien kahden kulttuurin piirteitä toisistaan ja kokivat kaksikulttuurisuuden syvällisemmin osaksi itseään. He kokivat edustavansa perheen molempia kulttuureja ja painottivat, että elivät kahden kulttuurin välimaastossa.

Monissa tutkimuksissa on selvitetty, että monikulttuurisessa perheessä kasvaneet lapset muodostavat oman kulttuurin, jota kutsutaan kolmanneksi kulttuuriksi (Lähteenmäki 2004, 67; Tikka 2004, 16). Tässä tutkimuksessa Suomessa syntyneet haastateltavat eivät kokeneet muodostavansa kolmatta kulttuuria, koska kokivat itsensä täysin suomalaisiksi, eivätkä he tunnistaneet tietoisesti itsessään toisen kulttuurin vaikutusta. Ulkomailla syntyneet puolestaan olivat muodostaneet itselleen kolmannen kulttuuriin. Tätä voidaan perustella sillä, että he kertoivat elävänsä kulttuurien välimaastossa ja poimineensa kummastakin kulttuurista itselleen piirteet, jotka sopivat heidän identiteettiin ja elämään



parhaiten. He tunsivat olevansa kummankin perheessä vallitsevan kulttuurin edustajia, jotka olivat oppineet taitoja ja piirteitä molemmista perheen kulttuureista.

Tutkimustulosten valossa voidaan todeta, että kaksikulttuurinen perhe sosialisatioympäristönä oli sekä myönteinen että haasteellinen. Monikulttuurinen perhe tuottaa erilaisia kulttuurisia kompetensseja, jotka ovat nykypäivänä arvokkaita. Nämä tulevat ikään kuin monikulttuurisessa perheessä kasvamisen sivutuotteena. Kaksikulttuuriset nuoret aikuiset kokivat monikulttuurisuuden tuovan mukanaan rikkautta ja henkistä pääomaa elämään sekä rikastuttavan sosiaalisia vuorovaikutustaitoja. Tärkeiksi monikulttuurisuuden tuomien ominaisuuksien korostettiin olevan avarakatseisuus ja avoimuus elämää kohtaan. Erilaiset kulttuuriset viittekehukset antavat rikkaan mahdollisuuden katsoa elämää eri näkökulmista ja ymmärtää myös erilaisuutta.

Tutkimustulosten valossa voidaan todeta kaksikulttuurisen perhetaustan myötä henkilöistä kehittyneen suvaitsevampia ja hyväksyvämpiä erilaisuutta kohtaan. Monikulttuurinen tausta auttaa ymmärtämään sekä hyväksymään paremmin erilaisuutta ja valtaväestöstä poikkeavia ihmisiä sekä olemaan ennakkoluulottomampia muita ihmisiä kohtaan. Monikulttuurinen elämännäkemyks helpotti tulemista toimeen toisesta kulttuurista tulleiden ihmisten kanssa. Tuntiessa toisen kulttuurin edustaman henkilön kulttuurille ominaiset piirteet, on helpompi kommunikoida toisen kulttuurin edustajan kanssa. Tällaiset kulttuuriset tiedot ja taidot helpottivat kommunikointia ja toisten ymmärtämistä ja hyväksymistä. Kaksikielisyys koettiin myös yhdeksi monikulttuurisessa perheessä kasvamisen hyödyksi. Myös Schwartzin (1998, 6) sai vastaavanlaisia tuloksia tutkiessaan monikulttuurisessa perheessä kasvaneita henkilöitä. Hän toteaa monikulttuurisessa perheessä kasvaneiden henkilöiden hyötyvän usein omista juuristaan ja perheen perinteistä. Vanhemmat antavat heille yksikulttuurista lasta laajemman kulttuurisen kasvatuksen sekä tietämyksen ja monipuolisen näkemyksen maailmasta. He hyväksyvät paremmin rotujen välisiä eroja, heidän kielelliset taipumuksensa kehittyvät ja he arvostavat vähemmistö ryhmien kulttuureja. Lisäksi monikulttuuriset henkilöt pystyvät usein tunnistamaan tilanteessa monia näkökulmia siinä, missä monet ihmiset näkevät vain yhden näkökulman ja pystyvät näkemään ongelmatilanteissa kummatkin näkökulmat. Tutkimustulokset myötäilevät myös Rotheramin ja Phinneyn (1987) tutkimuksessa saamia tuloksia, joiden mukaan kahdessa kulttuurissa kasvaneet lapset omaavat enemmän kog-

niitivista joustavuutta, luovuutta ja sopeutuvuutta sekä hallitsevat roolinvaihtokykyä kuin yhdessä kulttuurissa kasvaneet.

Haasteina puolestaan pidettiin harvoja yhteydenottoja ulkomaalaistaustaisiin sukulaisiin, pitkiä välimatkoja Suomen ja ulkomaalaisten sukulaisten välillä ja kielimuuria kommunikoidessa ulkomaalaistaustaisten sukulaisten kanssa. Myös kiusaaminen ja syrjintä mainittiin haasteiksi, joita kaksikulttuurisessa perheessä kohdataan. Teknologian kehityksen aikana voisi olettaa, että yhteydenpito toisessa maassa asuviin sukulaisiin olisi helppoa, mutta aineistosta ilmeni, ettei näin aina ole, sillä varsinkaan vanhemmilla sukulaisilla ei ole käytössään tietokoneita tai Internetiä.

Tutkimus osoitti, että kokemus kaksikulttuurisesta perheestä sai enemmän ulottuvuutta ja syvyyttä, mitä enemmän oli tekemisissä ulkomailla asuvien sukulaisten ja ystävien kanssa. Tutkimustulosten mukaan ulkomailla syntyneet ja Suomessa asuneet haastateltavat kokivat suhteet ulkomaalaisiin sukulaisiin eritavalla. Ulkomailla syntyneiden haastateltavat kuvasivat, että heillä on vahva side synnyinmaahansa ja sen kulttuuriin, koska muistot sieltä ovat vahvat ja he ovat tekemisissä sukunsa ja ystävien kanssa tiiviisti. Suomessa syntyneet haastateltavat puolestaan eivät olleet juuri lainkaan tekemisissä ulkomaalaisten sukulaistensa kanssa, mutta pitivät yhteydenpitoa ulkomaalaisiin sukulaisiin tärkeänä, vaikka kaikki eivät heidän kanssaan läheisiä olleetkaan.

Tämän tutkimuksen mukaan Suomessa koko elämänsä asuneet kokivat, etteivät heidän ulkomaalaistaustainen vanhempansa perheen arjessa ole tuonut esille synnyinmaansa kulttuuria. Tämä herättää, miettimään, ovatko vanhemmat pyrkineet välittämään tietoisesti lapsilleen omaa kulttuuriaan siinä onnistumatta. Tikan (2004, 35) näkemyksen mukaan ulkomaalaistaustaiset vanhemmat haluavat antaa lapsilleen saman minkä he ovat itse kokeneet tai saaneet omilta vanhemmiltaan. Tällainen kulttuurin siirtäminen saattaa katketa, kun muutetaan ulkomaille. Yhtenä syynä ulkomaalaistaustaisen vanhemman kulttuuriperinteen siirtämisen katkeamiseen saattaa olla Tikan mukaan se, että perheen vähemmistökulttuurin edustaja ei välttämättä pysty välittämään lapsilleen omaksumiaan kulttuuriperinteitä asuessaan ulkomailla, sillä hän ei saa kulttuurisesta ympäristöstä tukea kasvatusajatuksilleen. Oma tutkimukseni tukee tätä näkemystä. Perheessä vallitsevan vähemmistökulttuurin tapojen ja piirteiden ylläpitämisessä suurta roolia näyttölee ulkomaalaistaustainen vanhempi. Tämä tutkimus osoitti, että toisen kulttuurin välitty-

minen täytyy olla melko suunnitelmallista ja tietoista, jotta lapsi voi omaksua molemmat puolet kulttuuritaustastaan yhtä vahvoina ja samanarvoisina. Tutkimustulosten valossa voidaan myös todeta, että kahden kulttuurin välinen integraatio onnistui pelkääntään heiltä, jotka olivat asuneet perheen edustamissa molemmissa maissa ja kulttuureissa.

Tutkimuksessa saatujen tulosten perusteella voidaan tulkita, ettei sosiaalistumisessa kaksikulttuurisessa perheessä näytä olevan radikaalia eroa verrattuna sosiaalistumiseen yksikulttuurisessa perheessä. Kaksikulttuurisessa perheessä varttuneet nuoret aikuiset kokevat omaksuneensa paremmin sen kulttuurin, jossa olivat syntyneet ja kasvaneet lapsuutensa. Perheen asuinmaa dominoi vahvasti siihen, mitä kulttuuria perheen ja itsensä koettiin edustavan. Poikkeus tapahtuu silloin kun kaksikulttuurisessa perheessä elävä henkilö muuttaa toiseen maahan, jolloin hän tulee tietoisiksi kulttuurisista eroavaisuuksista ja hänen täytyy sopeutua uuteen kulttuuriin ja maahan.

Vastaavanlaista tutkimusta ei Suomessa ole ennen toteutettu, joten tämä tutkimus paikkaa tutkimuskentällä ollutta aukkoa. Kaksikulttuuristen perheiden nuorten aikuisten tutkiminen on suhteellisen vähäistä, ja siksi tämä tutkimus antaa uutta hyödyllistä tietoa kaksikulttuuristen nuorten kulttuurisesta sosialisatiosta. Tutkimuksella on annettavaa kaksikulttuurisille perheille ja monikulttuurisessa avioliitossa eläville henkilöille, jotka arjessaan kohtaavat monikulttuurisuuden tuomia haasteita. Tutkimus auttaa vanhempia ymmärtämään, millaisia kokemuksia heidän lapsillaan saattaa olla kasvamisesta kahden kulttuurin välissä. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää myös työelämän kontekstissa, sillä monikulttuurisen perhetaustan tuomat kompetenssit, kuten kielitaito, kommunikointitaito ulkomaalaisten kanssa sekä erilaisuuden kunnioittaminen ovat arvostettuja työelämässä.

Kaksikulttuuristen perheiden määrän kasvaessa niistä tarvitaan lisätietoa. Tämä tutkimus auttaa luomaan uutta ymmärrystä siitä lasten kokemuksista ja käsityksistä monikulttuurisuudesta ja elämisestä kaksikulttuurisessa perheessä. Tätä voidaan käyttää hyödyksi opettaessa ja kasvattaessa monikulttuurisia lapsia. Tutkimuksella on annettavaa opetus- ja kasvatusalan ammattilaisille sekä myös muillekin tieteenaloille, joissa ollaan kiinnostuneita kaksikulttuuristen perheiden elämästä. Päiväkotien ja koulujen kasvatus-työssä tulisi lasten monikulttuurinen kotitausta ottaa esiin voimavarana ja suunnata yk-

sikulttuuristen lasten asenteita kohti erilaisuuden hyväksymistä ja positiivista suhtautumista kansainvälistymiseen. Kaksikulttuurisissa perheissä kasvaneiden nuorten aikuisten kokemusta kasvamisesta kahden kulttuurin välimaastossa voidaan hyödyntää myös vertaistukiryhmissä ja viranomaistyössä. Tutkimalla kaksikulttuurisia perheitä ja niissä tapahtuvaa kasvatusta, voidaan tuloksia hyödyntää kasvatusalalla laajemminkin ja miettiä, miten kaksikulttuurisia perheitä voidaan tukea. Toisaalta voimme myös saada käsityksen siitä, mitä tällaiset perheet odottavat yhteiskunnaltamme ja miten yhteiskunta voisi kokonaisuudessaan muuttua aidosti monimuotoisemmaksi.

Erilaiset kulttuurit voivat aidosti rikastuttaa elämäämme, minkä vuoksi meidän tulisi avoimin mielin ottaa vastaan toisia kulttuureja edustavat henkilöt asukkaaksemme. Monikulttuuriset lapset muokkaavat ja rakentavat uutta käsitystä Suomesta ja suomalaisuudesta. Monikulttuuriset lapset ovat yhteiskunnan rakentajia, jotka luovat tasarvoisempaa yhteiskuntaa. Monikulttuuriset nuoret ovat uutta sukupolvea, joka ajan myötä suomalaisuutta leveämmin ja uusin kriteerein. Monikulttuurisuuden tulisi olla luonnollinen osa elämää tämän päivän lapsille niin moni- kuin monokulttuurisissa perheissä. Tässä kohdassa kasvatusalan toimijat ovat tärkeässä roolissa. Kaksikulttuuristen avioliittojen yleistyessä voidaan niiden olettaa toimivan yhteiskunnan monimuotoistumisen tukijana vieden yhteiskuntaa avoimempaan ja erilaisuutta suvaitsevampaan suuntaan. Jo yksi avioliitto vaikuttaa suoraan tai välillisesti suureen joukkoon ihmisiä ja antaa heille kokemuksia monikulttuurisuudesta. Mitä enemmän johonkin maahan muuttaa ulkomaalaisia miniöitä tai vävyjä, sitä avoimemmaksi, monikulttuurisemmaksi ja suvaitsevaisemmaksi erilaisuutta kohtaan perheet ja sitä kautta suvut, ystävät, tuttavat ja vähitellen koko yhteiskunta pikkuhiljaa kehittyy.

### **7.3 Jatkotutkimusaiheita**

Tutkimusprosessin aikana ajatuksissani virisi monia jatkotutkimusaiheita. Monikulttuurisuus on nykyään tärkeä osa Suomen yhteiskuntaa, joten kokonaisvaltaiselle monikulttuuriselle tutkimukselle on tilausta. Kaksikulttuuristen perheiden tutkiminen vaatii jatkossa laadullisen ja määrällisen tutkimusotteen yhdistämistä sekä poikkitieteellistä tutkimusta.

Tämä tutkimus osoitti, että kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneet nuoret aikuiset eivät kokeneet ulkomaalaistaustaisen vanhempansa kulttuurin vaikuttaneen paljoa heidän elämäänsä. Mielenkiintoista olisi tutkia monikulttuurisia perheiden ulkomaalaistaustaisen vanhempien näkemyksiä siitä, miten paljon he ovat tietoisesti pyrkineet tuomaan omaa kulttuuria lastensa tietoisuuteen ja millaisia ongelmia lasten kasvatuksessa kahden kulttuuriin kohdataan. Vanhemmille kulttuurien vaikutus on näkyvämpää ja he tiedostavat, mitkä lapsen tavat kuuluvat omaan ja toiseen perheessä vallitsevaan kulttuuriin sekä ovat seuranneet lastensa kehitystä. Lisäksi hedelmällistä olisi tutkia, miten ulkomailta Suomeen muuttaneet vanhemmat sopeutuvat Suomeen kasvatuskäytäntöihin.

Kulttuurien kohtaaminen ei ole mutkatonta, vaan pikemminkin moniulotteinen prosessi. Sen vuoksi pitäisinkin tärkeänä ja hedelmällisenä tutkia monikulttuuristen perheiden elämänkaarta pitkittäistutkimuksena, jossa voitaisiin tarkemmin selvittää erilaisten kehitysvaiheiden kulkua ja saada tietoa kulttuurien rinnakkaiselon haasteista. Vaikka tällaista tutkimusta onkin tehty jo ulkomailla, ei kaikkia tuloksia voi yleistää koskemaan monikulttuurisia perheitä Suomessa. Lisäksi jatkossa olisi kiinnostavaa tutkia monikulttuuristen perheiden lapsia, heidän valintojaan aikuisiällä ja kulttuuriperinnön siirtymistä edelleen.

Tutkittavat mainitsivat, että näkevät harvoin isovanhempiaan, jotka asuvat ulkomailla ja ulkomailla itse asuessaan he tapasivat harvoin suomalaisia isovanhempiaan. Hedelmällistä olisi myös tutkia monikulttuurista isovanhemmuutta, miten suomalainen isovanhempi kokee suhteen monikulttuurisen lapsenlapsen. Lapsenlapset ovat tärkeitä isovanhemmille, mutta millaista isovanhemmuus on, kun lapsenlapset asuvat ulkomailla ja miten eri kulttuureista tulevat ihmiset oppivat tulemaan toimeen keskenään.

## **8 TUTKIMUKSEN ARVIOINTIA**

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on relativistinen ajatus, että on olemassa useita sosiaalisesti rakentuneita totuuksia ja eri yksilöillä on omat kokemuksensa ja totuutensa tutkittavasta asiasta (Tynjälä 1991, 388). Jokaisen todellisuus on itse koettua ja sen tähden todellisuus on moninaista ja siitä on löydettävissä erisuuntaisia suhteita.

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on tutkia ilmiötä kokonaisvaltaisesti. Todellisuuden nähdään muodostuvan tutkijan ja tutkittavan käsityksistä, joihin vaikuttavat muun muassa tilannetekijät, tunteet, arvot, merkitykset sekä muut yksilölliset tekijät. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 152.) Eskola ja Suoranta (1998, 210–211) korostavat, että laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia ja tutkijan tekemiä valintoja. Tämä näkemys perustuu siihen, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija itse on keskeinen tutkimusväline. Tutkimusta tehdessään tutkija tekee valintoja, perustelee sekä arvioi niiden luotettavuutta. Hänen tulee tiedostaa omien esitietojensa ja käsitystensä vaikutus tutkimusprosessiin ja tutkimukseen sekä tekemiinsä valintoihin. Tutkija ei pääse irtautumaan arvolähtökohdistaan, sillä arvot ovat läsnä jo tutkimusaihetta suunniteltaessa. Arvot määrittävät sitä miten tutkittavaa ilmiötä ymmärretään, joten objektiivisuutta on myös vaikea saavuttaa. Tutkija ja tieto kietoutuvat toisiinsa ja tulokseksi voidaan saada ehdollisia selityksiä, jotka rajoittuvat tiettyyn aikaan ja paikkaan.

Tässä tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuuden arviointia on pyritty tekemään koko tutkimusprosessin läpi, tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan Päivi Tynjälän (1991, 390) kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta koskevan artikkelin pohjalta. Hän pohjaa näkemyksensä Linconin ja Guban (1985) perinteisestä tutkimuksesta poikkeaviin luotettavuuden neljään arviointikriteeriin, joita ovat vastaavuus (credibility), siirrettävyys (transferability), tutkimustilanteen arviointi (debendability) ja vahvistettavuus (confirmability). Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan näiden kriteerien pohjalta. Lisäksi tämän luvun lopussa pohditaan tutkimuksen eettisiä kysymyksiä.

*Vastaavuus* on yksi luotettavuuden arviointikriteereistä. Vastaavuus luotettavuuden kriteerinä tarkoittaa, että tutkimuksen rekonstruktiot vastaavat tutkijoiden konstruktioita. Sen avulla tutkija tarkastaa, vastaako hänen käsityksensä ja tulkintansa tutkittavien käsityksiä (Eskola & Suoranta 1998, 211). Päästäkseen aineistonsa sisälle tutkijan tulisi käyttää riittävästi aikaa tutustuakseen ympäristöön ja tutkittaviin henkilöihin (Tynjälä 1991, 393). Tässä tutkimuksessa tutkittavien todellisuuden tavoittelemisen edellytti monikulttuurisen perheen, sosialisatioprosessin ja monikulttuurisuuden tuntemista ilmiönä, joihin perehdyin ennen aineiston keräämistä. Vastaavuuden toteutumista tutkimuksessa vahvistaa myös analyysin etenemisen kuvaus mahdollisimman tarkasti ja kat-

tavasti, jotta lukija voisi seurata tutkijan tekemiä valintoja ja tehdä omia johtopäätöksiä aineistosta ja tuloksista. Lisäksi tutkimustuloksissa tulkintoja vahvistettiin sitaateilla. Koska tutkimushenkilöitä oli vähän, haluttiin varmistaa jokaisen haastateltavan äänen kuuluminen käyttämällä lainauksia tasapuolisesti.

Monipuolinen aineiston keruu voi myös lisätä luotettavuuden vahvistettavuutta (Tynjälä 1991, 393). Metodinen triangulaatio eli toisen tai useamman kvalitatiivisen menetelmän käyttö teemahaastattelun tueksi olisi voinut tuoda lisäarvoa tutkimukselle. Tutkimuksen aikana yhtenä vaihtoehtona pohdin narratiivisen tutkimuksen mielekkyyttä tutkimusmetodina, sillä narratiivinen menetelmä olisi voinut sopia hyvin kaksikulttuuristen nuorten kertomuksiin. Lisäksi se olisi voinut tuoda syvällisempää tietoa kaksikulttuuristen nuorten käsityksistä kaksikulttuurisesta perhetaustasta ja monikulttuurisuudesta sekä sen moninaisista ilmiöistä ehkä eri tavoin kuin sisällönanalyysiä käyttämällä. Tällöin myös tutkittavien määrä olisi ollut sopiva. Toisaalta fokus olisi saattanut suuntautua toisaalle väljän tutkimusasettelun vuoksi. Kirjoitustehtävän laatiminen ymmärrettäväksi osoittautui hankalaksi tehtäväksi, sillä käsitteiden kirjo olisi voinut johtaa heitä harhaan. Väärinymmärrysten vähentämiseksi koin haastattelun sopivan tähän tutkimukseen parhaiten. Teemahaastattelulla saatiin täsmällistä tietoa kohteena olevasta ilmiöstä, mikä on oleellista kuvailevassa tutkimuksessa. Haastatteluilla pystyin myös pureutumaan ilmiöihin riittävästi ja tarkentaa sekä haastateltavien että haastateltavan ymmärrystä.

Tynjälä (1991, 390) esittämä toinen luotettavuuden kriteeri on *siirrettävyys*, jolla tarkoitetaan tutkimusaineiston rikasta kuvailua. Sen avulla lukija voi päätellä, kuinka paljon tutkimuksen tuloksia voi soveltaa muihin tutkimuskohteisiin. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että tutkimuksen eri vaiheet kuvataan selkeästi ja tarkasti. Yleistäminen ja soveltaminen perustuvat siis lukijan tekemään arviointiin siitä, missä määrin hän kykenee soveltamaan esitettyjä tuloksia ja johtopäätöksiä toisiin olosuhteisiin. (Grönfors 1982, 178.) Tutkimusraportissa esitän tarkasti kaikki aineiston keräämiseen, analysoimiseen ja tulkitsemiseen vaikuttavat tekijät, että lukijan olisi mahdollista tehdä johtopäätöksiä tulosten hyödyllisyydestä sekä saisi mahdollisimman kattavan käsityksen tutkimuksen kulusta ja aineistoanalyysistä. Tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi olen kuvannut tarkasti tutkimuksen tutkimusprosessin etenemistä ja aineiston tulkintaa, jotta tutkimuksessa välittyisi tutkittavien mahdollisimman autenttiset näkökulmat sekä kuva tulosten vastaavuudesta tutkittavien ajatusmaailmaan.

Tarkasteltaessa tutkimuksen luotettavuutta tulee huomioida, että haastateltavien määrä oli pieni. Kohdejoukon nimeäminen oli haastavaa ja vaati paljon perehtymistä kirjallisuuteen. Tutkimuksen haasteena olivat tutkittavien heterogeeniset taustat. Heitä ei voinut kategorioida suoraan kuuluvaksi samaan ryhmään. Heitä yhdistävä tekijä oli heidän monikulttuurinen taustansa ja heidän kasvaminen kahden kulttuurin välissä. Ryhtyessäni tekemään tutkimusta en uskonut, miten paljon taustojen eroavaisuus vaikuttaa tutkittaviin. Haastatteluja oli kokonaisuudessaan viisi, sillä haastateltavia oli vaikea löytää tai sitten osa tavoittelemastani henkilöistä eivät halunneet mukaan tutkimukseen. Tällaisen aineiston pohjalta ei voida tehdä pitkälle meneviä, yleisiä päätelmiä kaksikulttuurisen taustan merkityksestä elämään. Tutkimuksen tarkoituksena oli yleistettävyyden sijaan painottaa monikulttuurisuuden ilmenemiseen vaikuttavien seikkojen tarkasteluun. Toisaalta kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena ei ole yleistettävyys, vaan pikemmin ilmiöiden ymmärtäminen ja kuvaileminen. On kuitenkin huomioitava, että tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esille haastateltavien omia näkemyksiä ja kokemuksia tutkimusaiheesta. Tarkoituksena ei kuitenkaan ollut yleistää tutkimustuloksia koskemaan kaikkia kaksikulttuurisissa perheissä kasvaneita nuoria aikuisia, vaan kartoittaa tätä vielä lapsen kengissä olevaa tutkimuskenttää. Tutkimuksesta tehdyt johtopäätökset ovat valideja vain tämän aineiston ja tutkittavien kohdalla. Tutkimukseni tarkoituksena ei ole antaa ratkaisua saatikka antaa tyhjentävää vastausta, vaan herättää keskustelua sekä antaa pohdittavaa.

Laadullisessa tutkimuksessa on aina läsnä sekä inhimillinen vaihtelu että ilmiöön ja asetelmaan liittyvä muutos. *Tutkimustilanteen arviointi* tarkoittaa, että tutkijan pyrkii huomioimaan ulkoista vaihtelua aiheuttavat tekijät sekä ilmiöstä itsestään johtuvat tekijät (Tynjälä 1991, 391). Tutkimustilanteet ja olosuhteet pyrittiin pitämään kaikille haastateltaville samankaltaisina. Haastattelut tein rauhallisessa ympäristössä, missä ei ollut ylimääräisiä häiriötekijöitä. Tutkimuksen vaihtelevuuteen voi vaikuttaa myös tutkija itse. Tämän vuoksi haastattelutekniikan oppiminen on merkittävää tutkimuksen luotettavuudelle. Haastattelijana kehityin vähitellen haastatteluja tehdessä. Ensimmäiset kaksi haastattelua tuntui harjoittelulta, mutta pikku hiljaa opin antamaan tilaa haastateltaville, enkä säikähtänyt, jos välillä keskustelu lähti tutkimuksen kannalta teeman ulkopuolelle, vaan haastattelijana ohjasin keskustelun takaisin tutkimusteemoihin. Haastattelukysymykset lähetin haastateltaville ennakkoon, sillä kysymykset olivat haasteellisia ja esi-



haastateltavani kehotti minua tekemään niin. He kokivat hyväksi tutustua kysymyksiin ennakoita. Tästä huolimatta he pitivät kysymyksiä haasteellisina, sillä kaikki heistä eivät olleet aikaisemmin pohtineet monikulttuurisuutta ja sen vaikutusta elämään. Kysymykset olivat apuna heille, mutta jäin pohtimaan jättikö kysymysten ennakkoon lähettämisen varaa spontaaneille vastauksille ja teeman monipuolisuuden esille tuomiselle.

Vahvistettavuudella tarkoitetaan aineiston neutraalisuutta. Se saavutetaan, kun tutkimuksen totuusarvo ja soveltuvuus on varmistettu. Neutraalisuuden tarkastelussa pääpaino on siirtynyt tutkijan neutraalisuuden arvioinnista aineistoon. (Tynjälä 1991, 393.) Tutkijan on tärkeä tiedostaa, miten oma viitekehys vaikuttaa kenttätööhön. Vahvistettavuuden arvioinnin mahdollistamiseksi on tässä tutkimuksessa pyritty esittämään tulokset niin, että lukija voi seurata tutkijan tekemiä päättelyjä aineistosta johtopäätöksiin. Tutkimus analysoitiin sisällönanalyysiä hyödyntäen.

#### *Tutkimuksen eettisyydestä*

Tutkimuksen tekemiseen liittyy eettisiä kysymyksiä, joita tulee pohtia jo tutkimuksen alussa. Tuomen ja Sarajärven (2009, 127) mukaan tutkimuksen eettisyys on tiukasti kiinni tutkimuksen luotettavuudessa. Tutkijan tulee varmistaa, että hän tekee eettisesti kestäviä valintoja koko tutkimusprosessin aikana tehdessään tutkimussuunnitelmaa, -asetelmaa ja – raportointia. Tutkijan tulee sitoutua eettisesti myös hyvän ja laadukkaan tutkimuksen tekemiseen. Tutkimuskohteen valinta oli jo moraalinen ja eettinen päätös. Tutkimukselle asetettuja eettisiä periaatteita noudatettiin tutkimusaineistoa analysoidessa ja tutkimusraporttia kirjoittaessa pyrkimällä mahdollisimman autenttiseen kuvaukseen.

Tutkimuksen tekemiseen sisältyy monia eettisiä kysymyksiä, joista tärkeimpänä nousee haastattelijan ja haastateltavan välinen suhde, kuten luottamuksellisuus ja läheisyys. Luottamuksellisuudella tarkoitetaan haastattelijan rehellisyydestä kertoa totuuden mukaisesti haastattelun tarkoituksesta. Haastattelijan tulisi käsitellä ja säilytettävä saamia tietoa luottamuksellisena sekä varjeltava haastateltavan anonymiteettia tutkimusta tehdessään. (Tiittula & Ruusuvoori 2005, 17.) Aineiston kerääminen haastatteleamalla sisältyy joitakin eettisiä kysymyksiä, jotka vaihtelevat tutkimusprosessin eri vaiheissa. Näitä ovat mm. tutkittavan suostumus, luottamuksellisuus ja seuraukset (Kvale 1996,

109). Tässä tutkimuksessa korostuu erityisesti tutkittavien suojaan liittyvät kysymykset. Henkilökohtaisen kokemusten tutkiminen ja niistä kirjoittaminen edellyttää yksityisyyden suojaan liittyvien asioiden huomioimista. Tämän vuoksi tutkimuksen raportoinnissa pidettiin tutkimukseen osallistuneiden nuorten aikuisten henkilöllisyys salassa viittaamalla heihin keksityillä nimillä. Sitaateista poistettiin kaikki henkilön tunnistamiseen liittyvät seikat. Tutkimuksessa eettisyyden suojaaminen tapahtui myös haastateltavien vapaaehtoisella suostumuksella tutkimukseen. Heille kerrottiin, että heidän antamiaan tietoja tullaan käyttämään ainoastaan tutkimustarpeisiin.

## Lähteet

- Aaltonen, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 1998. Lapsen aika. Porvoo: WSOY.
- Ahponen, P. 2001. Kulttuurin pesäpaikka. Yhteiskunnallisia lähestymistapoja kulttuuriteoriaan. Helsinki: WSOY.
- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Alitolppa-Niitamo, A. 1994. Kun kulttuurit kohtaavat. Matkaopas maahanmuuttajien kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Sairaanhoidtajien koulutussäätiö ja Suomen mielenterveysseura ry.
- Alitolppa-Niitamo, A. 2005a. Lapsen kasvatisko kompastuskivi monikulttuurisissa liitoissa? Teoksessa E. Heikkilä (toim.) Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Vuoden 2005 seminaariraportti. Siirtolaisinstituutti: Web Reports No. 11, 20–26. [www-dokumentti]. <<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports11.pdf>> Luettu 22.3.2011.
- Alitolppa-Niitamo, A. 2005b. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, I. Söderling & S. Fågel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliiton väestöntutkimuslaitos ja kotipuu, 37–52.
- Alitolppa-Niitamo, A. 2010. Perheen akkulturaatio ja sukupolvien väliset suhteet. Teoksessa T. Martikainen, L. Haikola (toim.) Maahanmuutto ja sukupolvet. Helsinki: Hakapaino, 45–64.
- Alasuutari, P. 1997. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Auvinen, R. 1995. Lapsiperhe Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D, nro 28/1995. Vammala: Väestöliitto.
- Brottveit, Å. 1999. Intercountry, transracial adoptee's strategies facing external categorization. Teoksessa A-L. Ryvgold, M. Dalen, B. Saetersdal (toim.) Mine – yours – ours and theirs: Adoption, changing kinship and family patterns. International conference at Lysebu, Oslo, Norway. University of Oslo.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa J. Aal-  
tola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineis-  
tonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–42.
- Forsander, A. 2001. Etnisten ryhmien kohtaaminen. Teoksessa A. Forsander, E. Ekholm  
& P. Hautamäki (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Yliopistopai-  
no, 31–56.
- Forsander, A. 1994. Kulttuuri on tulkintaa. Teoksessa A. Forsander, E. Ekholm & R.  
Saleh (toim.) Monietninen työ. – Haaste ammattitaidolle. Helsinki: Helsingin yli-  
opiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen täydennyskoulutusjulkaisuja, 7-  
11.
- Gonzales-Mena, J. 1997. Multicultural Issues in Child Care. Second edition. London:  
Mayfield.
- Grönfors, M. 1982. Kvalitatiivisen kenttätönnmenetelmät. Helsinki: WSOY.
- Hakkarainen, M. & Vihinen, E. Suomenruotsalaiset. Teoksessa S. Miettinen (toim.)  
Monikulttuurista Suomea rakentamassa. Tampere: Tampereen yliopisto. Sosiaa-  
lipolitiikan laitoksen tutkimuksia. Sosiaalipolitiikan käytäntö ja opetus. Sarja C:  
Nro 10, 1-12.
- Harinen, P. & Ronkainen, J. 2003. Matkalaukku ja pari kolme passia. Teoksessa P. Ha-  
rinen (toim.) Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuor-  
ten arjessa. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 38. Helsinki: Hakapaino Oy, 302–  
343.
- Helve, H. 2008. Nuorten eettisten ja kulttuuristen identiteettien ja arvojen muutos. Te-  
oksessa A-R. Lahikainen, R-L. Punamäki & T. Tamminen (toim.) Kulttuuri lap-  
sen kasvattajana. Helsinki: WSOY, 280–299.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käy-  
täntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hofstende, G. 1993. Kulttuurit ja organisaatiot. Mielen ohjelmointi. Suom. R. Liljamo.  
Helsinki: WSOY.
- Huttunen, L. 2005. Etnisyys. Teoksessa A. Rastas, L. Huttunen & O. Löytty (toim.)  
Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vasta-  
paino, 117–160.
- Huttunen, L., Löytty, O. & Rastas, A. 2005. Suomalainen monikulttuurisuus. Paikallisia  
ja ylijärsäisiä suhteita. Teoksessa A. Rastas, L. Huttunen & O. Löytty (toim.)

- Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 16–40.
- Ikäläinen, S., Martiskainen, T. & Törrönen, M. 2003. Mangopuun juurelta kuusen katveeseen. Asiakkaana maahanmuuttajaperhe. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Jaakkola, M. Puolalaiset Suomessa. 1994. Teoksessa K. Liebkind (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 128–161.
- Jasinskaja-Lahti, I. & Liebkind K. 2000. Venäjänkielisten maahanmuuttajanuorten perheavot ja identiteetti. Teoksessa K. Liebkind (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 124–137.
- Järvinen, R. 2004. Ammatillisen maahanmuuttotyön kulttuuri. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Kaikkonen, P. 2004. Vierauden keskellä. Vierauden, monikulttuurisuuden ja kulttuurien välisen kasvatuksen aineksia. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Kautto, V. 2009. Ootsä mun kaa? Ystävyys monikulttuuristen nuorten arjessa. Teoksessa P. Harinen, V. Honkasalo, A-M. Souto & L. Suurpää (toim.) Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Hakapaino. Nuorisotutkimusseura julkaisuja 91, 62–75.
- Keltikangas-Järvinen, L. 1998. Hyvä itsetunto. Porvoo: WSOY.
- Keskisalo, A-M. & Perho, S. 2001. Taistelua tilassa Joensuussa. Rasismi paikallisten nuorten neuvotteluvälineenä. Teoksessa M. Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimuksen verkosto, 77–102. [www-muodossa]. <[http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/verkkojulkaisut/vallattomat\\_marginaalit.pdf](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/verkkojulkaisut/vallattomat_marginaalit.pdf)> Luettu 15.4.2010.
- Knuuttila, S. 1994. Kaiken kattava kulttuuri? Teoksessa J. Kupiainen & E. Sevänen (toim.) Kulttuuritutkimus. Johdanto. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 9-31.
- Kupiainen, J. 2003. Mikä monikulttuurisuus. Teoksessa Simola, R. & K. Heikkinen (toim.) Monenkirjava rasismi. Joensuu: Joensuu University Press Oy, 244–258.
- Kupiainen, J. Sevänen, E. 1994. Esipuhe. Teoksessa J. Kupiainen & E. Sevänen (toim.) Kulttuuritutkimus. Johdanto. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 7-8.
- Kuuskoski, E. 2007. Miten syntyy hyvä koulu? Teoksessa H. Niemi & R. Sarras. Eri-laisuuden valot ja varjot. Eettinen kasvatus koulussa. Helsinki: Otava, 99–119.

- Kvale, S. 1996. Interviews. An introduction to Qualitative Research Interviewing. Thousand Oaks CA: Sage publications.
- Lehtonen, J. 1993. Suomalaisuus, Suomi-kuva ja kansainvälistymisen haasteet. Teoksessa J. Lehtonen (toim.) Kulttuurien kohtaaminen. Näkökulmia kulttuurienväliseen kanssakäymiseen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto Viestintätieteiden laitos, 7- 30.
- Leinonen, J. 2003. Avioelämää Amerikan mantereella Pohjois-Amerikassa avioituneiden suomalaisnaisten sopeutumisesta. Siirtolaisuusinstituution julkaisuja 1/2003. [www-dokumentti]. <[http://www.migrationinstitute.fi/art/pdf/SM\\_2003\\_1.pdf](http://www.migrationinstitute.fi/art/pdf/SM_2003_1.pdf)>. Luettu 20.2.2011.
- Lewis, R.D. 1996. When cultures collide. Managing successfully across cultures. London: Brealey.
- Liebkind, K. 1994a. Johdanto. Teoksessa K. Liebkind (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 9-20.
- Liebkind, K. 1994b. Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa K. Liebkind. (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 21–49.
- Liebkind, K. 1994c. Vietnamilaisena pakolaisena Suomessa. Teoksessa K. Liebkind (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Haka-paino, 162–191.
- Litja, J-P. 2009. Kulttuurinen identiteetti pelivälineenä. Teoksessa P. Harinen, V. Honkasalo, A-M. Souto & L. Suurpää (toim.) Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 91. Helsinki: Hakapaino 49–61.
- Lähteenmäki, M. 2004. Monikulttuuristen lasten identiteetti. Teoksessa Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. E. Heikkilä, R. Viertola-Cavallari, P. Oksi-Walter & J. Roos (toim.) Siirtolaisinstituutti: Webreports No 2. 67–70. [www-dokumentti]. <<http://www.migrationinstitute.fi/db/articles/pdf/webreports2.pdf>>. Luettu 2.10.2009.
- Martikainen, T. Sintonen, T. & Pitkänen, P. 2006. Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt. Teoksessa T. Martikainen (toim.) Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. Etnisten

- suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen seura ry:n julkaisuja, 9-41.
- Mikkola, P. 2001. Kahden kulttuurin taitajaksi. Maahanmuuttajaoppilaan monikulttuurinen identiteetti, tavoitteet ja toiminta. Turku: Turun yliopisto.
- Niemi, H. 2007. Monien identiteettien maailmassa. Teoksessa H. Niemi & R. Sarras (toim.) Erilaisuuden valot ja varjot. Eettinen kasvatus koulussa. Opetusalan ammattijärjestö OAJ Helsinki: Otava., 9-19.
- Nieminen, M. 2004. Ulkomaalaistaustaisen väestön määrä lisääntyy. STAT.FI tilastokeskuksen asiakaslehti 3/04, 10–11. [www-dokumentti]. <[http://www.stat.fi/tup/statfi/statfi\\_2004\\_3.pdf](http://www.stat.fi/tup/statfi/statfi_2004_3.pdf)> . Luettu 20.10.2009.
- Nivala, E. 2011. Sosiaalipedagogiikka nuorten yhteiskunnallisen kasvun tukena. Teoksessa P. Räihä & T. Steiner (toim.) 2011. Samalta viivalta 5. Valtakunnallisen kasvatusalan valintayhteistöverkoston (VAKAVA) kirjallisen kokeen aineisto 2011. Juva: Bookwell Oy, 41-72.
- Novitsy, A. 2005. Maa vaihtelee – roolit muuttuvat. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, I. Söderling & S. Fågel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliiton väestöntutkimuslaitos ja kotipuu. Helsinki: Väestöliitto, 72–83.
- Oksi-Walter, P. 2009. Syleilen ulkomaalaista. Teoksessa P. Oksi-Walter, J. Roos & R. Viertola-Cavalli. Monikulttuurinen perhe. Helsinki: Arkki, 67–127.
- Oksi-Walter, P. 2004. Monikulttuuristen parisuhteiden ja perheiden dynamiikka käytännön näkökulmasta tarkasteltuna. Teoksessa E.Heikkilä, R. Viertola-Cavallari, P. Oksi-Walter & J. Roos (toim.) Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Web reports N0.2. Siirtolaisinstituutti, 22–27. [www-muodossa] <<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports2.pdf>> Luettu 15.3.2011.
- Paavola, H. 2007. Monikulttuurikasvatus päiväkodin monikulttuurisessa esiopetusryhmässä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Paukkeri, S. 2009. Monikulttuurisuuden ilmentymiä poliittisissa nuorisojärjestöissä. Teoksessa P. Harinen, V. Honkasalo, A-M Suoto & L. Suurpää (toim.) Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Nuorisotutkimusseura julkaisuja 91. Helsinki: Hakapaino, 138- 159.
- Perho, S. & Soto Godoy, M. 2009. Rasismi haasteena nuorisotyölle verkossakin. Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Nuorisotutkimusseura julkaisuja 91. Helsinki: Hakapaino, 12–137.

- Phinney, J. Ong, A. & Madden, T. 2000. Cultural Values and Intergenerational Value Discrepancies in Immigrant and Non-Immigrant Families Child Development, March/April 2000, Volume 71, Number 2, 528–539. [www-dokumentti]. <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-8624.00162/pdf>>. Luettu 11.3.2011.
- Phinney, J. 1990. Ethnic Identity in adolescents and adults: A review of research. Psychological Bulletin. 108 (3), 499-514. [www-dokumentti]. <[http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content\\_storage\\_01/0000019b/80/1f/51/a9.pdf](http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/1f/51/a9.pdf)>. Luettu 10.3.2011.
- Pollock, D. & Van Reken, R. 2001. Third culture kids: the experience of growing up among worlds. London: Brealey.
- Rastas, A. 2007. Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Rastas, A. 2008. Kuinka rasismi värittää kulttuuria ja identiteettejä. Teoksessa A-R. Lahikainen, R-L Punamäki & T. Tamminen (toim.) Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö, 246–265.
- Romano, D. 2008. Intercultural marriage. Promises and Pitfalls. Second edition. Yarmouth: Intercultural Press.
- Roos, J. 2009. Monikulttuuriset perheet Suomessa. Teoksessa Teoksessa P. Oksa-Walter, J. Roos & R. Viertola-Cavalli (toim.) Monikulttuurinen perhe. Helsinki: Arkki, 128–193.
- Räty, M. 2002. Maahanmuuttajat asiakkaana. Helsinki: Tammi.
- Ruohio, H. 2009. Kansainvälisesti adoptoituna Suomessa. Ulkomailta adoptoitujen nuorten kokemuksia suomalaisuudesta ja erilaisuudesta. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E37/2009. [www-dokumentti]. <[http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/ae76636e9bfc3e2c137f1fcd040d3c9f/1301387275/application/pdf/233978/Kansainvalisesti%20adoptoituna\\_Web.pdf](http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/ae76636e9bfc3e2c137f1fcd040d3c9f/1301387275/application/pdf/233978/Kansainvalisesti%20adoptoituna_Web.pdf)>. Luettu 29.3.2011.
- Räsänen, R. 2002. Interkulttuurisen pedagogiikan olemusta etsimässä. Teoksessa J. Räsänen, K. Jokikokko, M-L. Järvelä & T. Lamminmäki-Kärkkäinen (toim.) Interkulttuurinen opettajakoulutus. Utopiasta todellisuudeksi toimintatutkimuksen avulla. Oulu: Oulu University Press, 97-114. [www-dokumentti]. <<http://herkules.oulu.fi/isbn9514268075/isbn9514268075.pdf>>. Luettu 14.2.2011.
- Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.



- Schwartz, W. 1998. The Identity Development of Multicultural Youth. ERIC Clearinghouse on Urban Education New York NY. Eric/Cue digest, number 137. [www.muodossa]. <<http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED425248.pdf>>. Luettu 3.5.2011.
- Salminen, K. & Poutanen, P. 1996. Kulttuurikompassi. Helsinki: Edita.
- Salonen, T. 1997. Kasvatustieteen luonteesta ja mahdollisuuksista. Teoksessa P. Siljander (toim.) Kasvatus ja socialisaatio. Helsinki: Gaudeamus, 166-179.
- Salo-Lee, L. 1998. Kieli, kulttuuri ja viestintä. Teoksessa Me ja muut. Kulttuurienvälinen viestintä. L. Salo-Lee, R. Malmberg & R. Halinoja (toim.) Helsinki: Yleopetuspalvelut, 6-11.
- Salo-Lee, L., Malmberg, R. & Halinoja, R. 1996. Me ja muut. Kulttuurienvälinen viestintä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Siljander, P. 1997. Kasvatus ja socialisaatio. Helsinki: Gaudeamus.
- Sloth, K. 2006. Researching adoption. Whose perspective and what issues? Teoksessa Outsiders within: writing on transracial adoption. J. Trenka, J. Oparah, & S. Yung Shin (toim.) South End Press. Cambridge. Massachusetts.
- Sulkunen, P. 1999. Johdatus sosiologiaan. Käsitteitä ja näkökulmia. Porvoo: WSOY.
- Säljö, R. 2001. Oppimisen käytännöt. Sosiokulttuurinen näkökulma. Juva: WS Bookwell Oy.
- Talib, T. 1999. Toiseuden kohtaaminen koulussa – Opettajien uskomuksia maahanmuuttajaoppilaista. Helsinki: Helsingin yliopiston opettajatutkimuslaitos.
- Talib, T. & Lipponen, P. 2008. Kuka minä olen? Monikulttuuristen nuorten identiteetti-puhetta. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Tamminen, T., Lahikainen, A-R. & Punamäki, T. 2008. Johdanto. Teoksessa A-R. Lahikainen, R-L Punamäki & T. Tamminen (toim.) Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö, 7-12.
- Taylor, C. 1995. Autenttisuuden etiikka. Helsinki: Gaudeamus.
- Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. 2005. Johdanto. Teoksessa L. Tiittula & J. Ruusuvuori. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 9-21.
- Tikka, I. 2004. Suomalainen lapsi maailmalla. Kolmannen kulttuurin kasvatit. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Tilastokeskus 2010. Ulkomaalaisten perheiden määrä kasvaa, osuus yhä pieni. [www.dokumentti]. <[http://www.stat.fi/til/perh/2009/02/perh\\_2009\\_02\\_2010-11-30\\_tie\\_001\\_fi.html](http://www.stat.fi/til/perh/2009/02/perh_2009_02_2010-11-30_tie_001_fi.html)>. Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-3215. Vuosikatsaus 2009. Helsinki: Tilastokeskus [www-

- dokumentti]. <[http://www.stat.fi/til/perh/2009/02/perh\\_2009\\_02\\_2010-11-30\\_tie\\_001\\_fi.html](http://www.stat.fi/til/perh/2009/02/perh_2009_02_2010-11-30_tie_001_fi.html)>. Luettu 15.3.2011.
- Tuomi, J. Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. *Kasvatus* 22 (5-6), 387–398.
- Verkuyten, M. & Pouliasi, K. 2002. Biculturalism among older children - Cultural frame switching, attributions, self-identification and attitudes. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 33, 596–609. [www-dokumentti]. <<http://jcc.sagepub.com/content/33/6/596.full.pdf+html>> Luettu 5.3.2011.
- Viertola-Cavallari, R. 2004. Seka-avioliitot yhteiskunnan katalysaattorina. Teoksessa E. Heikkilä, R. Viertola-Cavallari, P. Oksi-Walter & J. Roos (toim.) *Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina*. Siirtolaisinstituutti: Webreports No 2. 8-21. [www-dokumentti] <<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports2.pdf>>. Luettu 15.3.2011.
- Yancey, G. & Lewis, J.R. 2009. *Interracial Families. Current Concepts and Controversies*. New York and London: Routledge, Taylor & Francis Group.

## LIITE

### Haastattelurunko:

#### Minuus

- Kerro itsestäsi.
- Mikä on sinulle tärkeää elämässä? Mitä arvostat?
- Mitkä asiat ovat opettaneet sinua, vahvistaneet sinua?
- Mitkä asiat ovat olleet sinulle vaikeita tai vieneet voimavaroja?
- Millaisia merkittäviä tekijöitä elämässäsi olet kohdannut, jotka ovat vaikuttaneet siihen, että sinusta on tullut juuri sinä.

#### Monikulttuurinen identiteetti:

- Mitä monikulttuurinen identiteetti merkitsee sinulle?
- Miten se näkyy sinussa?
- Kuinka tärkeänä pidät monikulttuurisen identiteetin ja kulttuuristen ominaisuuksien ylläpitämistä? Miten pidät näitä yllä?

#### Monikulttuurisuus

- Mitä ajattelet käsitteen monikulttuurisuus tarkoittavan?
- Mitä monikulttuurisuus merkitsee sinulle?
- Mitä kulttuuria sinä koet edustavasi? Kuvaile tätä kulttuuria.
- Millä tavoin kulttuuri on läsnä elämässäsi/vaikuttaa elämääsi?
- Mikä on omassa monikulttuurisessa taustassasi kaikkein tärkeintä?
- Oletko kokenut tilanteita, joissa olet kokenut olevasi erilainen? Anna esimerkki.
- Mitä haluaisit sanoa muille nuorille/nuorille aikuisille, joilla toinen vanhempi on ulkomaalaistaustainen ja toinen suomalainen?

#### Perheen rakenne, arvot ja perinteet

- Miten määrittelet perheen? Mikä tekee perheestä perheen?
- Kuvaile perhettäsi.
- Mitä perhe sinulle merkitsee?
- Mitä arvostat perheessäsi?
- Milloin koet tarvitsevasi perhettä?
- Mitä perheesi antaa sinulle? Mitä perheesi odottaa sinulta?
- Mitä itse voit antaa perheellesi?
- Mitä perhe on opettanut sinulle?
- Millaisia taitoja olet oppinut perheessä?
- Miten koet perheesi vaikuttaneen siihen, millainen olet nyt?
- Mitä teette yhdessä perheen kanssa?
- Mitkä tavat tai perinteet ovat olleet lapsuudenkodissasi tärkeitä? Entä nyt?

#### Monikulttuurinen perhe:

- Miten määrittelet monikulttuurisen perheen?
- Mitä kulttuuria koet lapsuudenperheesi edustavan?
- Kuinka hyvin koet tuntevasi kummatkin perheesi edustamat kulttuurit?
- Miten monikulttuurisuus näkyy perheessäsi?/ Miten kaksi eri kulttuuria näkyy perheenne arkielämässä?
- Miten suomalaisuus näkyy elämässäsi? Mikä tekee sinusta suomalaisen?
- Miten ulkomaalaistaustaisen vanhempasi kulttuuri näkyy elämässäsi/sinussa?

- Mitkä asiat perheesi edustamissa kahdessa kulttuurissa tuntuvat parhailta ja mitkä huonoilta? (Miten koet eroavaisuudet? Miten ne näkyvät arjessa?)
- Mitä etuja on kasvaa monikulttuurisessa perheessä? Anna esimerkkejä
- Mitä haittoja on kasvaa monikulttuurisessa perheessä? Anna esimerkkejä
- Koetko erilaisuutta suhteessa suomalaisperheissä kasvaneisiin lapsiin? Millaista?
- Kuvaile äitiäsi.
- Kuvaile isääsi.
- Onko se erilainen malli kuin suomalaisen miehen/naisen malli? Miten se eroaa?
- Kerro omin sanoin lapsuudestasi ja nuoruudestasi.

#### **Suhde sukulaisiin**

- Kuvaile suhdettasi vanhempiisi/isovanhempiisi.
- Kuvaile suhdettasi sisaruksiisi.
- Yhteydenpito: Asuuko sukulaisiasi toisessa maassa? Oletko paljon yhteydessä toisessa maassa asuviin sukulaisiisi? Miten? Keneen? Kuinka usein?

#### **Monikulttuurisuuden vaikutus parisuhteeseen/ omaan perheeseen.**

- Miten luulet monikulttuurisen taustasi vaikuttavan parisuhteesi?
- Miten luulet oman monikulttuurisen taustasi vaikuttavan omien lastesi kasvatukseen ja sinun toimintaan äitinä/isänä?
- Mitä kulttuurisia arvoja ja tapoja toivoisit lapsesi omaksuvan omasta kulttuuris-tasi?
- Millainen kasvattaja sinä haluaisit olla?

#### **Tulevaisuus**

- Missä maassa näet asuvasi tulevaisuudessa?
- Aiotko muuttaa pois Suomesta? Mitkä mahdolliset tekijät muuttoon voisivat vaikuttaa?
- Millaisia haaveita/unelmia sinulla on tulevaisuudelle?
- Mitä odotat elämältä?

**Onko sinulla jotain lisättävää, kysyttävää tai kommentoitavaa?**

**KIITOS!**